صوبائی اسمبلی شمال مغربی سرحدی صوبہ

مباحثات

بروز بدھ مورخہ یکم جولائی 1998
(بمطابق 6 ربیع الاول 1419 ہجری)

جلد 11 شمارہ 13

سرکاری رپورٹ

مندرجات صفحہ نمبر

1۔ تلاوت کلام پاک اور اس کا ترجمہ 1
2 ۔ نشان زدہ سوالات اور ان کے جوابات 10

صوبائی اسمبلی شمال مغربی سرحدی صوبہ

اسمبلی کا اجلاس، اسمبلی چیمبر پشاور میں بروز بدھ مورخہ یکم جولائی 1998ء بمطابق 6 ربیع الاول 1419ھ صبح دس بجکر بیس منٹ پر منعقد ہوا۔

جناب سپیکر، ہدایت اللہ چمکنی مسند صدارت پر متمکن ہوئے۔

تلاوت کلام پاک اور اس کا ترجمہ

اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْم۔ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْم۔

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوْا بِرَسُوْلِهٖ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَّحْمَتِهٖ وَ يَجْعَلْ لَّكُمْ نُوْرًا تَمْشُوْنَ بِهٖ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ؕ وَ اللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ۔ لِّئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتٰبِ اَلَّا يَقْدِرُوْنَ عَلٰى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَ اَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْم۔ صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْم۔

(ترجمہ) اے ایمان والو اللہ سے ڈرو اور اس کے رسول محمد صلی اللہ علیہ وسلم پر ایمان لاؤ۔ اللہ تمہیں اپنی رحمت کا دوہرا حصہ عطا فرمائے گا اور تمہیں وہ نور بخشے گا جس کی روشنی میں تم چلو گے اور تمہارے قصور معاف کر دے گا۔ اللہ بڑا معاف کرنے والا اور مہربان ہے۔ (تم کو یہ روش اختیار کرنی چاہئے) تاکہ اہل کتاب کو معلوم ہو جائے کہ اللہ کے فضل پر ان کا کوئی اجارہ نہیں ہے اور یہ کہ اللہ کا فضل اس کے اپنے ہی ہاتھ میں ہے۔ جسے چاہتا ہے عطا فرماتا ہے اور وہ بڑے فضل والا ہے۔

(سورۃ الحدید۔ پارہ ۲۷، ۲۸ تا ۲۹)

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر! اگر آپ کی اجازت ہو تو میں مختصراً ایک پوائنٹ آف آرڈر پر کچھ عرض کرنا چاہتا ہوں۔ بے شک جس مسئلے کی طرف میں حکومت کی توجہ مبذول کرانا چاہتا ہوں. اگر بعد میں ----

جناب سپیکر: حاجی صاحب! ایک منٹ، یہ دس بجکر پچیس منٹ ہے۔ جی، ٹھیک ہے؟

حاجی محمد عدیل: حکومت کی جانب سے بے شک ٹی بریک کے بعد وضاحت آ جائے، کوئی حرج نہیں ہے۔ میں نہیں چاہتا کہ Questions' Hour کا وقت ضائع ہو۔ جناب سپیکر! ہمارے یہ وائٹ پیپر میں صفحہ نمبر 64 پر صفحہ 63 اورصفحہ 61 پر فارن کرنسی Loans کا ذکر ہے۔ اس میں Page 64 پر صرف مارک اپ 154.240 ملین ہے اور Principal Amount کی Payment جو اس سال ہے، وہ 238.884 ملین ہے۔ اس کے علاوہ صفحہ 63 پر Consortium loans وغیرہ جو ہیں، مختلف ہیں۔ ان میں ایک ہے 8163.826 ملین روپے، دوسرا Loan ہے صفحہ 61 پر 4705.796 ملین روپے۔ جناب سپیکر، ان میں جب ورکنگ جو کی گئی ہے، وہ صفحہ 63 پر اگر دیکھیں گے فنانس منسٹر تو وہ 40.70 rupees per dollar کے حساب سے کی گئی ہے۔ جناب سپیکر! کل مارکیٹ میں ڈالر کا ریٹ 55 روپے تک پہنچ گیا تھا بلکہ چیمبر آف کامرس اینڈ انڈسٹریز نے کہا کہ چونکہ عوام کا حکومت پر اعتماد ختم ہوگیا ہے، اسلیے ڈالر کی قیمت دن بدن بڑھتی جا رہی ہے۔ جناب سپیکر! میں چاہتا ہوں کہ فنانس منسٹر ایک پالیسی بیان دیں کہ اب چونکہ وزیر اعظم صاحب نے بھی کل فرما دیا ہے کہ جی وہ فارن کرنسی اکاؤنٹس پر پابندی ختم کی گئی ہے۔ ایک تو یہ ہے کہ وہ لوگ پیسے نکال سکتے ہیں۔ پیسے نکالیں گے تو وہ چھیالیس روپے کے حساب سے نکالیں گے کہ پچپن روپے کے حساب سے نکالیں گے؟ وہ الگ مسئلہ ہے لیکن پراونشل گورنمنٹ میں جو Short-coming پیدا ہو رہی ہے۔ اس پر ابھی وہ کیسے کرے گی، اس مسئلے کا کیا حل ہے؟ میں صرف یہی چاہتا ہوں کہ اگر ٹی بریک

کے بعد وزیر خزانہ ہمیں بتائیں کہ یہ صوبہ۔۔۔ یعنی وہ یہ کہہ دیں گے کہ یہ جی مرکز کا مسئلہ ہے لیکن سوال یہ ہے کہ یہ Liability صوبے کے ذمے اس وائٹ پیپر کے حساب سے چالیس روپے ستر پیسے ہے۔ اب چالیس روپے ستر پیسے کے حساب سے ہے جبکہ آفیشل چھیالیس روپے ہے اور مارکیٹ میں ریٹ پچپن روپے ہے۔ پاکستان کی تاریخ میں آفیشل ریٹ اور بلیک ریٹ یا مارکیٹ ریٹ میں نو روپے کا فرق آج تک نہیں ہوا ہے۔ یہ پہلی مرتبہ پاکستان کی پچاس سالہ تاریخ میں ہوا ہے۔ ایک روپے کا فرق ہوتا ہے، ڈیڑھ روپے کا فرق ہوتا ہے، دو یا چار کا فرق ہوتا ہے۔ پہلی مرتبہ پاکستان میں یہ ہوا ہے اور جو کل اگر آپ نے بی بی سی سنا ہو یا آج کے اخبارات پڑھے ہیں تو وہ کہہ رہے ہیں کہ "Pakistan is on the verge of financial bankruptcy". Thank you very much.

<u>جناب یوسف ایوب خان(وزیر تجارت)</u>: سپیکر صاحب! حاجی صاحب جو بات کر رہے ہیں، کتنا فرق آ رہا ہے Between official rate and black market rate تو ایمرجنسی لگی ہوئی ہے۔ Transaction فارن کرنسی میں سرکاری سطح پر تو ہو ہی نہیں رہی ہے جی، تو Naturally ایسی ایمرجنسی پاکستان میں پہلے شاید لگی ہوئی ہو، ہماری یاد میں تو نہیں ہے لیکن ایمرجنسی کی وجہ سے گورنمنٹ لیول کی تو کوئی Transactions ہو ہی نہیں رہی ہیں۔

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: زه خو یوسف ایوب صاحب او حاجی صاحب چه کومه نکته اوچته کړے ده، د دے په Technicalities کښے نه خم۔ یوه ضروری خبره چه یوسف ایوب صاحب اوکړه چه په ملک کښ ایمرجنسی ده، دا د ایمرجنسی لګولو بنیاد چه کوم وو، هغه د فارن کرنسی اکاؤنټس وو، چه هغه نے Freeze کړل۔ اوس پرائم منسټر صاحب مهربانی اوکړه او

هغه Freeze نے ختم کړو او هغه پابندی نے ختمه کړه، بحال نے کړل۔ نو زه دا وایم چه که حکومت، زمونږ د دے صوبے حکومت د نورو صوبو نه مخکښے شی۔ د دے ایمرجنسی بنیاد چه کوم وو په دے ملک کښ، هغه صرف دا وو چه خلق بهر ته کومے پیسے لیږی، هغه تکلیف به راخی۔ اقتصادی بحران دے۔ د هغے د پاره نے ایمرجنسی لګولے وه او دا فارن کرنسی اکاؤنټ نے Freeze کړے وو۔ اوس پرون پرائم منسټر مهربانی اوکړه، هغه نے بحال کړل نو د ایمرجنسی لګولو بنیاد ختم شو۔ نو داسے ولے نه وائی چه زمونږ صوبائی حکومت، پرائم منسټر صاحب ته دا Proposal ورکړی، سفارش اوکړی چه دا ایمرجنسی چه کومه ده، د دے اوس د ساتلو بنیاد پاتے نه شو نو دا د ختمه کړے شی۔

جناب ڈپٹی سپیکر: جناب سپیکر! آنریبل منسٹر نے یہ کہا کہ ایمرجنسی — جناب سپیکر، پاکستان میں فنانشل ایمرجنسی نہیں لگائی ہے۔ پہلے بات تو یہ ہے، یہ غلط ہے،کوئی کہے کہ فنانشل ایمرجنسی، اور میں تو فنانس کی بات کر رہا ہوں۔ دوسرا یہ ہے کہ اگر آفیشل ریٹ بھی دیں تو چھ روپے کا فرق ہے۔ چالیس روپے ستر پیسے آپ کے وائٹ پیپر میں اس کے آئے ہیں جبکہ آفیشل ریٹ چھیالیس روپے ہے۔ جناب، میں تو یہ جاننا چاہتا ہوں کہ پراونشل گورنمنٹ اس فرق کو کیسے کم کرے گی؟ اس کیلئے کیا کوئی ایکسٹرا ایڈ اسے ملے گی؟ کیا وہ کوئی فالتو کوئی ٹیکس لگائے گی؟ This is my point. Thank you.

ارباب محمد ایوب جان: سپیکر صاحب! ډیره مهربانی۔ جناب سپیکر صاحب! څنګه منسټر صاحب چه اووئیل چه سټیټ بنک په ډالر کښے Dealing نه کوی۔ ستاسو په نوټس کښے به دا خبره راغلی وی۔ ټهیک ده چه کوم

پاکستانی سیٹیزن دی یا د دے ملک مونږ خلق یو کہ د چا فارن اکاؤنٹس وو، ھغه Freeze شو خو جناب سپیکر صاحب، پہ ڈپلومیٹس، ایمبیسیز او ھغه کمپنیانے چه کوم د بہر ملکونو نه دلته لگیا دی بزنس کوی، سٹیٹ بنک د ھغوی سرہ پہ ڈالر کنبے Dealing کوی او د ھغوی مختلف ریٹس دی۔ زہ بہ ستاسو پہ وساطت جناب سپیکر صاحب، یوسف ایوب صاحب تہ دا اووایم چه پکار دہ چه لږ غوندے دوئ تیاری کوی او ھاؤس تہ راځی۔ دلته پاکستان کنبے دوہ صورتحال دی۔ فارن ایکسچینج Dealing کوی جی، فارن اکاؤنٹس چه کوم دی، یو فارن ایکسچینج ما ستاسو پہ خدمت کنبں عرض اوکړو چه د پاکستانی خلقو ھغه نے منجمد کړو جی، دویم دا وو چه کوم Foreign investors دلته راغلے دی او کوم Diplomates دی او کوم لگیا دی پہ دے سفارتخانو کنبے، نو د ھغوی د پارہ د نن نه یو دوہ ورځے، درے ورځے مخکنبں د سٹیٹ بنک ریټ چه وو، ھغه Forty-two وو۔ کله چه زمونږ د خپلو خلقو د پارہ، د بعضے خلقو بچی بہ سبق وائی، بعضے خلق بہ د علاج د پارہ بہر تلے وی، نو د ھغوی ریټ Fifty-two او Fifty' زما پہ خیال نن حاجی عدیل صاحب تہ بہ پتہ وی چه Fifty-two, fifty-five بہ وی، نو د ھغوی سرہ خو رعایت لگیا دے کیږی۔ دا بالکل Confirm دہ۔ زہ On the floor of the House دا خبرہ کوم جناب سپیکر صاحب، چه سٹیٹ بنک لگیا د ھغوی سرہ مختلف رویہ کوی او د خپل ښاریانو سرہ__ دا پورس ھاتھیان دی جی نو پہ خپل فوج باندے او پہ خپلو خلقو او پہ عوامو باندے راځی او دا بہ دل ول کړی۔ ھغوی د پارہ بیالیس روپے ریټ اینبے دے او زمونږ د پارہ نے پچپن روپے ریټ اینبے دے۔ تھینک یو، سر۔

جناب عبدالسجان خان: پوائنٹ آف آرڈر سر۔

جناب سپیکر: جی۔

جناب عبدالسجان خان: سپیکر صاحب! زما Privilege motion دے جی۔ دا فرنٹیئر پوسٹ د انګریزئ اخبار 15 جون، باندے جی۔

جناب سپیکر: Privilege motion دے؟

جناب عبد السجان خان: په پوائنٹ آف آرډر کښے Privilege motion دے۔

جناب سپیکر: دا خو Questions' Hour دے جی، Questions' Hour دے۔

جناب عبد السجان خان: ما اووے که تاسو د رول 53 , 54 لاندے اجازت راکړئ جی -----

جناب سپیکر: په Questions' Hour کښے یو شے هم نشی کیدے جی۔

جنابَ عبد السجان خان: نو دا بیا دِ راشی کنه جی۔ زما ګزارش دا وو چه زه نے تاسو ته -----

جناب سپیکر: د هغے نه روستو بیا دغه اوکړئ۔ په Questions' Hour کښے خو تاسو اوس دا پوائنټ آف آرډر چه کوئ جی کنه نو دا هم ما جی تاسو ته مخکښے وارننګ درکړو چه دس بجکر پچیس منټ دی، ګیاره بجکر پچیس شی نو زه به درنه Questions' Hour withdraw کوم۔ هغه خو تاسو خپله خبره کوئ، Privilege motion can't be entertained at this stage. د هغے نه پس داخل نے کړئ، بیا نے اوکړئ۔ مسټر نیک عمل خان!

جناب نیک عمل خان: دا خو جی د کرنسئ خبرے کوی، زه خو جی د ګرمئ خبره کوم۔ د ګرمئ خبره کوم چه جی ګرمی نن سبا ډیره زیاته شوے ده ---

جناب سپیکر: د گرمئ خبره؟

جناب نیک عمل خان: او جی، نن سبا گرمی ډیره زیاته شوے ده۔

جناب سپیکر: په هغے کښے به زه هم مخکښے یوه خبره اوکړم۔ د گرمئ باره کښے یو ریکویسټ تاسو ته کوم جی۔ تاسو نن اخبارونه اوگورئ مهربانی اوکړئ۔ په اخبارونو کښے نے لیکلے دی چه څوک پکښے اوده ناست دی "اونگھتے ہیں" او بل نے پکښے داسے لیکلے دی چه غوږ ته نے موبائل نیولے وی، په هغے باندے خبرے کوی او بل نے پکښے داسے لیکلے دی چه اخبارونه تاسو ناست نے گورئ، څوک فلانے اخبار گوری۔ نو لږه مهربانی اوکړئ جی۔ دا خو بالکل د رولز کھلم کھلا مخالفت دے چه تاسو نے کوئ۔ نو زه به ستاسو نه دا توقع لرم که چا له لږ خوب ورشی، انسان دے، ډیر کمزورے دے نو هغه د لږ بهر اوځی، هلته غسل خانے درته فرسټ کلاس مونږ جوړے کړے دی، مخ لاس اووینځئ او بیا راشئ او یا لاړ شئ کور ته، اوده شئ، خیر دے خو داسے لږه مهربانی اوکړئ، د هاؤس لږ غونډے تقدس اوساتئ او په دے کښ لږ Co-operation راسره اوکړئ۔ جی!

جناب نجم الدین: پوائنټ آف آرډر۔ سر! زه یو درخواست کوم جی ----

جناب سپیکر: یہ آن کریں جی۔

جناب نجم الدین: سر! زه لږ درخواست کوم ----

حاجی محمد عدیل: وہ اونگھ رہے ہیں، جو اخبار پڑھ رہے تھے اور جو سو رہے تھے، ان تینوں کے فوٹو آئے ہیں اخبار میں۔ آپ سب اسمبلی کو تو ___ ہم تو جاگ رہے تھے۔

جناب سپیکر: میں خاص کسی کو پوائنٹ آوٹ نہیں کر رہا ہوں۔ میں تو General آپ سے عرض کر رہا ہوں کہ یہ ذرا Please check this habit۔

جناب نیک عمل خان: جناب سپیکر صاحب! یوه ضروری خبره ده۔ په سوات رانیزئ کښې په بټخیله، تهانه او اله ډهنډ ډهیرئ کښې به چهتیانې جی د ګرمئ په جولائی کښې وے، اوس هغه چهتیانې نے جی په اګست کښې کړے دی۔ هلته خلق لګیا دی جلوسونه اوباسی او لګیا دی نور خرابے پیدا کوی، نو مهربانی د اوکړے شی چه د اګست دا چهتیانې د ورله په جولائی کښې کړی او د پنځلسو ورځو په ځائے د ورله میاشت ورکړی۔ بله لویه خبره دا ده چه ملاکنډ ایجنسی بجلی پیدا کوی، په درګئی کښې مونږه بجلی پیدا کوؤ او د ټولو نه زیات لوډ شیډنګ په مونږ کیږی او د ټولو نه زیاته ګرمی هلته ده۔ مهربانی د اوکړے شی دا لوډشیډنګ د کم کړے شی او دغه د اوشی۔

جناب سپیکر: جی، نجم الدین خان!

جناب نجم الدین: سر! زما یو درخواست دے، حاجی صاحب ته مې درخواست دے، تاسو ته مې درخواست دے، فرید طوفان ته مې درخواست دے، مونږه قوم رالیږلے یو، زمونږ جی تقریباً شپږ میاشتے اوشے چه Assembly Questions مو دی، تاسو زمونږ ټائم راواخلئ دا په پوائنټ آف آرډر باندے ختم شی۔ مونږه هغه خپلو خلقو له څه جواب ورکړو؟ یا خو مونږ ته اووایئ چه دے اسمبلئ ته مه راځئ چه مونږ بهر اوځو او بهر کینو۔ او که نه وی نو قسم په خدائے زمونږ ټائم په پوائنټ آف آرډر باندے تیر شی۔ د دے د پاره خان له ټائم مقرر کړئ، خان له خبرے اوکړئ۔ زما دے ټولو رونړو ته دا Request دے او دا مې درخواست دے چه کم از کم مونږه جی خپل قوم رالیږلی یو چه د هغوی مسئلے به په دے اسمبلئ کښې اوچهیړو او هغے ته مونږ څوک نه پریږدی جی۔

جناب سپیکر: تر څو پورے چه زما تعلق دے، ما خو خپل پوزیشن هم په هغه ساعت چه په پوائنټ آف آرډرستاسو یو آنریبل ممبر پاسیدو نو ما ورته اووے چه ټائم څه دے؟ 10:25 ءورته اووے۔ مطلب ء هم دا وو چه قانونی د یوے ګهنټے نه سوا زه یو سیکنډ هم اخوا دیخوا نشم تلے او څنګه چه ما وقتاً فوقتاً عرض کړے دے چه زه به Strictly د قانون مطابق څم، باقی ستاسو خپله خوښه ده۔

جناب غفور خان جدون: زه سپیکر صاحب، یو Request به کوم۔ Questions خو زمونږه دی، زه Request کوم چه حاجی عدیل ته تاسو په روزانه سیشن کښ جی آدها ګهنټه ورکوئ چه خپلے، د حلقے او د پاکستان په سطح مسئلے چه کوم دی، دے اوچتوی۔

جناب سپیکر: زه خو ستاسو په حساب پوهه نه شوم۔ کله خو وائی چه دا سیټ ورله دلته ورکړئ، کله ورته وائی چه نیمه ګهنټه، آخر حاجی عدیل صاحب پسے تاسو ولے داسے لږیدلے یئ؟

وزیر مال: خیر دے جی د هاف ټائم نه پس ورله ورکوئ څکه چه بیا په ګیاره کسانو کښ -----

جناب سپیکر: مسٹر محمد طاؤس خان۔ جی!

جناب عبدالسبحان خان: د سیټ نه هم تاسو د قلندر مؤمند هغه شعر جوړ کړو

ستا د راتلو د خوانی مرګ اقرار په طمع طمع

لاړه خوانی په تیریدو شوه ته به کله راځے

Mr . Speaker: Honourable Muhammad Taus Khan , MPA , to please ask his Question No . 479 . Muhammad Taus Khan , MPA . Lapsed .

Honourable Ghafoor Khan Jadoon, MPA, to please ask his Question No. 493

* 493 جناب غفور خان جدون: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ۔

(ا) صوابی۔جہانگیرہ سڑک کی تعمیر کیلئے ٹینڈر کن کن اخبارات میں مشتہر کیا گیا تھا؛

(ب) جن ٹھیکیداروں نے سڑک کی تعمیر میں حصہ لیا تھا، انکے ناموں کی تفصیل فراہم کی جائے؛

(ج) مذکورہ سڑک پر تاحال کتنی رقم خرچ کی گئی ہے، فی کلومیٹر کے حساب سے اخراجات کی تفصیل فراہم کی جائے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیرتعمیرات و مواصلات): (ا) حکومت کی پالیسی کے مطابق تمام سرکاری اشتہارات ڈائریکٹر انفارمیشن ڈیپارٹمنٹ کو بھیجے جاتے ہیں۔ ڈائریکٹر اطلاعات منظور شدہ قواعد کے تحت مختلف اخبارات کو اشتہار شائع کرنے کیلئے دے دیتے ہیں۔ (اخبار کے تراشے منسلک ہیں۔)

(ب) (1) محمد خیل کنسٹرکشن کمپنی،

(2) سیمکون پرائیویٹ لمیٹڈ،

(3) خان میرحسن پرائیویٹ لمیٹڈ،

(4) محمد اسحاق خٹک پرائیویٹ لمیٹڈ،

(5) شیلٹر کنسٹرکشن کمپنی،

(6) نصر اللہ خان، انعام اللہ خان اینڈ کمپنی۔

(ج) مذکورہ سڑک پر اب تک 33 ملین روپے خرچ کئے گئے ہیں جو کہ فی کلومیٹر 4.700

ملین روپے بنتا ہے۔

جناب غفور خان جدون ، سپیکر صاحب ! دے کښے به زه صرف دا عرض اوکرمه جی چه زه د چیف منسټر صاحب، د صوبائی وزیر، سیکرټری سی اینډ ډبلیو او د هغه د سټاف ډیر زیات مشکور او ممنون یم جی چه د پاکستان په تاریخ کښے په ړومبی ځل دا واقعه دے کښے راغله چه صوابی جهانګیره روډ کښے پچاسی لاکھ روپے کنسلټنټ جرمانه شو او د هغه نه پچاسی لاکھ روپے په دے سړک کښے دوئ وصول کړے او د چیف منسټر صاحب او د منسټر صاحب په خصوصی هدایت باندے پچاسی لاکھ روپئ د NESPAK نه نے وصول کړی دی او هلته نه نے لړے کړے دی او دا فیصله نے کړے ده چه دے اګست پورے یو کروړ، ستر لاکھ روپئ یو Payment ورته اوشو او اسی لاکھ روپئ نے ورته دوباره ورکړے۔ چه د هر خائے نه چیف منسټر صاحب او صوبائی وزیر او د سی اینډ ډبلیو ډیپارټمنټ ورله پیدا کړے، خو زمونږ دا یقین دے انشاء اللّٰه تعالیٰ چه 30 اګست 1998 پورے د صوابی۔ جهانګیره روډ چھ کلومیټر ټکړه چه کومه ده، دا به Complete شی او یقین دا دے چه انشاء اللّٰه تعالیٰ د صوابی نه تر جهانګیری پورے په Surfacing کښے به نے هم اچوی۔ په دے کال کښے به نے اچوی جی۔ صوابئ سره چه څنګه د چیف منسټر صاحب همدردی ده، هم هغسے صوابی۔مردان روډ دے۔ د هغه د پاره هم Full پیسے دی۔ یو یقین دا دے چه جنوری 1999 پورے هغه ټکړه د صوابی۔مردان روډ به Complete شی۔ مونږ د دوئ ډیر زیات مشکور او ممنون یو، یقین لرو چه څنګه صوابئ سره د دوئ دا مینه ده، دغه شان پیهور هائی لیول کینال د افتتاح په موقع باندے هم چیف منسټر

صاحب ونیلے وو۔ هغے له دوباره بیا صوابی ته راغے، بیا ئے هم هدایت جاری کړو او درے خله ئے پخپله د صوابی۔ جهانګیره روډ دوره اوکړه۔ نو زه د دے جواب نه مطمئن یمه او خما یقین دا دے چه انشاء اللّٰه تعالیٰ 30 اګست 1998 پورے دا چه کلو میټر توته به Complete شی۔ شکریه۔

جناب سپیکر: شیر زمان شیر مخکښے پاسیدلے دے۔ سپلیمنټری جی۔

جناب عبدالسبحان خان: سپلیمنټری، سر۔

جناب شیر زمان شیر: غفور جدون صاحب خو د صوابی۔جهانګیره روډ متعلق خبره اوکړه خو زما به ستاسو په ذریعه منسټرصاحب ته دا خواست وی چه د دے اجلاس د ختمیدو نه بعد د دے یو Visit د صوابی۔جهانګیره روډ اوکړی او د هغے هغه کار چه کوم روان دے، نو چه هغه اوګوری۔ ستاسو په وساطت باندے دا خواست کومه جی ----

جناب عبدالسبحان خان: سپلیمنټری، سر ----

جناب شیر زمان شیر: او د مردان۔صوابئ روډ هم جی۔

جناب عاشق رضا سواتی: جناب سپیکر صاحب! د دے موقعے نه به فائده واخلم جی۔ څونکه د روډونو خبره کیږی، نن په ' اوصاف' اخبار کښے ــــ زما په حلقه کښے یو روډ دے ' بفه دوره اچھریاں روډ'، ایک کروړ، بیس لاکھ په هغے لګی جی او هغه کار شروع دے لیکن اخبار کښ ----

جناب سپیکر: دا سپلیمینټری دے زورورہ؟

جناب عاشق رضا سواتی: اخبار کښے هغوی لیکلے دی چه دا ناقص کارکردګی ده او ټھیکیدار ئے صحیح کار نه کوی۔ نو ستاسو په وساطت وزیر صاحب ته به اوو ایمه چه په دے د ایکشن واخلی جی او دا دومره پیسے چه په دے

خرچ کیږی نو روږد صحیح جوړشی۔

جناب سید احمد خان: سر! میں وزیر موصوف صاحب سے درخواست کروں گا -----

جناب سپیکر: سپلیمینٹری اسی پر ہے جی؟

جناب سید احمد خان: سپلیمنٹری' جی۔ Supplementary question ہے جی' یہ بڑا Important question میرا ہے جی۔ چترال کو سال بھر صوبے کے دوسرے علاقوں کے ساتھ منسلک کرنے' چترال کو درپیش آمد و رفت کی مشکلات کو حل کرنے کیلئے عالمی روڈ لواری -----

جناب سپیکر: یہ آپ کیا فرمارہے ہیں جی' ?What are you reading

جناب سید احمد خان: سر! ضمنی Question ہے جی۔ میں اس پر آتا ہوں ناں' تھوڑا ٹائم ہمیں بھی دیدیں۔

جناب سپیکر: تو سپلیمنٹری Question آپ نے کرنا ہے' آپ تو کچھ پڑھ رہے ہیں۔

جناب سید احمد خان: سپلیمنٹری ہے سر۔ یہ بڑا Important ہے۔ تو میں بتاتا ہوں سر۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ: زما هم Supplementary question دے جی۔

جناب سید احمد خان: لوری ٹنل تعمیر کرنے کا پروگرام تھا' سکیم کی منظوری محکمہ منصوبہ بندی دے دی تھی۔ کنیڈا کی ایک کمپنی نے مذکورہ سکیم کو قابل عمل قرار دے کر -----

حاجی بہادر خان: دا جی زمونږ کونسچن دی، دا خرابیږی۔

جناب سید احمد خان: یہ ایک ضمنی کونسچن ہے جی۔ ٹھیکہ دینے پر راضی بھی ہوا تھا لیکن اس وقت کے محکمہ تعمیرات -----

جناب سپیکر: یہ آپ کا سوال پھر کسی وقت آجائیگا .This is not supplementary

Please take your seat.جناب- فرید خان! لږ یو منټ، دوئ تاسو نه مخکښ پاسیدلے وو، دوئ پسے تاسو اوکړئ۔ جی، ستاسو سپلیمنټری ده جی؟

جناب عبدالسبحان خان: سپلیمنټری ده۔ جناب، ښځګه چه غفور خان جدون صاحب ګزارش اوکړو جی، زما هم دغے سره چه کوم مردان۔صوابی روډ دے جی، چیف منسټر صاحب ئے Visit کړے دے۔ دا د پینځو شپږو کالو نه وران سړک پروت وو، کار پرے د نورکله نه تیز شوے دے خو بیا هم سی اینډ ډبلیو منسټر صاحب ته ریکویسټ کومه چه ښځګه شیر زمان شیر صاحب او وئیل چه دوئ Visit اوکړی او دا کار لږ نورهم تیز شی، سر۔

جناب سپیکر: جی!

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! زما خو واقعی چه ضمنی سوال دے او زه تاسو ته بیا بیا وایمه چه واقعی چه زما ضمنی سوال دے۔ دا سوال چه کوم غفور جدون صاحب کړے دے، ډیر اهم سوال دے او دا د صوابئ د پاره ډیره بنیادی مسئله ده۔ خو غفور جدون صاحب ته جی دا ټول تفصیل معلوم دے او غفور جدون صاحب هغه ممبر دے چه هغه دے هاؤس کښے د ټولو نه تجربه کار سړے دے۔ دے په سوال او په ضمنی سوال او یا د ضمنی سوال نه علاوه په پوائنټ آف آرډر باندے د خپل حکومت د کارګزارئ تعریف کولے شی خو دا سوال چه دے، دے کښے نه مونږ سکور جوړوّو، نه دوئ سکور ته پریږدو۔ زه دا سوال کول غواړمه جناب سپیکر صاحب، دے چیف منسټر صاحب چه کله مونږه په حکومت کښے وو، زه ورسره، مونږ visit کړے دے د دے جهانګیره۔صوابی روډ۔ دا مونږ چه کوم Visit کړے دے، دا به چرته په دسمبر کښے وو، زه سوال کوم د وزیر صاحب نه څکه چه زما رور غفور

جدون صاحب سوال او نه کړو، د سوال جواب ئے اوکړو او په هغه سوال جواب کښے ئے د حکومت د ډیفنس او د خپلو خلقو د محرومئ ذکر او نه کړو خکه زه مجبور شوم په دے چه زه سوال اوکړمه چه وزیر صاحب د مونږ ته اوښائی چه په هغے Visit کښے چیف منسټر صاحب هلته کښے خلق هم Suspend کړل او دا وه چه کار بالکل ولاړ وو او اعلان ئے اوکړو چه په دے د کار فوراً شروع شی او چه کار شروع شی او بیا د ما له پراګرس رپورټ راکړی۔ زه په دے سلسله کښے دا سوال کومه چه جناب وزیر صاحب د مونږ ته اوښائی چه دا جهانګیره۔صوابی روډ څو کلومیټره جوړ شوے دے چه اوس په اګست کښے به دا مکمل کیږی لکه څنګه چه غفور جدون صاحب د صوابئ خلقو ته دا تسلی ورکوی؟ که دا خبره وی واقعی نو مونږ ترے هم مشکور یو، تسکین به پرے اوکړو۔ خو دا د راته اوښائی چه آیا دا ممکن ده چه صوابی۔جهانګیره روډ چه کوم دے، چه چیف منسټر صاحب آرډر یو خل اوکړو، کار پرے روان نه شو بیا هغوی Visit اوکړو چه کله زمونږ او د دوئ حکومت مات شول، بیا ئے یو آرډر اوکړو چه په دے کار د روان شی بیا پرے کار نه دے روان۔ اوس د زمونږ، د هاؤس تسلی اوکړی چه د صوابئ خلق کوم مشکلاتو سره دوچار دی چه وزیر صاحب مونږ ته دا اوښائی چه څومره روډ پاتے دے او په اګست کښے آیا دا ممکن ده یا په ستمبر کښے دا ممکن ده چه دا روډ Complete شی؟

جناب سلیم خان ایډوکیټ: زه سپیکر صاحب، یوه خبره په دے کوم۔ جدون صاحب-----

جناب سپیکر: یو منټ جی، دا غلام نبی خان مخکښے پاسیدلے وو جی۔ دوئ

پیسے ستاسو نمبر دے۔

سردار غلام نبی: سپیکر صاحب! یہ جو جواب موصول ہوا ہے جی' یہ غلط ہے۔ سوال یہ ہے کہ "صوابی۔جہانگیرہ سڑک کی تعمیر کیلئے ٹینڈر کن کن اخبارات میں مشتہر کیا گیا تھا"؟ جواب جو لکھا گیا ہے' وہ مشرق میں ہے' وہ صرف Pre-qualification کیلئے ہے' ٹینڈر کیلئے تو وہ اشتہار ہی نہیں ہے۔ جواب بھی غلط ہے جی۔ دوسرا جناب سپیکر صاحب' اس سڑک پہ بہت سے Questions ہیں۔ سب سے بڑا Question تو یہ ہے کہ اس میں بڑی Delay ہوئی ہے۔ پچھلے سال بڑی مشکل سے چیف منسٹر صاحب کی Repeatedly intervention سے یہ کام دوبارہ شروع ہوا ہے جی۔ اب یہ سینتالیس لاکھ فی کلومیٹر اس کی Cost آ رہی ہے Which is too much. یہ کہیں 1994 میں اس کے ٹینڈر ہوئے تھے جی تو 1994 کے لحاظ سے یقیناً یہ Cost بہت زیادہ ہے جی اور اس کے علاوہ اس پر ایک اور Question یہ ہے کہ یہ Over-designed ہے۔ یہ Over-designed کس نے کیا ہے؟ اگر صرف Pavement over-designed ہے تو پھر تو ہو سکتا ہے کہ یہ Pavement بیس سال کیلئے ڈیزائن ہوتی ہے ٹریفک پروجیکشن کے حساب سے۔ تو چلو اگر Over-designed ہے تو یہ تیس سال کیلئے ہو جائے گی، پچیس سال کیلئے چلی جائے گی لیکن اس میں ہماری رپورٹ یہ ہے جی کہ Cross drainage اور اس کی Structure پر بڑی Over cost آئی ہے' ایک بات یہ ہے جی۔ دوسری بات یہ ہے کہ اس سلسلے میں NESPAK سے Recovery ہوئی ہے جی ۔ نیسپاک والے شور شرابہ مچا رہے ہیں کہ یہ Over design تو ہم نے نہیں کیا' یہ تو گورنمنٹ نے خود کیا ہے اور اس کا Burden ہم پر آیا ہوا ہے۔ تو میں سمجھتا ہوں' اس سے پہلے بھی شاید گورنمنٹ لیول پہ کوئی انکوائریاں کی ہوں لیکن اس ہاؤس لیول پر بھی اس سڑک کے بارے میں ضرور انکوائری ہونی چاہئے کہ یہ Over-design کیوں ہے' اس کی Cost کیوں زیادہ

ہے، یہ کیوں Delay ہوئی ہے؟ تو اس میں کوئی حرج نہیں۔ یہ ٹریژری اور اپوزیشن۔۔۔ یہ تو قوم کا مسئلہ ہے۔ اس میں تو ایسی بات نہیں ہے جی۔ میں سمجھتا ہوں کہ یا تو سٹینڈنگ کمیٹی سی اینڈ ڈبلیو اس سلسلے میں انکوائری کرے جی اور یا اس کیلئے سپیشل کمیٹی کوئی ہونی چاہئے۔

جناب سپیکر: جی همایون خان، هغوی مخکښې پاسیدلے دی۔ په نمبر، نمبر۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ: سپیکر صاحب! زه د پوره لو نه مخکښې پاسیدلے یم۔

جناب سپیکر: نه جی، هغوی ډیر مخکښې تاسو نه پاسیدلے دی۔ زه خو یو یو ته گورمه۔

جناب ہمایون سیف اللہ خان: جناب سپیکر صاحب! میں اتنا کہنا چاہتا ہوں کہ اگر وزیر صاحب ایک کمیٹی بناتے ہیں یا اپنی سروے کراتے ہیں تو صوبے میں کئی ایسی سڑکیں ہیں جو کہ Complete ہوتی ہیں اور صرف تین، چار کلومیٹر کی وجہ سے رہ گئی ہیں اور بڑی پاپولیشن اس کی وجہ سے Suffer ہو رہی ہے۔ اس طرح ایک روڈ ہے ہماری 'عمر آڈہ ٹوکی تاتوزئی روڈ' پینتیس کلومیٹر ہے، صرف تین چار کلومیٹر ان سے رہ گئی ہے۔ اسی طرح اور بھی ہوں گی اور تیسری بات جو انہوں نے جہانگیرہ اور صوابی کی بارے میں کی جی، تو میرا Personal experience یہ ہے نیسپاک کے بارے میں کہ جی روڈز میں بالکل صفر ہے۔ They are very good in structure, I can tell you, واٹر میں بڑے اچھے ہیں مگر روڈ کے مسئلے میں Very sorry ان کی لیاقت کا مجھے پتہ ہے۔ میں خود ایک کام کر رہا تھا اس پر اور ان کے ڈیزائن سب چینج کرایا گیا اور میرے خیال میں ہمارے صوبے میں ایسے انجینیئرز ہیں جو خود کر سکتے ہیں کیونکہ روڈ ٹیکنالوجی پانچ ہزار سال پرانی ہے جی۔ اس میں کونسی نئی چیز ہے جی؟ آپ اچھی بنائیں، روڈ آپ کی اچھی بنے گی۔ اس میں نئی بات کونسی ہے؟ میں تو حیران ہوں کہ Why do you ask them? اور ان کو ہم اتنے پیسے

دے رہے ہیں۔ ہمارے اپنے انجینئرز ہیں، آپ کے لوگ ہیں، اگر ٹھیک کام نہیں کریں گے تو ان کو نکالیں نوکری سے۔ تھینک یو ویری مچ جی۔

جناب سپیکر: سلیم خان جی۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ: زه صرف جی دا عرض کوم چه غفور جدون صاحب خبره اوکړه، صوابی جهانګیره روډ، دا جی یوه داسے مسئله ده چه په دے باندے مونږ د یو کال نه لګیا یو۔ په دے هاؤس کښې مونږ پرے خبرے کړے دی او دا ډیره زیاته آبادی پرے پرته ده خو دوئ دا خبره اوکړه چه اګست پورے به دا مکمل کیږی۔ زمونږ شیر زمان خان ناست دے، د ده خوے وفات شوے وو، هغے له چیف منسټر راغلے وو۔ هغوی پخپله دا وئیلے وو چه دا به تر 30 جون پورے مکمل کیږی۔ په اخبارونو کښې راغلے وو جی۔ اوس د جون نه خبره لاړه جی اګست ته۔ زه پخپله ټهیکیدار سره ملاو شوے یم۔ د دوئ دا اوښانی چه دا پچاسی لاکھ دوئ اغستے دی، په دے کښې د Liability ټهیکیدار Liability څومره ده؟ اوس هم جی زه پرون نه هغه بله ورځ راغلے یم، یو ټریکټر لګیا دے جی صرف د تورډهیری بازار کښې نیم فرلانګ هغه ټوټه مکمل شوے ده، نورو باندے بجری او خاورے پرتے دی او هغه چه کوم خراب روډ وو، هغه ئے له خراب کړے دے جی او زه دا په یقین سره وایم چه تر اګست پورے دا دوئ نه شی مکمل کولے که دا رفتار وی۔ زه د منسټر صاحب په خدمت کښې دا عرض کوم چه مونږ له د په دے فلور آف دی هاؤس باندے دا Assurance راکړی چه په دے روډ باندے دا شپږ کلومیټره چه کوم دے، هسے خو دا پینتیس کلومیټر روډ دے او ټول خراب دے جی او هغے د پاره هیڅ هم نشته، د هغے پروس کال نوے لاکھ روپئ وے هغه چیف منسټر

هم د ټهیکیدار ټوله Liability ده او یو ټریکټر هلته لګیا دے کار کوی جی، مونږ له د دا Assurance راکړی، زما سوال دا دے چه دا شپږ کلومیټره چه کوم دے، دا به کله مکمل کوئ او دا بقایا چه کوم خراب روډ دے تر صوابۍ پورے دا تیس کلومیټر، د دے د پاره څخکال څه شته که نشته دے؟

جناب سپیکر: جی، فتح محمد خان!

وزیر جنگلات: مهربانی سپیکر صاحب۔ ما خو جی صرف عرض کوو او ستاسو نه مے خان پوهه کولو او دے خپلو ملګرو نه مے هم خان پوهه کولو، یو Questions وی، یو پریویلج موشن وی، یو ایډجرنمنټ موشن وی او یو کال اټینشن وی جی، د Question خو دا طریقه وی چه Question کله راشی نو هغے باندے بیا څوک په دوباره هغه Question خپل وانی هم نه، Question خو In writing موجود وی، په هغے باندے صرف چه کوم د نیشنل اسمبلئ او د سینیټ دا طریقه وی جی نو زه څکه خان پوهه کومه جی -----

ایک آواز: هغه دلته نیشته۔

وزیر جنگلات: څه، دلته نشته۔ هاں جی دلته کښې دا څکه اول نجم الدین خان تاسو ته اووئیل چه زمونږ نمبر نه راځی د Question نو که دا طریقه وی دا خو بیا په هر یو کونسچن باندے څکه تقریر کیږی او بیا تسلی غواړی او خان پوهه کول غواړی، یقین دهانی غواړی نو دے باندے زه پخپله پوره پوهه نه وومه نو ما څکه ونیل چه دا به څه طریقه کار وی؟ هغه زمونږ ملګری په دے څنګه خوشحاله دی؟ تاسو څنګه حکم کوئ۔

وزیر بلدیات: جناب، اجازت ہے؟

جناب سپیکر: جی۔

جناب سپیکر: جی۔

وزیر بلدیات: جناب سپیکر صاحب! شکریہ جی۔ عفور خان صاحب کا جو سوال تھا جی' اس پر تو انہوں نے Stress نہیں کیا' .He satisfied on that لیکن اس پر ضمنی سوال ہوئے ہیں جی' شیر زمان خان کی طرف سے ہوا ہے کہ Site کی Visit کی جائے' وہ تو میں پہلے بھی تین' چار دفعہ جا چکا ہوں اور ہمارا فرض بنتا ہے کہ نہ صرف میں بلکہ جو بھی اس علاقے کے ایم پی ایز ہیں' وہ بھی جا کر انسپکشن کریں اور کوئی ایسا پرابلم ہو تو اس کو Pin-point کرنا چاہئے جی۔ فرید خان نے بات کی ہے جی اور سلیم خان نے روڈ کے متعلق' تو واقعی جب چیف منسٹر' غالباً فرید خان اس وقت ساتھ تھے' جب یہ گئے ہیں اور اسی موقع پر جی ایک Direction دی گئی چیف منسٹر کی طرف سے۔ ان کے سامنے وہ انکوائری چلی گئی ہے اور انہوں نے ابھی اس پر کوئی Decision لینا ہے Regarding Jehangira-Swabi Road ' جی وہ ہوگا۔ Main مسئلہ سلیم خان صاحب ابھی۔۔۔ اخباروں میں تو ان کے بیان آتے تھے جی کہ میں روڈ بلاک کر دونگا' یہ ہوگا' وہ ہوگا' اگر آپ نے Funding نہ دی۔ تو اللہ کے فضل سے بڑی مشکل حالات میں 17 ملین روپے پچھلے سال کے اے ڈی پی میں ہم نے بڑی مشکل سے اس پراجیکٹ کی Funding کیلئے Provide کئے۔ ابھی ان کے مفاد میں بھی بات ہے' ہمارے مفاد میں اور اس علاقے کے مفاد میں بھی یہ بات ہے اور یہ On the floor of the House میں کم از کم یہ Commitment ضرور کروں گا۔ اگر ڈیڈ لائن مجھ سے مانگیں کہ جی آپ مجھے تاریخ بتائیں کہ یہ روڈ کب تک Complete ہوگی؟ شاید وہ میں نہ دے سکوں لیکن اس چیز کی Commitment ضرور کرونگا کہ اس روڈ کا کام انشاء اللہ Lack of funding کی وجہ سے بند نہیں ہوگا' جو میں سمجھتا ہوں سب سے زیادہ Important چیز ہے جی۔ میں کوئی ایسی Date نہیں دے سکتا' شاید وہ اس سے آگے پیچھے ہو جائے لیکن Lack of

funding کی وجہ سے یہ روڈ بند نہیں ہوگی جی۔ پچھلے سال بھی پیسے رکھے گئے ہیں، آگے بھی اس کو ہم Funds provide کریں گے۔ لوگوں کو تکلیف ہے کافی عرصے سے۔ NESPAK کی غلط ڈیزائنگ کی وجہ سے بھی ہم نے ان کو شو کاز نوٹس دیا ہوا ہے جس کی وجہ اس کی Cost کافی زیادہ آ گئی ہے اور اس میں صرف روڈ کی Cost نہیں ہے، اس میں Land compensation بھی ہے جی۔ کافی مہنگی زمین ہے، وہ بھی ساتھ خریدی گئی ہے تو انشاء اللہ اس روڈ کو ہم جلد از جلد Complete کریں گے۔ This is a very important road ایک بہت بڑا انڈسٹریل اسٹیٹ ----

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ: زہ یوہ خبرہ کومہ۔ زما خبرہ دا دہ چہ چیف منسٹر صاحب وانی چہ ----

جناب سپیکر: یو منٹ جی۔ چہ ھغہ پورا خبرہ ختمہ کړی، بیا پاسئ کنہ۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: تو صوابی۔جہانگیرہ کے متعلق تو میں یہی کہہ سکوں گا اور اگر اور کوئی ایسی بات آپ کے ذہن میں ہو، تو میرا خیال ہے جی Main مسئلہ ہے آج کل کے حالات کے مطابق کسی روڈ کو Funding کرنا، اندازاً میں On the floor of the House یہ Commitment کرونگا کہ ہم انشاء اللہ اس کے کام کو روکنے نہیں دیں گے۔ جو طور ڈھیر بازار ہے، میں جب گیا تھا تو سب سے زیادہ مسئلہ چونکہ Main ایک بازار آتا ہے، ٹاؤن کمیٹی آتی ہے، تو ہم نے یہی فیصلہ کیا ہے کہ چونکہ بازار ہے، لوگوں کا کاروبار ہے، گرد پڑتی ہے، دھواں ہر قسم کا ہوتا ہے تو سب سے پہلے ہم نے یہ فیصلہ کیا ہے کہ طور ڈھیر بازار کو ریپیئر کیا جائے، بعد میں دوسری روڈ کو کیا جائے۔ تو وہاں کام تقریباً ختم ہونے والا ہے۔ اس کے ساتھ ساتھ دوسری روڈ کو بھی شروع کر دیں گے۔ باقی ضمنی کونسچنز میں جی عاشق رضا صاحب نے فرمایا ہے بفہ روڈ کے بارے میں، تو یہ ہم ضرور انکوائری کر لیں گے۔ اگر Under construction ہے اور یہ سمجھتے ہیں کہ صحیح طریقے

سے اس پر ٹھیکیدار کام نہیں کر رہا تو اس کو انشاء اللہ ہم چیک کر لیں گے۔ All Weather Road کے ضمن میں سید احمد خان نے چترال کے بارے جو کہا ہے جی تو یہ واقعی سابقہ پیپلز پارٹی کی حکومت میں ایک Proposal تھی جس کیلئے کینیڈین فرم کو یہ ٹینڈر ملا تھا جس کے تحت انہوں نے ایک Feasibility بنائی تھی۔ چترال کیلئے All Weather Road کیلئے صرف Feasibility بنائی تھی۔ تقریباً آج سے سات، آٹھ مہینے پہلے وہی کینیڈین فرم ادھر آئی ہے اور انہوں نے In writing ایک Application دی ہے کہ ہمیں ٹینڈر مل گیا تھا لیکن ڈیپارٹمنٹ کے کچھ لوگوں نے ہم سے پیسے مانگے، یہ میں 1995 کی بات کر رہا ہوں سپیکر صاحب، جس کی وجہ سے انہوں نے لکھا ہے کہ We were unable to pay that amount. جس کی وجہ سے ہمیں ٹینڈر نہیں دیا گیا اور ہم نے Agree نہیں کیا کہ ہم آپ کو یہ رقم دیں گے اور وہ واپس لوٹ کر Drop ہوگیا۔ وہ ڈالرز میں کنسلٹنسی تھی، غالباً ایک لاکھ، پچھتر ہزار ڈالر، اب Automatically جیسے حاجی صاحب نے کہا کہ ڈالر کی قیمت بھی چڑھ گئی ہے، ایک طرح سے وہ دوگنی ہوگئی ہے، تو ابھی ہم کوشش کر رہے ہیں اپنے وسائل کو دیکھ کر کہ دوبارہ ہم کنسلٹنسی کیلئے ٹینڈرز Float کریں تاکہ اگر ہمارے پاس فی الحال اتنے وسائل نہیں ہیں کہ ہم All Weather Road بنا سکیں، اس کی کنسلٹنسی تو کم از کم ہونی چاہئے۔ شکریہ، سپیکر صاحب۔

سردار غلام نبی: جناب سپیکر صاحب! میرے سوال کا جواب ----

جناب سپیکر: چیف صاحب نے جو Point raise کیا تھا About the tenders، وہ فرما رہے ہیں کہ آپ نے کہا ہے کہ Tenders float ہو چکے ہیں اور وہ کہتے ہیں کہ صرف Pre-qualification کا ایک ہے اخبار والا' ?What about the rest

وزیر مواصلات و تعمیرات: ٹینڈر ڈاکومنٹس صرف ان کو ایشو ہوئے ہیں جو -Pre

qualified Contractors تھے۔ Pre-qualified Contractors کو ایشو ہوئے ہیں
جی اور اخباروں کی یہ ساری کٹنگ لگی ہوئی ہیں۔

سردار غلام نبی، جناب، جواب تو بالکل غلط ہے جی۔ یہ انہوں نے اپنے جواب میں Clarify بھی نہیں کیا ہے کہ کس ڈیٹ کو ٹینڈر ہوا ہے اور وہ ٹینڈر کونسے اخبار میں آئے ہیں؟ ایک تو بات یہ ہے جی اور دوسری بات یہ ہے کہ انہوں نے خود کہا ہے جی کہ اس پر Already inquiry ہے، ہم نے شو کاز نوٹس دیا ہوا ہے NESPAK کو، تو گورنمنٹ کی انکوائری یہ ہوتی ہے جی، After-all یہ Hush up ہو جاتی ہے جی۔ تو میں یہ سمجھتا ہوں کہ It should be given to C &W Standing Committee اگر وہ انکوائری کر رہی ہے تو اس کی کاپی حاجی صاحب بھی منگوا لیں گے Let it should be thrashed out properly on a proper forum. تو میری تو Request یہ ہے جی۔

جناب سپیکر: جی، سلیم خان۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ: سر ! دا Assurance ما دغه نه اوغوښتو او ما دا خبره اوکړه جی چه چیف منسټر وائی چه 30 جون پورے به Complete کیږی، په فلور آف دی هاؤس باندے منسټر صاحب وائی چه تر اګست پورے به کیږی، زه دا خبره کوم چه یو ټریکټر لګیا دے، انتهائی سست رفتارئ سره کار روان دے جی، مونږ له د دا اوکړی چه دا کار د دغلته کښ تیز کړی او باقی د غفور جدون مسئله ده نو هغه خو به خامخا مطمئن وی۔ هغه خو سوال یو کړے دے، جواب بل راغلے دے۔ مونږ نه خلق تپوس کوی، مونږ ته خلق کنځل کوی هلته۔ چه په دے روډ باندے مونږه خو نو مونږ نه خلق تپوسونه کوی۔ په دے باندے دا خبره پکار ده چه دا کار تیز کړی۔ مونږ له دا Assurence د راکړی جی۔

جناب سپیکر، جی، بی بی!

بیگم نسیم ولی خان: محترم سپیکر صاحب! لکه دلته چه خنو ملگرو خدشه ظاهره کړه چه یو سوال تاسو واخلئ، په هغه تاسو سوچ اوکړئ، پنځویشت منټه کم یوولس سوال شروع شوے دے، پینځه منټه کم یوولس بجے دی۔ نو دا یوه مهربانی خو تاسو کولے شئ د خپل چینر نه، چه کوم سپلیمنټری سوال د هغه متعلقه سکیم متعلق نه وی نو هغه خو مه پریږدئ کنه۔ نو دا پکښے چترال هم خلق راواچوی، هزاره هم پکښے راواچوی او ګلیات هم پکښے راواچوی، خبره به د صوابئ وی، کم از کم د صوابئ دے خبرے پورے ___ او زه به Request اوکړمه چه کوم سوال دومره دغه شی هاؤس کښے، یو دغه راشی، مطمئن جواب خو را نه غلو ځکه چه یو منسټر صاحب پخپله وائی چه زه وخت نه شم ورکولے او غفور جدون صاحب وائی په اګست کښے به جوړیږی، چیف منسټر صاحب ونیلی دی چه په جون کښے جوړیږی، نو ښه به دا وی چه په Suo moto اختیار د د سی اینډ ډبلیو کمیټی دا سوال پخپله راواخلی او هغوی د پرے خبره اوکړی نو د اسمبلئ دا وخت به، ځوموه سوالونه چه دی دا ټول سوالونه به پاتے شی، Lapse به شی د دے یو سوال په وجه باندے نو په سوال باندے په یو مقدار خلق خبرے کوی۔

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر! As a Chairman of the Standing Committee on C & W میں یہ سوال اور جو جناب پیر صاحب نے کہا ہے کہ انکوائری، دونوں کو اپنی کمیٹی میں Suo moto لیتا ہوں، آپ نوٹ کرلیں۔ (تالیاں)

Mr. Speaker: Janab Hameedullah Khan, MPA, to please ask his Question No. 506.

*506 جناب حمید اللہ: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ

(ا) آیا یہ درست ہے کہ تیمرگرہ۔میدان روڈ پر ٹریفک بہت زیادہ ہوتی ہے:

(ب) آیا یہ بھی درست ہے کہ مذکورہ سڑک کی حالت انتہائی خراب ہے:

(ج) اگر (ا) و (ب) کے جوابات اثبات میں ہوں تو حکومت مذکورہ سڑک کی تعمیر کا ارادہ رکھتی ہے: تفصیل فراہم کی جائے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات و تعمیرات): (ا) جی ہاں، مذکورہ سڑک پر ٹریفک زیادہ ہے۔

(ب) جی ہاں، سڑک مذکورہ جگہ جگہ قابل مرمت ہے۔

(ج) موجودہ مالی سال کے دوران فنڈز ملنے پر اس پر Surfacing ۔بمقدار فنڈز کی جائے گی۔

جناب حمید اللہ: جناب سپیکر صاحب! په دے کښے جی دوئ پخپله لیکلی دی چه دا روډ خراب دے او پیسے نے ورله نه دی مختص کړے۔ سر! د میدان روډ قابل استعمال نه دے، نو مسنټر صاحب خو څه یقین دهانی کړے ده خو که منسټر صاحب ما ته دا یقین دهانی اوکړی چه دا به راله جوړ کړی، مهربانی به وی۔

جناب سپیکر: یوسف ایوب صاحب!

جناب نجم الدین: ضمنی سوال دے۔ جز (ج) کښ دوئ هم لیکلی دی چه " موجودہ مالی سال کے دوران فنڈز ملنے پر اس پر Surfacing ۔بمقدار فنڈ کی جائیگی" دا جی یو اهم روډ دے او زه منسټر صاحب نه دا تپوس کومه چه موجوده سال، نننئ ورځے نه خو کال بدل شو خو د پروننئ ورځے پورے دے له کوم فنډز مهیا

شوی دی او دوئ پخپله وانی چه دا خراب دے۔ او که دا ٹھیک نه دے نو دے له فنډز ورکړی دی او که نه دی ورکړی او د دے Surfacing شوے دے او که نه دے شوے؟

وزیر مواصلات و تعمیرات: شکریہ۔ سپیکر صاحب! Normally تو محکمہ خود ہی' چاہے روڈ خراب بھی ہو' لکھ دیتے ہیں جی کہ ٹھیک ٹھاک گاڑیاں چل رہی ہیں لیکن یہاں خود محکمے نے ایڈمٹ کیا ہے کہ واقعی اس روڈ کی حالت خراب ہے۔ ایم اینڈ آر (Maintenance & repair) میں' یہ جب یہ کونسچن لا رہے تھے' ان کو میں نے کل ہی ہدایت کی ہے کہ آپ کو جس وقت Maintenance fund ملے تو آپ نے اس روڈ کی ریپئر' جب آپ نے خود ایڈمٹ کیا ہے کہ The road is not in a good condition then you have to repair it. تو انشاء اللہ ہم کریں گے۔

جناب حمید اللہ: مہربانی جی، زه مطمئن یم۔

Mr . Speaker: Honourable Najmuddin Khan to please ask his Question No. 523. Najmuddin Khan!

*523 - جناب نجم الدین: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ۔۔

(ا) آیا یہ درست ہے کہ حکومت نے شرینگل۔ڈوگدرہ سڑک کیلئے اراضی خریدی ہے؛

(ب) اگر (ا) کا جواب اثبات میں ہو تو ۔۔۔

(i) مذکورہ سڑک میں مقامی لوگوں کی اراضی کا کتنا معاوضہ بنتا ہے؛

(ii) تاحال مذکورہ افراد کو کتنی رقم ادا کی گئی ہے؛

(iii) آیا حکومت اس سال مذکورہ افراد کو معاوضہ ادا کرنے کا ارادہ رکھتی ہے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات وتعمیرات): (ا) جی ہاں۔

(ب) (i) مذکورہ سڑک میں مقامی لوگوں کی اراضی وغیرہ کا معاوضہ 9469000 روپیہ بنتا ہے۔

(ii) تاحال محکمہ مال کو مبلغ 2892090 روپیہ ادا کیا گیا ہے۔

(iii) مذکورہ سڑک کیلئے 98-1997 کے اے ڈی پی میں کوئی فنڈز مہیا نہیں کئے گئے ہیں۔

جناب نجم الدین: جناب سپیکر صاحب! د سوال جواب دوئ پہ اتبات کښے ورکړے دے چه او اراضی اغستلے شوے ده او د مقامی خلقو معاوضه 9469000 روپئ جوړیږی- بنه بیا نے پکښ ورکړی دی جی اتهانیس لاکه روپئ او بیا په آخره کښے نے لیکلی دی چه نه، مونږ سره په اے ډی پی کښ فنډزنشته- جی زما Request دا دے جی چه درم داله بدرکښ رود دے، په دے باندے تقریباً تین کروړ روپئ لګیدلی دی، پندره پرسنټ کار په دے کښے بیلنس پاتے دے، هلته خو زمونږه غریزه علاقه ده، هغه زمکے نے د هغه غریبو خلقو نه کټ کړی دی او په هغے کښے نے رود جوړ کړے دے او تر اوسه پورے جی چه د یو غریب قوم__ اوس خو جی د پیسو هغه کمے هم راغی، تاسو نے ووینئ چه حاجی صاحب سحر پاسی، وائی نن د چهیالیس روپو نه ډالر پچپن روپو ته لاړ او کیدے شی سبا ساټه ته لاړشی، جی زمونږه د هغه پیسو Value هم کمیږی، زه خو جی سحر سیکرټری صاحب له ورغلے ومه، زه د هغه ډیر زیات مشکور یمه چه زما نے تسلی هم کړے ده، ما سره نے خبره هم کړے ده چه په دے کښے دا معاوضه به هم ورکوو او دا باقی د سړک بیلنس کار به هم پورا کړو خو زه د منسټر صاحب ته دا درخواست کوم چه د اسمبلئ په فلور باندے راشی چه دوئ به دا معاوضه او د دے سړک دا

بیلنس کارکوم حده پورے Complete کړی جی۔

جناب سپیکر: جی!

وزیر مواصلات و تعمیرات: جناب سپیکر صاحب! جب یہ کونسچن آیا تھا' چونکہ نجم الدین خان نے آج سے غالباً ایک سال پہلے بھی یہی کونسچن کیا تھا تو میں نے محکمے کو صاف کہہ دیا ہے کہ چاہے جہاں سے بھی ہو' پی اینڈ ڈی کے ساتھ آپ کریں یہ روڈ کو کیپ کرنا یا روڈ کے ہمارے پاس پیسے نہیں ہیں' ان کو بنانا That is some thing else لیکن لوگوں کی زمین لیکر اور پھر ان کو پیسے نہ دینا' This is not done, I mean یہ ہماری Responsibility ہے' چاہے کوئی حکومت ہو جی تو یہ زمین لوگوں کی گورنمنٹ نے لی ہوئی ہے And we will make sure that they get the compensation, جی انشاء اللہ ہم دیں گے۔ (تالیاں)

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! زما د یوسف ایوب صاحب نه یو سوال دے چه یو خو روډ جوړولو د پاره زمکه اخستل دی، حکومت خو ورته زمکه اخلی، آیا Widening د پاره دوئ زمکه اخلی؟

جناب سپیکر: جی!

وزیر مواصلات و تعمیرات: Widening سپیکر صاحب' Depend کرتا ہے Normally جو پراونشل ہائی ویز ہیں یا نیشنل ہائی وے ہے یا کوئی چھوٹی روڈ ہے' پرانا اگر آپ ریکارڈ دیکھیں تو سی اینڈ ڈبلیو ڈیپارٹمنٹ کے کاغذوں میں راستہ تقریباً اسی اسی فٹ کا ہوتا ہے جی لیکن بعض ایسی جگہیں ہوتی ہیں جہاں شاید ڈیپارٹمنٹ کا نہ ہو یا کوئی Diversion کرنی ہو یا روڈ کو Improve کرنا ہو یا اس کی Length start کرنی ہو تو پھر ظاہر ہے کہ جہاں زمین لوگوں کی پرائیویٹ لینڈ آئے گی تو You have to pay for it.

جناب فرید خان طوفان: ٹھیک ده جی، زما هم دا مطلب وو چه دوئ کوم وائی

داسے سړک چه هغه په کاغذونو کښے د دوی، د سی اینډ ډبلیو یا د نیشنل هائی وے یا د بل چا د خلقو په زمکه کښے سړک جوړ کړے دے او خلقو ته معاوضه نے نه ده ورکړے. په کرک کښے په میلونو زمکه ده خکه ما دا پوښتنه اوکړه۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: Normally سپیکر صاحب، یہ ہوتا ہے، میں اس سلسلے میں آپ کو تھوڑی سی وضاحت کرتا ہوں جی کہ نئے روڈ جہاں بنتے ہیں، لوگ زیادہ تر علاقوں میں خوشی سے اپنی زمین دے دیتے ہیں کہ چونکہ ہمارے لئے یہ فائدہ ہے، بے شک یہ آپ لے لیں لیکن جہاں Compensation کی بات ہو، جہاں کوئی چھوٹا زمیندار ہے، اس کی تھوڑی سی زمین ہے یا ایسے ہے تو ظاہر ہے کہ The Government has to pay. کسی کی Land بھی لے گا تو وہ پیسے تو دینے پڑیں گے۔

جناب محمد طارق خان سواتی: سر! اس میں میرا ایک کوئسچن ہے جی کہ چونکہ معاوضے کی بات ہو رہی تھی تو مانسہرہ۔ گڑھی حبیب اللہ روڈ پر چودہ میل پر کام ہو رہا ہے اور حکومت نے معاوضہ بھی ڈپٹی کمشنر مانسہرہ کو بھیج دیا ہے تقریباً پچھلے آٹھ، نو مہینوں میں تو جناب، اس میں ذرا یہ مہربانی کریں کہ ڈی سی صاحب کو ہدایت جاری کریں کہ وہ مانسہرہ گڑھی حبیب اللہ روڈ، چودہ کلومیٹر روڈ ہے جی، اس کے پیسے بھی پڑے ہیں لیکن پیر محمد خان صاحب سے میں بات کروں گا کیونکہ محکمہ مال وہی اپنا طریقہ کار استعمال کر رہا ہے اور چھوٹے چھوٹے مالکان ہیں جی، انہیں تنگ کیا جا رہا ہے۔ ہم نے مالکان کی ساری ڈیٹیل بنا لی ہے، تو جناب، اس سلسلے میں آج ہی ہدایت جاری کریں تاکہ ان کو اپنا معاوضہ مل جائے۔

جناب سپیکر: جی آنریبل منسٹر، پلیز۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: طارق خان نے ابھی یہ پوائنٹ آؤٹ کیا ہے، انشاءاللہ We

یہ تو کوئی اتنا پرابلم نہیں ہونا چاہئے۔ اگر پیسے بھی ادھر پڑے ہوئے ہیں will do it.

Just releasing the money, we will do it if there is no legal hitch over there, انشاء اللہ.

Mr. Speaker: Honourable Hamidulla Khan, to please ask his Question No. 524.

* 524 - جناب حمید اللہ : کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ۔

(ا) آیا یہ درست ہے کہ محکمہ نے بانڈی گوجرو کلے اور جان بٹھئی میں سڑک تعمیر کی تھی؛

(ب) آیا یہ بھی درست ہے کہ مذکورہ سڑکوں کی تعمیر کو ادھورہ چھوڑ دیا گیا تھا جسے بعد میں مقامی لوگوں نے اپنی مدد آپ کے تحت مکمل کیا تھا؛

(ج) اگر (ا) اور (ب) کے جوابات اثبات میں ہوں تو حکومت مذکورہ سڑکوں کو اپنی تحویل میں لینے کا ارادہ رکھتی ہے تاکہ سڑکوں کی بروقت مرمت کی جا سکے۔

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات و تعمیرات)؛ (ا) جی نہیں۔

(ب) یہ سڑک محکمہ ہذا نے تعمیر نہیں کی ہے۔

(ج) یہ سڑکیں محکمہ ہذا نے تعمیر نہیں کی ہیں اور حکومت کی منظوری کے بغیر ان کو فی الحال محکمہ ہذا تحویل میں نہیں لے سکتا۔

جناب حمید اللہ: جناب سپیکر صاحب! په دے کښے جی ما چه څه لیکلی دی، هغوی د هغه روډ نه منکر شوی دی چه دا محکمے نه دے جوړ کړے۔ زه عرض کومه جی دا روډ محکمے جوړ کړے دے، که نے نه وی جوړ کړے نو چه منسټر صاحب څه وائی زه به ئے ذمه وار یم او که محکمے جوړ کړے

وی نو دے له دچه څه قانونی کارروائی وی، هغه دورسره اوکړی۔

جناب نجم الدین: سر! حمید الله خان چه کوم سوال کړے دے جی، دا بانډی گوجرو کلے، جان بټهنی او بن روډ دے جی: محکمے دا لیکلی دی چه دا روډ مونږه نه دے جوړ کړے او بیا وائی چه دا سړک زمونږ سره د سره شته نه جی۔ زه دا وایمه جی چه د ممبر استحقاق مجروح شوے دے، دا آن ریکارډ دی جی په 73-1972 کښے دا روډونه درے درے میله سی اینډ ډبلیو جوړ کړی دی، په دے کښے Land compensation ملاؤ شوے دے جی، ټهیکه دار ته په دے کښے Payment شوے دے او د هغے باوجود یو غلط جواب ورکول، زما دا درخواست دے جی منسټر صاحب ته، چه دا سوال د سټینډنگ، کمیټئ ته لاړ شی او هلته د تحقیقات اوشی چه آیا په دے روډ کښے حکومت، سی اینډ ډبلیو ټینډر کړے دی که نه دی، هغه پکښے payment کړے دے که نه دے کړے، په دے کښے لینډ Compensation ملاؤ شوے دے که نه دے؟ او بیا نن د هغے نه منکریګی جی۔ څنګه چه دا روډ زمونږ سره نشته جی----

وزیر مواصلات و تعمیرات: سپیکر صاحب! یہ اپنے ہی سوال میں انہوں نے پوچھا ہے کہ اگر یہ روڈ محکمے نے بنائے ہیں، اوپر یہ لکھتے ہیں کہ یہ روڈ کس نے بنائے ہیں؟ محکمہ لکھتا ہے کہ نہیں بنائے۔ پھر "نہیں"، نیچے یہ لکھتے ہیں کہ محکمہ کا ارادہ ہے یہ Take over کرنے کا، تو مجھے تو حمید اللہ خان کے علاقے میں کبھی جانے کا اتفاق نہیں ہوا، ابھی جس جس کے کونسچن تھے، میں نے Concerned officers کو بلا کر، میں خود کوشش کرتا ہوں کہ ان سے Complete briefing لوں، تو یہ روڈ نہ تو سی اینڈ ڈبلیو کے ریکارڈ میں ہے اور نہ ان کے Maintenance اور چارج میں ہے۔ کسی محکمہ نے بنایا ہوگا لیکن سی

اینڈ ڈبلیو محکمہ نے نہیں بنایا ہوگا' بلدیات نے بنایا ہوگا' ایگریکلچر نے یا کسی اور محکمے نے بنایا ہوگا' سی اینڈ ڈبلیو کا ان روڈوں کے ساتھ کسی قسم کا تعلق نہیں ہے۔

جناب نجم الدین، سر! دا روډ سی اینډ ډبلیو جوړ کړے دے، مواصلات و تعمیرات محکمے جوړ کړے دے۔ هغے ټینډر کړے دے، د هغے پیسے پرے لګیدلی دی جی ----

جناب اکرم خان درانی، جناب سپیکر صاحب! یو معزز ممبر صاحب پخپله دا ګواهی کوی چه د هغے حلقے سره تعلق لری نو کم از کم یوسف ایوب صاحب، زما خیال دے چه نه به چرته په دے طرف باندے تلے وی او نه به ئے روډ لیدلے وی۔ دوئ صرف د محکمه په خبره باندے دومره اعتبار کوی او د معزز ممبر دا خیال نه ساتی۔ پکار ده چه تاسوئے سټینډنګ کمیټئ ته اولیږئ چه بیا آئنده د پاره څوک داسے غلط جواب نه ورکوی جی۔

جناب سپیکر، چیئرمین صاحب ناست دے کنه، که فرض کړه داسے وی ---

جناب نجم الدین: سټینډنګ کمیټئ ته ئے اولیږئ۔ منسټر صاحب ته دا درخواست کومه چه ----

حاجی محمد عدیل، جناب سپیکر! جب تک میں ڈپٹی سپیکر ہوں تو دو کمیٹیوں کا چیئرمین ہوں ----

وزیر مواصلات و تعمیرات، سپیکر صاحب! یہ خود اپنے کوئسچن میں کہتے ہیں کہ سی اینڈ ڈبلیو اپنی Jurisdiction میں اس روڈ کو لانے کا ارادہ رکھتا ہے کہ نہیں؟ ان کا اپنا سوال Doubtful ہے ' I do not doubt the integrity of the Hon'able Member. یہ سوال ہی نہیں پیدا ہوتا لیکن محکمہ جو جواب دے رہا ہے' وہ میں نے سامنے رکھ دیا ہے اور میں نے خود پوچھا ہے Concerned XEN سے اور وہ کہتا ہے کہ ہمارا ان روڈز کے

ساتھ کوئی لین دین نہیں ہے۔ اگر یہ سمجھتے ہیں کہ ان پاس کوئی Documents ہیں تو یہ مجھے کم از کم بتائیں کہ یہ سی اینڈ ڈبلیو نے بنایا ہے یا اس سے پہلے سی اینڈ ڈبلیو کے پاس یہ چارج میں رہا ہے تو It is my responsibility that I should see to it اور جس آفیسر نے غلط Statement دی ہے He should be taken to task. It is very simple.

جناب اکرم خان درانی: جناب سپیکر صاحب! که دا سوال تاسو اوګورئ جي، دوئ ليکي دا (ب) کښے چه "آیا یہ بھی درست ہے کہ مذکورہ سڑکوں کی تعمیر کو ادھورا چھوڑ دیا گیا تھا" نو هغه محکمے پریخے وو جي۔ د دے سوال نه مقصد دا دے چه محکمے کار پرے اوکړو، هغه نے نیمګړے پاتے کړے دے باقي دوئ هغے ته تیار دي چه هغه روډ اوکړي؟ هغه خو واضح کړے ده جي۔ جواب دا دے چه هغه محکمے جوړ کړے نه دے۔ دا خو ډیر فرق دے جي۔

جناب پیر محمد خان (وزیر مال): هغه سوال کښ پخپله یو بل سره تضاد دے چه په اول کښ واني چه دا محکمے جوړ کړے دے؟ هغه واني نه، بیا په (ج) کښے واني چه آیا دا محکمه خان ته حواله کول غواړي چه د دے مرمت اوشي؟ په جز (ج) کښے "اگر (ا) و (ب) کے جوابات اثبات میں ہوں تو حکومت مذکورہ سڑکوں کو اپنی تحویل میں لینے کا ارادہ رکھتی ہے تاکہ سڑکوں کی بر وقت مرمت کی جا سکے"۔ مطلب دا دے چه دا یا قوم جوړ کړے دے یا نخه پراجیکټ جوړ کړے دے یا نارکاټیکس یا ډسټرکټ کونسل جوړ کړے دے۔ اوس دوئ واني چه دا محکمه خان ته قبولوي؟ محکمه واني چه "یہ سڑکیں محکمہ ہذا نے تعمیر نہیں کی ہیں اور حکومت کی منظوری کے بغیر ان کو فی الحال محکمہ ہذا تحویل میں نہیں لے سکتا"۔

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر! بڑی Important بات ہے۔ آپ نے بھی ایک تجویز دی

ہے، جب تک ہاؤس نہ کہے تو میرے خیال میں Suo-moto فیصلے زیادہ کرنا اچھا بھی نہیں ہے۔ محترم آنریبل ایم پی اے صاحب یہ فرماتے ہیں کہ یہ سی اینڈ ڈبلیو نے بنائی ہے۔ محکمہ کے وزیر صاحب کہتے ہیں کہ ہم نے نہیں بنائی ہے تو میرے خیال میں آپ اس کو Defer کر دیں اور بعد میں ٹی بریک کے بعد وزیر صاحب محکمہ سے پوچھ کر بتائیں کہ اگر محکمہ نے واقعی نہیں بنائی ہے تو پھر ان کا جواب درست ہے اور فرض کیجئے کہ وزیر صاحب کو یہ پتہ چل جائے کہ واقعی یہ محکمہ نے بنائی ہے اور پھر جواب غلط دیا ہے تو پھر یہ Matter suo-moto میں پریویلجز کمیٹی میں لے لوں گا۔

جناب سپیکر: یو منت جی، جہاں تک منسٹر کا تعلق ہے، انہوں نے کہا کہ ایک XEN نے مجھے یہ بات اس طرح بتائی ہے اور اگر مجھے کوئی بھی چیز یہ پیش کر دیں تو I am going to take action against that very person. تو وہ پوزیشن تو انہوں نے کافی واضح کر دی ہے۔ اگر وہ خود بخود آن دی فلور آف دی ہاؤس یہ فرما رہے ہیں کہ میں ایکشن لوں گا۔ اگر ان کے پاس اب بھی کوئی Documents ہیں So he should deliver کہ ٹینڈر ہو چکا ہے، وہ ہو چکا ہے۔ آدھا کام ہوا ہے۔ جہاں تک اسے کمیٹی میں لینے کا تعلق ہے، تو اسے ہر وقت Suo moto لیا جا سکتا ہے یا پھر Requisition کے ذریعے بھی ہو سکتا ہے۔ The powers of the Committees are so vast کہ اگر آپ نہ بھی لینا چاہیں اور دو، تین ممبران کہیں کہ آپ یہ لیں گے تو you will have to call the meeting of the Committee on requisition. اس میں تو دوسری بات ہو ہی نہیں سکتی لیکن یہاں پر بات صرف یہ ہے کہ منسٹر صاحب خود کہہ رہے ہیں کہ اگر یہ ثابت ہو جائے کہ اس XEN نے مجھے غلط انفارمیشن دی ہے So I am going to take him to task, so why do'nt you supply him the relevant documents?

جناب نجم الدین، سر! زه یو عرض کومه۔ دا په 73-1972 کښے په پراونشل اے۔ ډی۔پی کښے، د پراجیکټ نه جی، صوبائی اے۔ډی۔پی کښے دا راغلے دے او بیا سی اینډ ډبلیو په هغے باندے کار کړے دے۔ مونږ منسټر صاحب ته دا نه وایو جی، دے د انکوائری اوکړی او تحقیقات د اوکړی۔ په 73-1972 کښے د صوبائی بجټ نه دے ته پیسے ملاؤ شوی دی۔ بیا په دے باندے دوه کاله ټینډرے شوی دی اور په دے کار شوے دے جی۔ دوه دوه او درے درے میله جوړ شوے دے۔ د هغے نه روستو چه هغوی پرینبو نو بیا پکښے مونږه اپنی مدد اپنی مدد کے تحت" کار کړے دے اور جوړ کړی مو دی او که دا خبره داسے نه وه جی، زه د اسمبلئ په فلور وایم چه زه به د دے صوبائی اسمبلئ نه استعفیٰ ورکړم۔

جناب سپیکر، باقی پیر محمد خان، دا تاسو چه کوم Interpretation کوئ کنه " تحویل میں" هغه تحویل نه دا مطلب نه دے، تاسو د هغوی Question ته اوګورئ، هغوی پورا Question دا کړے دے چه د سړک کار تاسو نیمګړے پرینبے دے۔ د "تحویل" لفظ هغوی په دے Sense کښے استعمال کړے دے چه آیا تاسو هغه بقایا سړک د جوړولو د پاره په تحویل کښے اخلئ که نه؟ بعض وخت د پښتو ټکی او په اردو کښں لږ فرق هم راشی نو هغوی هرګز، ولے چه د هغوی Categoric question دا دے، Department categorically deny کړی نو اوس ښه دا ده او Best course دا دے چه تاسو هغه باره کښے خپل معلومات اوکړئ او که څه Documents وی نو .They will help you

وزیر مواصلات و تعمیرات، اگر انہوں نے سال بتا دیاہے کہ 1972 تو Department's Secretary is sitting outside and other concerned people are also,

in the break we shall get all the information, Inshallah.

<u>جناب فتح محمد خان</u> (وزیر جنگلات)، یو منت جی، ما چه ستاسو په خدمت کښ عرض کړے وو او بیا دا ښه وه چه بی بی صاحبے هم مهربانی اوکړه چه زما د خبرے حمایت ئے اوکړو۔ دے رولز کښ تاسو که لږ اوګورئ هم ما چه کومه خبره کړے وه۔ هغه دوباره ئے پکښے لیکلی دی - 'Mode of asking question' رول 45 کښے ، "The Member so called shall rise in his place and unless he states that it is not his intention to ask the question standing in his name, he shall ask the question by reference to its number on the list of questions", only 'by reference' اس میں یہ نہیں ہے کہ وہ کوئسچن دوبارہ پڑھیں گے۔ د سپلیمنټری متعلق چه ما خبره اوکړه جی نو هغے کښے هم تاسو که دا رول 47 اوګورئ جی ---

<u>جناب سپیکر</u>: زه پوهه نه شوم، تاسو په دے Interpretation باندے -----

<u>وزیر جنګلات</u>: خبره ما دا کړے وه چه دا صرف نمبر به اخلی، د کوئسچن دهراول چه دی یعنی بیا کوئسچن کول، د دے ضرورت نشته جی۔

<u>جناب سپیکر</u>: دا خبره خو هم دغسے ده جی خو سپلیمنټری چه دی، نو د نورو پرے حق شته که نه؟

<u>وزیر جنګلات</u>: نه جی سپلیمنټری کښے دا لیکلی دی جی۔ دا رول 47 دے، هغه بیا دویمه خبره ما کړے وه، رول 48 او دویمے له راځم جی۔ "Prohibition of discussion on question or answer._ There shall be no discussion on any question or answer except provided in rule 48." د رول 48 نے

بیا ښکته وضاحت کړے دے جی ، "Discussion on matter of public importance arising out of answer to a question._ On every Tuesday, the Speaker may, on two clear days' notice being given by a member, allot one hour for discussion on a matter of public importance which has recently been the subject of a question, Starred or Unstarred." او دریم عرض مے دا کوؤ جی چه لکه څنګه تاسو اوونیل چه پریویلجز کمیټی Suo-moto په دے غور کولے شی جی، دا د ممبر پریویلج جوړیږی خو هله چه هغه دا خبره ثابت کړی چه یو منسټر جواب ورکوی چه منسټر د دے ذمه دار دے چه هغه به صحیح جواب ورکوی، د خپلے محکمے هم ذمه دار دے که هغه غلط جواب ورکړو نو بیا هغه بل ممبر په هغے باندے پریولج موشن راولی او پریویلج موشن چه کله راولی، دا ثابته شی چه دا غلط جواب ورکړے شوے دے نو بیا به کمیټئ ته خی۔ دا درے خبرے ما عرض کولے جی۔

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: جناب سپیکر صاحب! دا فتح محمد خان صاحب چه کوم پوائنټ اوچت کړو او څومره Discussion پرے اوشو او دے نه مخکښے جی پینځه منټه تاسو پخپله په دے خبره څومره تقریر اوکړو، دا لس منټه چه کوم دی، دا به د سوالونو حصه وی۔ بیا چه کله دا مونږ د بریک نه پس راشو نو دا ایشو باندے بیا خبرے کیدے خو دا لس منټه راکوئ جی۔ دا تاسو دواړو، یو منسټر دے او یو سپیکر دے کنه جی۔

<u>Mr. Speaker</u>: Honourable Ghafoor Khan Jadoon, MPA, please to ask his Question No. 543.

* 543 - جناب عفور خان جدون، کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ ـــ

(ا) آیا یہ درست ہے کہ ٹوپی سے امازئی جانے والی سڑک پر بمقام بسیک ایک کاز وے تعمیر کیا گیا ہے؛

(ب) آیا یہ بھی درست ہے کہ موسم برسات میں برساتی پانی کے باعث گدون اور صوابی کے درمیان آمد و رفت منقطع ہو جاتی ہے؛

(ج) آیا یہ بھی درست ہے کہ وزیر اعلیٰ نے دورہ بیٹر گلی کے دوران مذکورہ مقام کے سروے کا حکم دیا تھا؛

(د) اگر (ا) تا (ج) کے جوابات اثبات میں ہوں تو حکومت کب تک مذکورہ پل تعمیر کرنے کا ارادہ رکھتی ہے۔

جناب یوسف ایوب خان(وزیر مواصلات و تعمیرات)، (ا) جی ہاں۔

(ب) جی ہاں۔

(ج) تحریری طور پر اس بارے میں کوئی حکمنامہ ابھی تک موصول نہیں ہوا۔

(د) مذکورہ پل کی Feasibility study رپورٹ اور ڈیزائن کے بعد اس کی تعمیر کو سالانہ ترقیاتی منصوبہ میں شامل کرنے کی کوشش کی جائے گی۔

جناب عفور خان جدون، سپیکر صاحب! زه ستاسو ډیر زیات مشکور یم۔ زه صرف دا عرض کومه چه دا چیف منسټر صاحب Directives جاری کړی وو جی او په هغه وخت کښې ټول سیکرټریان موجود وو۔ دوی خو وائی چه مونږ ته Directives نه دی راغلے حو بهرحال دا سړک چه کوم دے، دا پچهتر کلو میټر دے او په دے Main یو کاز وے دے، نو اوس دا جولائی، اګست چه

کومے میاشتے را روانے دی جی، پہ دے دوو میاشتو کښے پہ کاز وے باندے دومرہ اوبہ وی چہ دا سړک بند وی او اکثر قیمتی جانونہ جی پہ ھر کال کښی دوہ درے خلور چہ کوم دے، دا اوبہ نے اوړی۔ دا اوبہ دومرہ ډیرے زیاتے تیزے دی جی چہ ښکتہ کھډے دی، سو سو گز کډے دی دے کاز وے د لاندے۔ چہ کومہ خاورہ تربیلہ ډیم تہ تلے دہ، چہ کومے خاورے باندے تربیلہ ډیم بند جوړشوے دے جی د گندف کلی، دا دومرہ سوا اوبہ دی چہ پہ دے جولائی اگست کښے آمد و رفت بالکل بند شی۔ نو دا زما مودبانہ درخواست دے چہ مہربانی د اوکړی چہ د دے Feasibility report or survey د هم اوکړی او دے Bridge باندے دومرہ پیسے خرچ نہ راخی او زما پہ خیال کښے دوی مخکښ Feasibility report, Survey, Estimate جوړ کړے وو، یو کروړ روپئ پرے راخی نو کہ دا یو کروړ، سوا کروړ روپئ پہ دے اولگی نو تقریباً دا ټول امازئی یوازے نہ دے، گدون یوازے نہ دے چہ گدون، امازئی تہ د دے فائدہ دہ۔ دے ټولو قبائلو تہ، نصرت خیل، د زرین گل چہ خومرہ ایریا دہ، مدا خیل، نصرت خیل، اکازئ، دا خومرہ چہ خیلونہ دی د کالا ډھاکہ پورے دا سړک روان دے جی نو عرض دا کوم چہ د دے سروے د هم اوکړی، Estimate د هم اوکړی، د دے Feasibility یا آرډر د هم اوکړی نو د دوئ بہ زہ ډیر زیات مشکور یم۔

جناب زرین گل، محترم سپیکر صاحب! دا ډیر اهم رود دے او کہ دا مہربانی اوکړی منسټر صاحب پہ دے کښے یو Foreign Aided Programme د لاندے ما یو شپږ کلو میټرہ تجویز کړے دے کہ دا رود شپږ کلو میټر لږ مخکښ شی نو دے نہ پچاس ہزار آبادی بہ مستفید شی او دا Left bank بہ بالکل اوپن شی۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ، زه جی یوه خبره کوم۔ غفور جدون صاحب چه کومه کاز وے خبره اوکړه، واقعی خبره چه دا کاز وے ډیره زیاته ضروری ده ټول ګدون د پاره او د ګدون خلقو ډیره لویه قربانی هم ورکړے ده، افیون ئے هم بند کړ ی دی، اوس ئے نه کری، خو خبره دا ده چه مونږ دا خبره کوو چه د غازی-سریکوټ روډ د پاره پچاس لاکھ روپے دی او ګدون د دے کاز وے د پاره ولے پیسے نشته؟ زه د منسټر صاحب نه تپوس کوم۔

جناب سپیکر، آنریبل منسٹر، پلیز۔

وزیر مواصلات و تعمیرات، جیسے بی بی نے ضمنی سوالات کے بارے میں فرمایا کہ Irrelevant سوالوں کے جوابات ہم نہیں دیں گے Because this does not concern this. تو I think, I will stick to that. غفور خان نے جو یہ پوائنٹ آؤٹ کیا ہے اور زرین گل خان نے بھی، This is a very important road, کافی بڑی آبادی ہے۔ یہ نہ صرف صوابی بلکہ کالا ڈھاکہ اور پورے علاقے کو تو We commit to carry out a feasibility کیونکہ Bridges اور Causeway تو Feasibility کے بغیر نہیں ہو سکتا جی، اس کی Complete feasibility اور ڈیزائن Carry out کریں گے اور انشاء اللہ کوشش کریں گے کہ اگلے اے ڈی پی میں فنڈز کی Availability پر اس کو Include کروایا جائے because this is very important.

جناب غفور خان جدون، سپیکر صاحب! زه خو د منسټر صاحب ډیر زیات مشکور یم۔ دا زما په خیال پنځوس کاله پس خو دوئ یو اعلان اوکړو او یقین لرو چه انشاء الله تعالیٰ په دے 99-1998 کښے ورله یو لس، شل لکھه روپئ ورکړئ نو دا کار به پرے شروع شی۔

جناب سلیم خان ایڈوکیٹ، زما د هم شکریه ادا کړی، زه ورسره ملګرے یم۔

Mr. Speaker: Muhammad Zahir Shah Khan, MPA, to please ask his Question No. 561.

*561 - جناب محمد ظاہر شاہ خان: کیا وزیر مواصلات وتعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ

(ا) آیا یہ درست ہے کہ محکمہ مواصلات وتعمیرات سوات شانگلہ میں قلیوں کی آسامیاں خالی ہیں؛

(ب) آیا یہ بھی درست ہے کہ حکومت نے بھرتیوں پر پابندی عائد کی ہوئی ہے جبکہ پرائمری ایجوکیشن پراجیکٹ نمبر 2 کے تمام درجہ چہارم ملازمین کو محکمہ مواصلات و تعمیرات میں کھپایا گیا ہے؛

(ج) اگر (ا) و (ب) کے جوابات اثبات میں ہوں تو آیا حکومت مذکورہ قلیوں کی آسامیوں پُر بھرتی کرنے کا ارادہ رکھتی ہے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات وتعمیرات): (ا) جی ہاں' قلیوں کی آسامیاں بوجہ اموات اور ریٹائرمنٹ خالی ہو چکی ہیں۔

(ب) صوبائی حکومت نے نئی بھرتیوں پر پابندی عائد کی ہے۔ صرف دو درجہ چہارم ملازمین کو ہائی وے ڈویژن سوات میں بحیثیت کلینر اور میٹ کھپایا گیا ہے۔

(ج) حکومت کی طرف سے بھرتیوں پر پابندی کی وجہ سے فی الحال ان پر تعیناتی نہیں کی جا سکتی۔

جناب محمد ظاہر شاہ خان: شکریہ سپیکر صاحب۔ منسٹر صاحب چہ دا کوم جواب راکڑے دے پہ جز (ج) کښے نے دا لیکلے دی چہ "حکومت کی طرف سے

بھرتیوں پر پابندی کی وجہ سے فی الحال ان پر تعیناتی نہیں ہوسکتی" مونږ دا خبره منو چه په Appointments باندے پابندی ده جی خو زه ستاسو په وساطت سره د انسانی همدردئ باندے دوئ ته دا اپیل کوم چه که دوئ دا بهرتی نه شی کولے نو زما دے شانګله روډ چه ډیرے غټے کهډے پرے جوړے شوی دی او هغه یقیناً د د ټریفک قابل نه دے پاتے شوے۔ مونږ خو وئیل چه څه کسان به پکښ بهرتی کړئ چه کوم خلق ریټائر شوی دی نو هغه کهډے به په دے خاورو ډکوی نو چونکه دوئ په خاوره باندے دا نه شی ډک کولے ځکه پابندی ده۔ نو بیا د مونږ له څه سپرے د پرے اوکړی، څه Dressing د پرے اوکړی، څه چل د په اوکړی ځکه چه مونږ خو ډیر زیات خراب شو او د خوازه خیلے او د شانګلے روډ نه صرف هزاره ډویژن، مالاکنډ ډویژن اور اسلام آباد دا Connect کوی بلکه Nothern areas ته هم خلق په دے روډ باندے، دا د ټورازم د پاره هم انتہائی Important Road دے نو دے کښے د یوه خبره اوکړی یا خو په دے خپل قوانین کښ نرمی پیدا کړی او مونږ له دا کهډے د خاورو ډک کړی۔ که دا نه شی ډکولے نو د دے د مونږ له لږ مرمت اوکړی جی یعنی صرف دا کهډے د راله ډکے کړی او څه سپرے د پکښے اوکړی

<u>جناب سپیکر:</u> آنریبل منسٹر، پلیز۔

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات:</u> میں شکریہ ادا کرتا ہوں ظاہرشاہ صاحب کا کہ انہوں نے بھرتیوں کے مسئلے پر اتنا Insist نہیں کیا۔ یہ تو سارے محکموں پر Ban لگا ہوا ہے۔ میرے خیال میں یہ کہنا چاہتے ہیں ----

<u>جناب فرید خان طوفان:</u> جناب سپیکر صاحب! اوس یو ساعت مخکښ یوسف ایوب خان، سلیم خان ته اووئیل چه د Irrelevant سوال زه جواب نه

ورکومه- اوس ورته اووایئ چه د حقیقت پسندئ نه کار واخلی- آیا چه د ظاهر شاه خان دا سوال چه کوم دے دا Relevant دے که Irrelevant دے؟

وزیر مواصلات و تعمیرات: یہ تو جناب، اگر Irrelevant ہوتا تو پھر اسمبلی سیکرٹریٹ کو چاہئے کہ Admit نہ کرے۔

جناب فرید خان طوفان: میں ضمنی کی بات کر رہا ہوں، انہوں نے جو ضمنی سوال کیا، جیساکہ آپ نے سلیم سے کہا کہ آپ کو میں Irrelevant سوال کا جواب نہیں دیتا تو کیا وہ Relevant ہے؟

وزیر مواصلات و تعمیرات: سوال مجھے سمجھ ہی نہیں آیا۔ میں اس کا جواب دے رہا ہوں جناب۔ آپ کو سمجھ آئی ہوگی، مجھے تو نہیں آئی ہے۔ معذرت کے ساتھ، انہوں نے کیا کہا ہے؟

جناب محمد ظاہر شاہ خان: سر! میں نے انسانی ہمدردی کے طور پر آپ کے Through اپیل کی ہے۔ یہ طوفان صاحب کئی دفعہ اس روڈ پر گئے ہیں اور یہ تو ان کی ڈیوٹی تھی بحیثیت وزیر وہاں چلے جاتے اور اس کی وہ کرا دیتے سر -----

Mr. Speaker: Honourable Ahmad Hassan Khan, MPA, to please ask his Question No. 582.

*582 - جناب احمد حسن خان: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ ــــ

(ا) ضلع دیر میں تودہ چینہ، انرود سپنگل روڈ کب منظور ہوا تھا:

(ب) مذکورہ روڈ کی تخمیناً لاگت اور تکمیل کی معیاد کیا ہے:

(ج) مذکورہ روڈ پر کتنا کام مکمل ہو چکا ہے اور کتنا باقی ہے:

(د) موجودہ سال کے ترقیاتی پروگرام میں اس سکیم کیلئے کتنی رقم مختص کی گئی ہے اور کتنی رقم تاحال خرچ کی گئی ہے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات وتعمیرات): (ا) مذکورہ روڈ 15 اپریل 1993 کو منظور ہوا تھا۔

(ب) مذکورہ روڈ کی تخمیناً لاگت 39.21 ملین ہے۔

(ج) مذکورہ روڈ 9 کلو میٹر پختہ ہوا ہے جبکہ مزید 4 کلو میٹر میں ارتھ ورک یعنی کٹائی کا کام ہو چکا ہے۔

(د) موجودہ سال کے ترقیاتی پروگرام میں اس سکیم کیلئے بیس لاکھ روپے مختص کئے گئے ہیں جبکہ دس لاکھ روپے خرچ کئے گئے ہیں اور باقیماندہ رقم یعنی دس لاکھ روپے 30 جون 1998 تک خرچ کئے جائیں گے۔

جناب نجم الدین: په دے کښے زما ضمنی سوال دے چه دا روډ د پی سی ون، چه کوم گورنمنټ جوړ کړے دے، مطابق Complete شوے دے او که نه دے؟ او که نه دے Complete شوے نو دا سخکال اے ډی پی نه ولے او تے دے؟

جناب محمد اورنگزیب خان: جناب یوسف صاحب اکٹھا جواب دے دیں۔ جز (د) کے جواب میں یہ لکھتے ہیں جناب کہ "موجودہ سال کے ترقیاتی پروگرام میں اس سکیم کیلئے بیس لاکھ روپے مختص کئے گئے ہیں جبکہ دس لاکھ روپے خرچ کئے گئے ہیں اور باقیماندہ رقم یعنی دس لاکھ روپے 30 جون 1998 تک خرچ کئے جائیں گے" 30 جون کل گزر گئی ہے تو بتا دیں کہ رقم خرچ کی گئی ہے؟

وزیر مواصلات وتعمیرات: جناب! یہ جو پچھلے سال کے اے ڈی پی میں اس کیلئے بیس لاکھ روپے کی رقم رکھی ہوئی تھی، یہ اگر آپ Documents دیکھیں تو اس کے Reduced scope کیلئے یہ رقم بیس لاکھ روپے رکھی گئی تھی اور صرف دس کلو میٹر روڈ

ہی Reduced scope میں Complete کرکے اس کو Cape کرنا تھا۔ وہ Target ہم نے Achieve کر دیا ہے اور اب یہ روڈ Cape ہوگیا ہے اور بیس لاکھ روپے، پوری Two million کی رقم جو ہے، وہ Disburse کر دی گئی ہے۔

جناب نجم الدین: سر! ما د پی سی ون مطابق ونیلے وو چه د پی سی ون مطابق دا Competeشوے دے۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: میں نے عرض کیا جناب، کہ Reduced scope کے تحت پچھلے سال جو فنڈنگ رکھی ہوئی تھی، وہ Reduced scope کے تحت Ten kilo meters، complete کرنا تھا And we have achieved the target and caped the project.

Mr. Speaker: Honourable Aurang Zeb Khan, MPA, to please ask his Question No.604.

* 604 - جناب محمد اورنگزیب خان: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ۔

(ا) آیا یہ درست ہے کہ لیاقت میموریل ہسپتال کوہاٹ کی تعمیر و مرمت کی غرض سے سالانہ ترقیاتی پروگرام کی مد میں 95-1994 اور 96-1995 میں انچاس لاکھ روپے مختص کئے گئے تھے۔

(ب) اگر (ا) کا جواب اثبات میں ہو تو تفصیل فراہم کی جائے کہ مذکورہ رقم کہاں اور کن کاموں پر خرچ ہوئی تھی، نیز ٹینڈر اور رقم کی ادائیگی کی تفصیل بھی فراہم کی جائے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات و تعمیرات): (ا) جی ہاں۔

(ب) تفصیل لف ہے۔

-

جناب محمد اورنگزیب خان: شکریہ۔ جناب سپیکر! میرا گلہ بھی خراب ہے' زیادہ باتیں میں نہیں کر سکتا۔ یہ نوٹ کر لیں۔ یہ لیاقت میموریل ہسپتال کی تعمیر یا اس کی Deficiencies کو دور کرنے کیلئے جناب سپیکر صاحب' میں نے پوچھا ہے کہ 95-1994 اور 96-1995 کے اے ڈی پی کیلئے اُنچاس لاکھ روپے مختص کئے گئے تھے؟ جواب ملا ہے کہ جی ہاں' یہ درست ہے۔ اس کی جو تفصیل مجھے دی گئی ہے جناب سپیکر صاحب' ان کے محکمے کی طرف سے' آپ کے پاس بھی ہو گی' جناب یوسف خان صاحب ----

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر! پوائنٹ آف آرڈر۔ میرے پاس اس کی تفصیل نہیں ہے۔

آوازیں: مونږ ته خو راغلے دے۔

جناب محمد اورنگزیب خان: ان کے پاس نہیں ہے۔ مجھے بھی کل بعد میں دی گئی تھی۔ پہلے مجھے بھی نہیں ملی تھی۔

جناب سپیکر: یہ آپ چیک کر لیں کیونکہ یہاں پر تو "منسلک" لکھا ہوا ہے اور اس کے ساتھ ہو گی۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: سپیکر صاحب! یہ تو کافی پرانے Questions ہیں اور میرا خیال ہے کہ غالباً آج سے ڈیڑھ' دو مہینے پہلے ہماری طرف سے Sign کر کے چلے گئے تھے' If I am correct, پہلے آتے ہیں منسٹر کے پاس' ہم نے بھیج دیئے ہیں اور یہ ہر ایک کیساتھ ہماری طرف سے لوگوں کیلئے Copies لگی ہوئی ہیں' سب کے ساتھ لگی ہوئی ہیں۔

جناب سپیکر: یہاں پر تو نہیں ہے۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: I don't know about this. میرے پاس تو ہے But there must be some details of -----

جناب محمد اورنگزیب خان: حاجی صاحب! یہ پھر اگلے سیشن میں آئے گا۔ مجھے پتہ ہے کہ Defer ہوگا تو پھر نہیں آئے گا۔ اس میں جناب' میرے یہ Questions ہیں' یہ نوٹ

کر لیں اور مجھے جواب دیں - یہ جو 'Detailed position of the Scheme- Removal
انگلش یہاں of deficiencies in the District Headquarter Hospital,Kohat'
میں لکھا ہوا ہے ' Administrative approval ہے Rupees 4.902 million ' ٹھیک
ہے جناب ' Technical sanction, rupees 5.390 millions اسی کے نیچے لکھا ہوا
ہے 2 نمبر پر' یہ بنتے ہیں ترپن لاکھ روپے تقریباً' ٹھیک ہے جناب۔ جو ٹینڈر انہوں نے
لگائے ہیں جناب سپیکر صاحب' میں نے جمع کیا ہے' وہ ہیں ترالیس لاکھ' نو ہزار روپیہ
انہوں نے خرچ کیا ہے۔ یہ میں نے سارے جمع کئے ہیں جناب۔ انہوں نے جو دوسرا
Page اس کے بعد دیا ہوا ہے' 'Positon of tender' -----

وزیر مواصلات و تعمیرات. سپیکر صاحب! معذرت کے ساتھ جناب ' With your
permission اورنگزیب خان اگر مجھے یہ بتا دیں' یہ جو Details لگی ہوئی ہیں' آپ کا یہ
کونسچن LMH, probably Liaqat Memorial Hospital ہے جناب -----

جناب محمد اورنگزیب خان: جی' جی۔

وزیر مواصلات و تعمیرات. مطلب یہ کہ ان کا مقصد کیا ہے جناب؛ اگر یہ سمجھتے ہیں کہ
صحیح طریقے سے کام نہیں ہوا یا کچھ ایسی چیزیں رہ گئی ہیں تو مطلب ذرا مجھے پتہ چل جائے
----- So we can

جناب محمد اورنگزیب خان. بالکل ہاں' ایک تو کام بالکل صحیح طریقے سے نہیں ہوا' پیسے
صحیح نہیں لگے اور گونگے و بہرے بچوں کے سکول کیلئے اس رقم میں سے پانچ لاکھ روپے
دیئے گئے ہیں' تو وہ پیسے ہسپتال میں نہیں لگے۔ جو Electricity کا کام لکھا ہوا ہے ,50
000/- internal اور 2,10,000/- external ' وہ جو آپ نے پھر Payments کا صفحہ مجھے
دیا ہے' اس میں یہ الیکٹرسٹی کے کوئی چارجز آپ نے شو نہیں کیے۔ جو Payment آپ
نے کی ہیں ' Total allocation or total sanction 53 lacs کی ہے ' .Admitted

جو ان سب کو میں نے جمع کیا تو وہ بنتے ہیں اڑتالیس لاکھ' بائیس ہزار' تین سو پچاس روپے' پانچ لاکھ روپے کی یہ Deficiency ہے۔ آپ نے جو سکیمز دی ہیں' یہ جو Page نمبر میرے پاس ہے' یہ وہی 'Detailed position of the Schemes' ہے' اس میں تقریباً گیارہ سکیمز ہیں۔ یوسف خان صاحب!

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات</u>: جی!

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>: اس میں گیاہ سکیمز ہیں۔ اس میں الیکٹرسٹی کیلئے آپ نے کوئی Allocation نہیں بتائی کہ الیکٹرسی کیلئے انٹرنل یا ایکسٹرنل' پچاس ہزار یا دو لاکھ' دس ہزار روپیہ ایکسین صاحب کو دیئے گئے ہیں' کیسے دیئے گئے' کس نے دیئے ہیں؟ کوئی رسید نہیں ہے' کوئی ٹینڈر نہیں ہے۔ اس میں -----

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات</u>: اس میں ایک پوائنٹ ہے ناں جی' 'Internal electrification' -----

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>: پچاس ہزار۔ ٹھیک ہے جی -----

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات</u>: نمبر 9 پر -----

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>: پچاس ہزار -----

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات</u>: رقم تو نہیں لکھی ہوئی -----

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>: ٹینڈر پر ہے جناب۔ پھر یہ دوسرا Page ہے' آپ نے مجھے دیا ہے' یہ سیریل نمبر 11' دوسرے Page پر -----

<u>وزیر مواصلات و تعمیرات</u>: ایک لاکھ' ستر ہزار۔

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>: مجھے جو فگرز دیئے گئے ہیں' وہ دو لاکھ' بارہ ہزار روپے ہیں جناب۔ یہ 'Payment made to XEN WAPDA for external electrification,

external electrification' کونسی ہوئی ہے؟ کوئی نہیں ہوئی جناب۔ میں دس دفعہ گیا ہوں ہسپتال میں اور اس دفعہ مہینہ پہلے میں گیا ہوں تو انہوں نے مجھے کہا ہے کہ ساٹھ/ستر ہزار روپے اورنگزیب صاحب، آپ چندہ اکٹھا کر کے دے دیں، بجلی کا کام ہم نے کروانا ہے اور میں چندہ اکٹھا کر رہا ہوں جناب، ہسپتال کی الیکٹریفیکیشن کیلئے، تو یہ جو دو لاکھ، بارہ ہزار روپے اور پچاس ہزار روپے ہیں، ان سے کوئی کام نہیں ہوا۔ آپریشن تھیئٹر نہیں بنایا گیا۔ 89-1988 میں افتخار گیلانی صاحب نے اپنے فنڈ سے بنایا تھا، وہ ایک مہینے کے بعد ٹوٹ گیا، اب وہ سٹور روم بنا ہوا ہے۔ تو صرف انکوائری کی حد تک، آپ پر کوئی تنقید نہیں ہے، آپ نے نہیں بنایا۔ آپ نے جونہی چارج لیا تھا گزشتہ سال میں نے آپ سے شکایت کی تھی کہ کوہاٹ کا ایکسین اچھا آدمی نہیں ہے۔ میں نے آپ سے کہا تھا، آپ نے نوٹ بھی کر لیا تھا لیکن اسی ایکسین کو آپ نے شاید ترقی دے کر کسی اچھی جگہ پر بھیج دیا ہے۔ میں آپ پر تنقید نہیں کرتا، یہ آپ کے سیکرٹری صاحب یا یہ جو گزشتہ سال یا گزشتہ دور حکومت میں، حالانکہ مجھے نہیں کہنا چاہئے لیکن میں پھر بھی کہتا ہوں کہ یہ ہسپتال کی رقم ہے، ایک حساس اور مریضوں کے ادارے کیلئے رقم رکھی گئی تھی، اس رقم میں گھپلے ہوئے ہیں اور خرد برد ہوئی ہے۔ میری Request ہے ان سے کہ اس چیز کو ایڈمٹ کرتے ہوئے کمیٹی کے سپرد کیا جائے تاکہ پتہ چل جائے کہ کس نے کیا کیا ہے؟

جناب سپیکر: جی۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: سپیکر صاحب! I have no objection اگر کمیٹی کے سامنے جائے لیکن 'Payment made to XEN WAPDA for external electrification' یہ جو Electrification ہوتی ہے، یہ Normally ٹرانسفارمرز یا کھمبے، اس قسم کی چیزیں ہوتی ہیں ----

جناب اورنگزیب خان: میں کہتا ہوں کہ وہاں پر کھمبوں کی ضرورت ہی نہیں۔

وزیر مواصلات و تعمیرات: نہیں، وولٹیج کا یا کوئی ایسا پرابلم ہوگا But I have no objecion, it can go to the Committee. It is no problem.

Mr. Muhammad Aurangzeb Khan: Thank you, Janab.

وزیر مواصلات و تعمیرات: اگر کوئی Irregularity point out ہوتی ہے We will be very gald اگر اس کو ہم نکال سکیں۔ تو Why not? اور اس میں جناب، تھوڑا سا میں یہ کہتا ہوں، یہ ہیلتھ ڈیپارٹمنٹ نے Take over بھی کر دیا ہے۔ Normally جو Concerned Department ہوتا ہے، کوئی Deficiency ہو تو وہ Take over بھی نہیں کرتے، They are very reluctant جناب، لیکن Inspite of that we will ----- hold an enquiry

Mr. Muhammad Aurangzeb Khan: Thank you very much, Sir.

Mr. Speaker: Is it the desire of the House that Question No. 604 moved by Honourable Member, Aurang Zeb Khan, may be referred to the Standing Committee on C & W? Those who are in favour of it, may say yes and those against it, may say 'No'.

Mr. Speaker: The 'Ayes' have it. The question is referred to the Standing Committee on C & W.

جناب محمد اورنگزیب خان: بے حد شکریہ، جناب۔

Mr. Speaker: Hon'able Haji Bahadur Khan, MPA, to please ask his Question No.608.

* 608 - حاجی بہادر خان: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ ـــ

(ا) آیا یہ درست ہے کہ 95-1994 کے سالانہ ترقیاتی پروگرام میں ثمرباغ تا شاہی روڈ کی منظوری ہوئی تھی۔

(ب) آیا یہ بھی درست ہے کہ مذکورہ سکیم کو بعد میں اے ڈی پی پروگرام سے خارج کر دیا گیا۔

(ج) اگر (ا) و (ب) کے جوابات اثبات میں ہوں تو حکومت 98-1997 میں مذکورہ سڑک کی تعمیر کا ارادہ رکھتی ہے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات و تعمیرات): (ا) جی ہاں۔

(ب) مذکورہ سکیم 98-1997 کے اے ڈی پی میں شامل نہیں ہے۔

(ج) چونکہ مذکورہ سڑک سالانہ ترقیاتی پروگرام 98-1997 میں شامل نہیں ہے اسلئے فی الحال اس پر کام شروع نہیں کیا جاسکتا۔

حاجی بہادر خان: شکریہ، سپیکر صاحب۔ زما دا سوال خو تقریباً درے خلور کاله زما اوشو چه مسلسل په هر سیشن کښے راځي او زما خیال دا دے چه منسټر صاحب ترے نه هم واقف دے۔ سر! دے تیر شوی اے ډی پی په سلسله کښے ما ورسره خبره کړے وه۔ ما او جهانزیب ملک پرے میټنګ کړے وو۔ منسټر صاحب ما سره وعده کړے وه چه زه به ئے په دے راروان اے ډی پی کښں اچوم۔ چیف منسټر صاحب هم را سره کړے وه او ورسره سیکرټری صاحب د سی اینډ ډبلیو هم زما سره دا وعده کړے وه چه په دے اے ډی پی کښے به ئے مونږ راولو خکه چه دا په 94-1993 اے ډی پی کښے راغلے وو او

بیا هغه حکومت زمونږ ختم شو نو شیرپاؤ خان مهربانی کړے وه هغه پیسے ترے نه بل چا له نے ورکړے وے نو دوئ ته پته ده چه یره دا یقیناً زما سره زیاتے شوے دے حو زه دا وایمه چه یره دا خو زما استحقاق هم مجروح شو څکه چه ما سره منسټر صاحب وعده هم کړے وه او د وعدے باوجود سخکال بیا په اے ډی پی کښے نه دے راغلے۔ ما سره د دا وعده اوکړی چه اوس د په دے ډرافت اے ډی پی کښے د دے سره شامل کړی، زه به مطمئن شم، که نه وی نو زما استحقاق مجروح شوے دے۔

جناب سپیکر: جی!

وزیر مواصلات و تعمیرات: دیکھیں جناب سپیکر صاحب' بہادر خان تو ہمارے بزرگ ہیں اور بھائی ہیں۔ یہ 1993-94 میں صرف دو لاکھ روپے کی رقم اتنے بڑے پراجیکٹ کیلئے رکھی گئی تھی اور وہ دو لاکھ روپے بھی لگنے سے پہلے ہی Withdraw کرکے اے ڈی پی سے سکیم نکال دی گئی۔ ابھی یہ استحقاق انہوں نے مجروح کیا ہے۔ بہادر خان کو انہیں پکڑنا چاہئے (قہقہہ) بیچ میں میں کہاں سے آ گیا ہوں اور پھر 1997-98 میں بھی یہ سکیم Reflect نہیں ہوئی اور Iam not sure, but I don't think اس اے ڈی پی میں بھی یہ Reflect ہوئی ہے تو I can not commit anything on the floor of the House کیونکہ پوزیشن ہی ایسی ہے کہ نئے روڈ کوئی نہیں دے سکتے۔

جناب سپیکر: جی۔

حاجی بہادر خان: سر! ما دا ونیل چه دا ډیر اهم روډ دے او دے باندے افغانستان ته هم لاره تلے ده او براول دیر ته هم تلے ده۔ مینځ روډ دے، دا په میرټ باندے دے۔ سر! زه دا Request کوم چه دوئ ما سره وعده کړے وه چه د وعدے مطابق دوئی په دے سګنی کال کښې پرے کار شروع کړی او دا ټینډر شوے

روډ زما نه په 1993-94 کښے تلے وو، دس لکهه روپئ ورله منظور شوے وے، دو لاکه نه وے۔ زه Request کوم چه دا اوکړئ سر۔

جناب سپیکر: هغه فالتو لس منټه پاتم مو هم درکړل ښه۔ Janab Muhammad Taufiq Khan, MPA, to please ask his Question No. 613.

*613 - جناب توفیق محمد خان: کیا وزیر مواصلات و تعمیرات از راہ کرم ارشاد فرمائیں گے کہ۔۔

(ا) آیا یہ درست ہے کہ فارم ٹو مارکیٹ روڈ پراجیکٹ کے ذریعے مختلف اضلاع میں سڑکیں تعمیر کی جا رہی ہیں؛

(ب) اگر (ا) کا جواب اثبات میں ہو تو 1990 تا 1998 جن اضلاع میں مذکورہ سڑکیں تعمیر کی جا چکی ہیں، ان کے نام اور سڑکوں کی لمبائی اور چوڑائی (کلومیٹر میں) اور تخمینہ لاگت کی مکمل تفصیل فراہم کی جائے؛

(ج) آیا ضلع مردان کو مذکورہ پراجیکٹ میں شامل کیا گیا ہے، اگر نہیں، تو وجوہات بتائی جائیں؛ نیز کب تک شامل کیا جائے گا، تفصیل فراہم کی جائے؟

جناب یوسف ایوب خان (وزیر مواصلات و تعمیرات): (ا) جی ہاں۔

(ب) ایف۔ایم۔آر۔ 1 پراجیکٹ کے تحت درج ذیل سڑکیں مکمل کی گئی ہیں۔ (تفصیل لائبریری میں ملاحظہ ہو۔)

(ج) ضلع مردان کو پراجیکٹ میں شامل کیا گیا ہے جس کی تفصیل درج ذیل ہے؛

ایف۔ایم۔آر فیز - 1 (مکمل شدہ)

نمبر شمار	سڑک کا نام بمعہ فاصلہ	ضلع	تخمینہ لاگت	کیفیت
(ا)	پیر سادو تا شیر گڑھ 6.390 کلومیٹر	مردان	6.477 ملین	مکمل شدہ

(۲) مامن کلی، شیرگڑھ نمبر 5 زرباب گھڑی

سڑک 3.243 کلومیٹر مردان 3,178 ملین مکمل شدہ

(۳) شیرشاہ۔یارحسین 5.882 کلومیٹر مردان 4.898 ملین مکمل شدہ

(۴) چوکی کلی۔روخان 3.452 کلومیٹر مردان 4.069 ملین مکمل شدہ

(۵) جمال گڑھی سے پیر آباد 6.475 کلومیٹر مردان 6.352 ملین مکمل شدہ

(۶) سڑنج کلی چوک سے بابو ڈھیری

5.614 کلومیٹر مردان 4.62 ملین مکمل شدہ

(۷) شاہ نور پل سے کالو شاہ گاؤں

3.964 کلومیٹر مردان 4.151 ملین مکمل شدہ

(۸) ڈاگئی مناگئی سڑک 3.600 کلومیٹر مردان 3.367 ملین مکمل شدہ

ایف۔ ایم۔ آر۔فیز III (کام شروع ہے)

(۱) جالا ڈکئی بدرگئی سڑک 8.17 کلومیٹر مردان 35.540 ملین حال ہی میں ورک آرڈر دیا گیا ہے۔

(۲) ڈھیری الاؤ کافی گڑھی شیرو 7.5 کلومیٹر مردان 16.376 ملین حال ہی میں ورک آرڈر دیا گیا ہے۔

(۳) رستم پیرسائی روڈ 8.7 کلومیٹر مردان 21.702 ملین حال ہی میں ورک آرڈر دیا گیا ہے۔

(۴) رستم بروچ سڑک 8.14 کلومیٹر مردان 28.676 ملین حال ہی میں ورک آرڈر دیا گیا ہے۔

جناب توفیق محمد خان: ډیره مننه، سپیکر صاحب۔ دا د فارم ټو مارکیټس روډونو تفصیل د 1990 نه تر 1998 پورے ما غوښتے وو۔ منسټر صاحب حو

زمونږ ډير نيک سړے دے او سيکرټری صاحب هم ورسره ډير ښه سړے دے او ډيپارټمنټ نے هم ډير ښه دے-----

حاجی محمد بهادر خان (دير): زه احتجاجاً واک آوټ کومه- د دے نه اوس په قلاره نه کينم-

جناب سپيکر: جواب درکوی جی، جواب درکوی- جی، توفيق خان!

جناب توفيق محمد خان: سپيکر صاحب! دا جی د Farm to market روډونه دی او د 1990 نه تر 1998 پورے- دا عجيبه غوندے بدقسمتی ده- مونږ چه څومره Calculation کړے دے سپيکر صاحب، نو دا ضلع وائز تقريباً جوړيږی کلوميټر لکه پشاور د پاره 38 دے، بنوں د پاره 60 کلوميټر دے، مردان 67 دے، سوات 113 دے، مانسهره 116 دے، ډيره اسماعيل خان 149 دے، صوابی 29 دے، چارسده 36 دے، نوشهره 17، ايبټ آباد 44، دير 22- محترم سپيکر صاحب! دا Farm to Market روډ له چه څومره پيسے راځی نو دا تاسو ته هم پته ده او دے هاؤس ته هم پته ده چه دا تقريباً د بهر ملکونو پيسے وی خو بدقسمتی زمونږ دا ده چه د چا گورنمنټ وی او کوم په گورنمنټ کښ کسان ناست وی نو هغوی دا نه گوری چه يره دا Farm to Market روډ له مونږ پيسے ورکوو نو دا پکار ده چه حصے مساوی ورکړے شی- بيا اوگوری چه کومے ضلع کښے Farm to Market د پاره Commodities هلته پيدا کيږی او هغه Commodities ترے مارکيټ ته راتلے- چه په هغه حساب باندے هغه پيسے تقسيم شی نو دا زمونږه بدقسمتی ده- زه به دا اووايمه چه تقريباً هر يو گورنمنټ راغلے دے، زه دا نه وايمه چه هر يو چه وی، هغوی کوشش دا کوی چه هغوی پکښ خپلے ضلعے Cover کړی او باقی پريږدی نو هغه

مقصد نے فوت شی چه د کوم مقصد د پاره دا پیسے راغلے وی او هغه کوم مقصد د پاره دا لگیدل پکار وی نو هغه مقصد نے فوت شی نو زه د منسټر صاحب په خدمت کښں دا خواست کومه چه زه به دوئ ته هسے دا اووایم چه تقریباً 676 ملین روپئ د مانسهرے او د ایبټ آباد د پاره په دے کښں ایښودلے شوے دی۔ څه لگیدلے دی، په چا کار روان دے او د چا ټینډرے شوے دی، دا چه تاسو حساب اوکړئ نو تقریباً نیم پختونخوا یو طرف ته کړه او مانسهره او ایبټ آباد بل طرف ته کړه۔ نو زه دا وایمه چه دا ډیره د بدقسمتئ خبره ده څکه چه په ایبټ آباد او په مانسهره کښں زما رونړه دی، زه دا نه وایم چه هلته د نه کیږی خو هلته به مونږ ته اوښائی چه چه څومره Commodities هلته پیدا کیږی چه Farm to Market هغے ته د راوړلو ضرورت دے؟ نو، زما له سوال نه دے ختم، زه دا امید لرم د منسټر صاحب نه چه دا کوم دوئ مونږ ته دا Calculation ښودلے دے، په دے کښں چه کوم زیر تکمیل دی، په کوم ځائے کښں ټینډرے شوے دی نو زه دا وعده هم درنه غواړم چه دے کښں به رد و بدل نه راځی چه کوم تاسو مونږ ته ریکارډ راکړے دے په چا کار شروع دے، چا ټینډرے شوے دی، نو مهربانی اوکړئ، منسټر صاحب ته زه دا خواست کوم چه په هغے رد و بدل را نه شی او چه څنگه تاسو مونږ له دا ډرافټ راکړے دے نو چه د دے مناسب په هغے باندے کار شروع شی۔ ډیره مهربانی۔

<u>حاجی عبدالرحمان خان</u>: جناب سپیکر صاحب! په دے کښں ضمنی سوال زه کومه۔ د دے جز (ب) جواب غلط دے۔ دے کښں نے لیکلی دی "اکبر پوره سے چک اگره پشاور" دا جی نوښار دے، میاں صاحب ناست۔ دے بل کښں نے لیکلی دی "شق نمبر چار سے شق نمبر پانچ زرباب" دا هم نوښار دے۔ زړه میانه۔عزیز آباد سړک، دا

هم نوښار دے، لیکلے نے پیښور دے۔ بله خبره جی پکښ زه دا کومه، څنګه چه توفیق خان اوونیل جناب، که د ضلعو په حساب نے راواخلئ، ټولو کښ کم کار په ضلع پشاور کښ شوے دے۔ ما سره د حساب اوکړی، ټول به غونډ کړئ، کم کار په پشاور کښ شوے دے او پشاور هغه بدقسمته علاقه ده او هغه بدقسمته ضلع ده چه زه ونیلے نه شم چه دے بنګلو ته اوګورئ، هر سړے وائی چه پیښور مخ په ترقئ دے خو چه کلو ته لاړشئ نو پکار دا ده چه زه دوئ کلو ته بوځم او دوئ د پیښور ضلعے د کلو حالت اوګوری چه د دے نورو ضلعو په نسبت پیښور څومره غریبه ضلع ده۔ نو زه د دوی په خدمت کښ دا خواست کوم چه کومه حق تلفی زمونږ شوے ده، په دے کښ زه دوئ سره حساب ته هم تیار یم۔ هر څه ته تیار یم، چه جی دا پشاور له خپل حق ورکړئ- په چا اعتراض نه کوم خو حق غواړو مساوی او لږ رعایت غواړو د ورسک چه مونږه تاسو له د ورسک بند درکړے دے، د هغے د وجے نه زمونږه ټوله ضلع پشاور خرابه شوے ده، سړکونه نے هم خراب دی هر څه، نو مونږ له لږ زیاتوالے راکوئ۔ ستاسو په خدمت کښ دا ګزارش وو۔

<u>جناب محمد ہاشم خان</u>، جناب سپیکر صاحب! ما په دے سلسله کښے یو عرض کول غوښتل۔ څنګه چه توفیق خان اوونیل چه منسټر صاحب د مونږ له دا Surety راکړی چه کوم روډز دوئ په دے خپل جواب کښ ښولی دی، دے کښے په سیریل نمبر اوولسم کښ د چارسدے یو روډ دے، "ہری چند سے درگئی عمری گیگی خان ماہی روڈ" لکه څنګه دوئ وائی چه "14 اپریل کو ٹینڈر ہوگئے ہیں" که دا دوئ نه کینسل کوی او دا دوئ دغه شان پریږدی او په ټینډر لکه دوئ Work Order issue کوی نو بیا به ډیره ښه وی۔ د دغے نه علاوه یو دویم

روږ دے جی چه هغه صوابئ ته بائی پاس روږ تلے دے د مردان نه د شیخ ملتوڼ
په شا باندے۔ ایشین ډیویلپمنټ بینک د هغے د پاره هم تقریباً 32 کروړ روپئ
منظور کړے وے او گورنمنټ آف پاکستان د پراونشل گورنمنټ نه فنډز
غوښتی وو د Purchase of land نو که منسټر صاحب دا Surety کوی چه د
Purchase of land د پاره کله دوئ سره اے ډی پی کښ یا صوبائی مالی‌حالات
کله ښه شو او دوئ پیسے د ورکولو Surety ورکوی نو هم به دا ___ هغه څه
وانی، دا هم پکښ یو ضمنی سوال دے۔

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: جناب سپیکر صاحب! یوسف ایوب صاحب نه زما یو
ضمنی سوال دے جی ----

<u>جناب سپیکر</u>: نه، یو منټ ستاسو په خدمت کښ عرض اوکړمه جی - نن رولز
کښے یو ذره غوندے ستاسو په اجازت سره Relaxation کوو۔ هسے ټائم د
وختہ ختم دے خو دے کښے یو کار دے، دے کښ یو شے دا دے چه ما ته او
ارباب ظاهر ته پکښے هم د بدقسمتئ نه یو روډ ملاو شوے دے، نو زموږ د
دوارو نے پکښ Specific نومونه لیکلی دی، نو زه وایم چه دا پکښ لږ راشی
چه د دوئ طبیعت دغه شی چه د نورو یو سره هم نوم نښته، حلقے نے لیکلی
دی یا د کلی نومونه نے لیکلی دی خو دے سره نے خامخا لیکلی دی چه د ارباب
ظاهر او د چمکنی صاحب په حلقه کښ۔ نو لږ د دے به هم پته اولگی او دا
معلومات به هم اوشی چه دے نورو ته څومره روډونه ملاو شوی دی او
دوئ ته څومره ملاو شوے دی؟ او د پیښور ښار والو نه نے په بدل کښے،
موږ نه نے یو کروړ روپئ اغستے دی۔ جی، فرید خان!

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: جناب سپیکر صاحب! ډیره مهربانی۔ ضمنی سوال

کومه جی، امید لرم چه یوسف ایوب صاحب به ورته د انصاف په نظر اوګوری او ما ته به د سوال جواب راکړی۔ دا ټول لسټ چه د دوئ کوم دے، دے کښې د ټولو ضلعو نومونه شته Farm to market روډونه چه کوم دی، خو دے کښې د کرک ضلعے هډو ذکر نشته دے۔ یو زه دا وایمه چه دا دومره لونے تقسیم چه کیږی دا Foreign Aided Project دے، دا سوال خکه کوم جی چه دا موجوده حکومت چه کوم دے باقیمانده، دوئ ونیلے وو چه مونږ به د محرومو علاقو ډیر خیال کوو نو زه دا وایمه او دویمه حصه زما د سوال دا ده چه د دے پراجیکټ تفصیل نے چه ورکړے دے، هغے کښې د دوئ په نظر باندے هغه محرومو علاقو ته Preference زیات ورکړے شوے دے؟ زه دا پوښتنه ترے نه کومه چه د موجوده حکومت په محرومو علاقو کښې د کرک ضلعے نمبر څه دے؟ کوم نمبر نے دے چه کوم وخت کښې به راځی چه په دے دومره لونے پراجیکټ کښې د کرک ضلعے ته یو کلومیټر سړک دے۔

<u>جناب فتح محمد خان (وزیر جنګلات)</u>، دے کښې یو عرض مے کوو جی۔ د دے هم دا طریقه وی چه کله Supplementary question اوشی نو د هغے جواب منسټر ورکړی نو بیا دویم سپلیمنټری هله کیدے شی۔ په یو ځائے باندے خو ټول سپلیمنټری جوابونه به څنګه کیدے شی؟ یو، یو سپلیمنټری کیږی، د هغے جواب ورکوی نو بیا دویم سپلیمینټری کیدے شی۔

<u>جناب سپیکر</u>، هغوی نے نوټ کوی، بیا نے Joint ورکړی نو هغے کښې لږ ټائم بچت شی، نور څه خبره نشته۔ بیا هغے نه یو نه بله جوړیږی۔

<u>حاجی محمد عدیل</u>، آپ نے مہربانی کی ہے کہ ابھی رولنگ دی ہے ہاؤس سے پوچھ کر کہ آپ سارے Questions کرلیں گے کیونکہ ایک Request میں کروں گا-----

جناب سپیکر، وہ صرف ایک مقصد کیلئے تھا کہ میرا اور ارباب ظاہر کا Specifically نام لکھا گیا ہے' وہ صرف تھوڑا سا۔ حالانکہ اس کا بدلہ ہم سے لیا گیا ہے' ایک کروڑ روپے' جیسے عبدالرحمان خان نے کل فرمایا تھا' وہ پشاور کو ہم سے لیکر دیدیے گئے ہیں۔ تو وہ بدلہ ہم لیا گیا ہے لیکن ہمارے نام آئے ہیں اور اوروں کے نام نہیں آئے ہیں۔

حاجی محمد عدیل، جناب سپیکر! یہ بڑی اچھی بات ہے کہ چونکہ اس میں مسئلہ تھا تو آپ نے وقت دیا تو آئندہ بھی کوئی مسئلہ ہوگا تو پورے سوالات کیلئے آپ بھی Relaxation۔ ہاں جناب سپیکر' Problem یہ ہے کہ سولہ سوالات -----

جناب سپیکر، میں سمجھتا ہوں جو اس طرح کی صورتحال آجائے -----

حاجی محمد عدیل، جناب سپیکر! سولہ سوالات آئے ہیں' سولہ اور ایک گھنٹہ میں جی۔ اگر پانچ منٹ بھی ایک سوال کو دیے جائیں تو سولہ سوال نہیں ہوسکتے ہیں۔ Usually دس یا بارہ سوال آیا کرتے ہیں۔ اب یہ سولہ سوال آتے ہیں تو میں سمجھتا ہوں کہ چار پانچ سوال تو آخر میں ضائع ہو جائیں گے۔ تو آپ سے Request ہے کہ آئندہ اگر Questions دس یا بارہ سے زیادہ نہ ہو تو ہم ایک گھنٹے میں اسے Cover کر سکتے ہیں۔ شکریہ جی۔ جناب سپیکر! میں یہ عرض کروں گا کہ 613 نمبر کا جو سوال ہے اور آپ نے جس سوال کی طرف اشارہ کیا ہے' وہ 687 نمبر ہے اور سب سے آخری سوال ہے جس میں آپ کا نام نامی گرامی شامل ہے' ارباب صاحب کا بھی شامل ہیں۔ ہم بڑے خوش ہیں کہ آپ کے حلقے کو فنڈ دیا گیا ہے اور ارباب صاحب کے حلقہ کو' وہ ہمارے بھائی ہیں۔ میں عرض کرتا ہوں اعتراض جو تھا' ان کا یہ تھا کہ آخر اس ضلع میں دوسرے حلقے بھی ہیں سوائے دو حلقوں کو چھوڑ کر کہ جو بالکل سو فیصد میونسپل کارپوریشن کی حدود میں آتے ہیں' ایک حلقہ - 1 ہے اور ایک حلقہ - 2 ہے۔ اس کے بعد جتنے بھی حلقے ہیں' ان میں کوئی نہ کوئی ایسے علاقے آتے ہیں' ڈسٹرکٹ کونسل کے علاقے آتے ہیں جن میں آج بھی فصلیں اگتی ہیں۔ میں نے اس

سوال میں یہ Question کیا تھا کہ آپ بتائیں کہ جب سے آپ وزیر بنے ہیں، "انجناب نے ـــ وہ جواب آئے گا، تو ہم نے ان کو باقاعدہ سکیمیں دی تھیں Farm to market کیلئے روڈ جو ہیں، ہماری کوئی سکیم Recommend بھی نہیں کی گئی ہے تو ان کا جو گلہ ہے، وہ آپ سے نہیں ہے۔ جناب سپیکر! آپ کو تو جتنی روڈیں ملی ہیں، وہ ہماری روڈیں ہیں اور ارباب ظاہر صاحب کو جتنی روڈیں ملی ہیں، ہماری روڈیں ملی ہیں لیکن ہمارا یہ گلہ ہے کہ اس ضلع میں اور بھی ایسے حلقے ہیں جن میں فارمز بھی ہیں اور ان کو بھی Farm to market روڈوں کی ضرورت ہے، تو جناب، "انجناب" میں نے تو انجناب لکھا تھا کہ جناب وزیر صاحب، آپ مہربانی کریں، ہمارے کیس کو تو آپ نے Recommend بھی نہیں کیا ہے تو یہ بڑی زیادتی ہے۔ .Thank you

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>، جناب سپیکر صاحب! دوخته نه پاسم لګیایم جی۔

<u>جناب سپیکر</u>، هاں جی۔

<u>جناب محمد اورنگزیب خان</u>، دے فرید طوفان صاحب خو کله اوکړه د کرک جی، ما هغه Joint خبره کوله۔ ہم سے بھی ----

<u>وزیر بلدیات</u>، سپیکر صاحب! اگر مجھے موقع دیدیں یہ ----

<u>جناب ہمایون سیف اللہ خان</u>، سپیکر صاحب! دوئ ولے فرید خان نه یادوی، هغه غریب خو درے څلور کاله منسټری کړے ده ----

<u>وزیر بلدیات</u>، یہ اورنگزیب خان بھی جو کہنا چاہتے ہیں ----

<u>جناب ہمایون سیف اللہ خان</u>، کرک کښې به نے ډیر کار کړے وی یار ----

<u>جناب سپیکر</u>، زما خیال دے، داسے کار دے دا خو بس ----

<u>وزیر بلدیات</u>، سپیکر صاحب!

جناب سپیکر: ہاں جی۔

وزیر بلدیات: یہ اورنگزیب خان جو کچھ کہنا چاہتے ہیں، مجھے پتہ ہے جی۔ فرید خان کا اور ان کا ----

جناب سپیکر: داسے کار دے جی یوسف خان، Let me be now very clear and frank. جو میرا مقصد تھا صرف اس کو میں سامنے ـــــ وہ اسلئے کہ لوگ یہ نہ کہیں کہ سپیکر نے اسلئے وہ قانون استعمال کیا کہ اس کا اپنا نام آ رہا تھا کیونکہ I can understand all these things. تو صرف یہ ہے کہ ــــ Now the sitting is adjournd for tea break and we will re-assembled after 30 minuts.

Thank you very much.

(اس مرحلہ پر چائے کیلئے ایوان کی کارروائی ملتوی ہوگئی۔)

(وقفہ کے بعد جناب سپیکر مسند صدارت پر متمکن ہوئے۔)

جناب باز محمد خان: محترم سپیکر صاحب! I am on a point of order. نن په مشرق اخبار کښې يو خبر راغلے دے چه واپډا والا په بنوں کښې، صرف په بنوں کښې جی څه کلی او درے خایونه د نجکارئ د پاره اخلی نو په هغے باندے پرون هم ډیر احتجاج شوے دے۔ جلسه شوے ده او جلوس پرے شوے دے۔ زه نه پوهیږم چه په دے ټول ملک کښې دا بنوں ولے يو داسے خائے دے چه هغه Select شوے دے چه هلته به دوئ نجکاری کوی۔ د دے نه ډیره زیاته امن و امان ته خطره پیښه شوے ده۔ زه حکومت ته دا Request کوم چه په دے باندے د غور اوکړی چه هر څه وخت کښې په ټول ملک کښې د واپډا نجکاری کوی نو هغه خو بیله خبره ده او صرف يو بنوں څه گناه کړے ده جی، څه قصور نے کړے دے چه دوئ هلته دا نجکارئ کوی؟ نو ستاسو په وساطت

سره زه گورنمنټ ته دا خواست کوم چه هلته د دا عمل بند کړی ګنی د دے نه امن و امان ته ډیره زیاته خطره پیښه شوے ده او زه دا Request کوم چه دوئ د په دے باندے عمل نه کوی۔

جناب سپیکر: جی!

جناب اکرم خان درانی: جناب سپیکر صاحب! ستاسوسره ما هلته هم خبره اوکړه، حقیقت دا دے چه پرون کومه واقعه هلته راغلے ده نو په هغے کښے دومره زیاته خطره وه۔ دا چه څنګه باز محمد خان خبره اوکړه چه د واپډا دوئ په ټهیکه باندے مختلف خاېونه ورکوی۔ بازاراحمد خان یو فیډر دے، دوئ پرون د هغے ټینډر لګولے وو۔ سرانی یو فیډر دے، د هغے نے لګولے وو او بنوں سټی ون یو فیډر دے، د هغے ټهیکیدار ته ورکول دی او په دے ټوله صوبه کښے او په ټول ملک کښے بیا د تجربے خلق مونږه یو؟ هغه زده کړه چه کیږی نووانی چه ورخه ورخه بیا په کمزوری خانے باندے ورخه۔ یا خو جی مونږه ډیر زیات کمزوری یو او په بل الفاظو کښے که زه اوونیلے شم نو هغه به بیا ډیر نازیبا الفاظ وی۔ په دے هاؤس کښے زه هغه الفاظ نه شم ادا کولے چه هغه مونږ او تاسو ورته پښتو کښے وایو۔ وانی چه "څه چه پرے ورخے نو په داسے خلقو باندے ورخه" نو که بیا جی پرون هلته جلوس وتلے دے، په دے کښے اے این پی، د مسلم لیګ ضلعی صدر، جمعیت علماء اسلام او جماعت اسلامی، ټولو سیاسی پارټیانو او بنوں یونین چه څومره دی، هغوی جلوس ویستلے دے د دے خلاف چه آیا مونږه کوم قصورکړے دے په دے ټول ملک کښے چه یوه خبره راغله او زمونږ په سر باندے کیناسته؟ نو زمونږه گورنمنټ ته دا Request دے، دوئ خو داسے کار کری چه یره خامخا خان ته

یوه خبره سمه نه وی، بله خبره شروع کړی، نو داسې حالات ئې شروع کړی دی چه دا خلق یا خونې د دے ملک نه شړی چه دا ملک دوئ پریږدی چه چرته د دوئ هجرت اوکړی چه بل ملک ته چرته لاړشی او پناه واخلی او بیا د هغې نه به څه حالات جوړیږی؟ یو طرف ته کالاباغ ډیم دے، په هغې باندے ئې راغستلے دہ، بل طرف ته که اُوره اوګورے نو هغه د ورځې ورځې ښومره ښی؟ یو طرف ته که ته د غوړو تیم اوګورے چه هغه ښومره دے، اوس پرے د پاسه بجلی راغله چه د بجلئ تجربه پکار وه چه د پنجاب نه ئې کړے وے ښکه چه مونږه ئې پیدا کوو، نقصان ئې مونږ ته دے او فائده ئې هغوی اخلی۔ هغه هم راغله، راغله نو په هغه خوارخانې زمونږ په بنوں کښې جی راغله۔ نوزمونږه دا ګزارش دے چه که چرته خامخا دا ګورنمنټ، یو خو دا وی چه قصداً غواړی چه خلق د مره شی، نقصانات د اوشی، د ګورنمنټ چه کوم بلډونګونه دی هغې ته د نقصان اورسی، بیا خو یوه خبره ده چه ټهیک ده او که نه وی چه د دوئ دا کومه فیصله ده نو زمونږه د بنوں د خلقو په دے باندے ډیرزیات احتجاج دے چه خدائې ته د اوګوری او زمونږ د غربت نه د ناجائز فائده نه اخلی او زمونږ سره د هغه سلوک نه کوی چه هغه د یوانسان سره نه کیږی۔ دا خپله فیصله چه کومه د دوئ ده نو دا د دوئ واپس واخلی۔

<u>حاجی عبدالرحمان خان</u>: جناب سپیکر صاحب! په دے ضمن کښې زه هم خبره کوم۔ دا دوئ چه څه اووئیل، د دوئ سره مونږه ملګری یو۔ دا یوه لویه ناروا ده چه دا د بنوں نه دوئ شروع کوی۔ مونږه په دے پختونخوا کښې دا شے منو نه۔ زمونږه د دے پختونخوا بجلی ده چه زمونږه په بجلئ کم خرچ کیږی، ما ته د دے پته ده، زه به دعوے سره وایم په یو یونټ باندے نهه پیسے د

ورسک خرچ دے، زمونږه په دے صوبه باندے چه کله ایندهن چارج، سرچارج لګیدلے وو نو هغے ته زمونږه ملا ماته وه والله، نو دا بل ظلم راسره شروع دے۔ نو که دا ظلم دوئ کوی نو دا د یوازے بنوں نه ګنړی، مونږه ټول د پختونخوا چه څومره ملګری یو، مونږ به د اکرم خان او باز محمد خان سره هر طرف ته په دے کښے شریک یو۔

جناب نجم الدین: پوائنټ آف آرډر، سر۔ هغه پریس والو د پریس ګیلرئ نه واک آوټ اوکړو د هغوی هغه بله ورځ، جی په دے سلسله کښں دا منسټران صاحبان ورغلی وو، د مشرق اخبار نه څه کسان ویستلے شوی وو۔ چیف منسټر او وزیرانو ورسره وعده کړے وه نو په هغے هم تر اوسه پورے څه عملدرآمد او نه شو جی۔ بیا د این این آنی د هغه بیورو چیف سره چه کوم زیاتے شروع شوے دے----

جناب سپیکر: حاجی صاحب! یو کس ورپسے ورشئ۔

جناب نجم الدین: نه سر، دا خبره تاسو واورئ چه د این این آنی بیورو چیف او د هغه سره چه کوم دا طلاعاتو ډائریکټر دے-----

جناب سپیکر: دا خبره به بیا اوګړئ کنه چه مخکښے خو پریس والا راشی۔ یو کس ورشئ جی په دے پریس والا پسے۔

جناب نجم الدین: نه جی، دا د دوئ په نوټس کښے راولم چه درے پوائنټس دی۔

جناب اکرم خان درانی: جناب سپیکر صاحب! د هغوی احتجاج په دے باندے دے چه د هغوی سره بهر څه وعده شوے وه چه د مشرق نه درے کسان ویستلے شوے دی نو هغه وعده اوس ګورنمنټ پوره کوی نه ۔

جناب سپیکر: تاسو لږ صبر اوکړئ جی چه هغوی راشی۔

جناب فتح محمد خان (وزیر جنګلات): په دے کښے به زه یوه خبره اوکړم جی۔ د هغوی سره په هغه وخت کښې مونږه خبره هم داسے کړے وه چه د حکومت زیات نه زیات کوشش دا دے خکه چه په دے کښې ټول خلق متفق وی چه د اخبار والو سره تاسو زیاتے مه کوئ او په هغوی باندے څه پابندئ مه لګوئ او هغوی ته خپل هدایات مه ورکوئ۔ نو د هغے په رڼړا کښې ورسره مونږه ویلی وو چه تاسو د دغه په رڼړا کښې چه تاسو زمونږ نه داسے خبره نه کول غواړئ چه په هغے کښې د حکومت چه دغه خپله واضحه پالیسی ده چه د هغے نه منحرف کیږی نه نو لازماً به ستاسوسره خبره اوکړی۔ په هغے کښې بیا هغوی د چیف منسټرسره خبره کړے وه او هغه بیا ډائریکټر ته ویلی دی چه ته په دے کښې مناسب چه څه کارروائی کیدے شی نو هغه ته په دے کښې اوکړه۔

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! دا چه هغوی کوم واک آؤټ کړے دے-----

جناب سپیکر: زما خیال دے چه ړومبے خو د هغوی نه د تپوس اوشی چه اوس رپورټ څه دے؟ تاسو یو کس دیخوا نه اولیږئ او یو کس به د دے خوا نه هم لاړشی۔ دوه کسان لاړ شئ جی او د هغوی سره خبره اوکړئ نو چه مسئله ئے څه ده؟

جناب نجم الدین: د هغوی هغه مسئله دا ده، هغوی کهلاؤ لیکلے ده-----

جناب سپیکر: یره جی، تاسو مهربانی اوکړئ چه د هغوی نه پته اولګی، لاړ شئ او هغوی هاؤس ته راولئ خکه چه ستاسو کارروائی ده۔ مطلب دا دے چه

ستاسو د ډیرو Grievances دی، هغوی به نے ریکارډ کوی او چه پریس نه وی نو بیا خو به د هغے څه داسے دغه نه جوړیږی- یو کس نیم د دیخوا نه ورشئ او یو کس نیم داخوا نه ورشئ-

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! د واپډا خبره دلته اوچته شوه

جناب سپیکر: نو منسټران نشته دے، چه هغوی خو راشی-

جناب فرید خان طوفان: منسټران خو ناست دی کنه- پریس والا د راشی او که بیا تاسو دا واییٔ چه څه وقفه کیږدو-

جناب سپیکر: هسے که څه پوائنټ آف آرډر وغیره د چا وی نو تاسو ئے اوکړئ نو مطلب دا دے چه هغه پریس والا راشی-

جناب اکرم خان درانی: یوه ډیره ضروری خبره به زه اوکړم چونکه منسټر صاحب ناست دے او زمونږه دا نور رونړه هم ناست دی ---

جناب سپیکر: دا پریس والا ټول تلی دی؟

جناب اکرم خان درانی: هغوی تلی دی جی، خیر دے هغوی د نه وی، دوئ ته ئے مونږه وایو -----

جناب سپیکر: خما خیال دے که څوک پوائنټ آف آرډر هم اوکړی ولے چه (قهقهه) ----

جناب اکرم خان درانی: په پیښور کښې داسے شوی دی، تاسو به د دے درے څلور ورځو اخبارات کتلی وی، په پیښور کښې یوه ښځه تلے ده یو کورته او د هغه کورنه ئے د څلورکالو ماشوم اغستلے دے او بیا هغه ښځه سره د هغه ماشوم په ګاړی کښې نیولے شوے ده- باقاعده هغه ماشوم ورسره برآمد شوے دے چه هغه کوم ماشوم ئے اغوا کړے وو- د هغے نه یوه ورځ پس بیا جی بل

کورته یوه ښځه تلے ده او یو د درے کالو ماشوم چه په کټ کښې اوده وو، نے را اوچت کړے دے او هغه کور والا ښځه ورته پاسیدلے ده چه چائے یا شربت نے ورته راوړے وے او هغه ښځه هم وتلے ده۔ د کارې انتظام به وو ورسره او هغه ماشوم د هغه خانے نه ورک شوے دے۔ دا په اخبارکښې راغلی دی۔ دا خو داسے یوه سلسله شروع شوه چه که هر سړے اوګوری چه زما هم د درے کالو بچے کیدے شی۔ یوه مور اوګوری د هغے هم د درے کالو بچے کیدے شی که هغه یوه ګهنټه څوک د چا نه جدا کړی نو د هغوی به څه حال وی؟ اوس د دے هغه حال خو به په هغه کور باندے وی چه د چا سره دا واقعه شوے ده خو کم از کم حکومت د دا اوکړی چه دے ته څه داسے توجه ورکړی، دا خو یوه سلسله شروع شوه او د دے مستقل څه داسے روک تهام پکار دے۔ د دے نه مخکښې واقعه اوشوه چه د یو هلک نه نے ګردے اوویستلے، هغه نے مړ کړو او هغه نے بیا هلته اچولے وو۔ نو په دے کیس کښې خو زمونږ سره پروف دے جی که چرته دا ښځه کومه چه نیولے شوے ده، دا صحیح Interrogate شی او پولیس د دے نه صحیح معلومات واخلی چه دا کوم بچے بل ورک شوے دے، دا ټول جی یو ګینګ دے، یو منظم پروګرام دے، نو زما د حکومت نه دا مطالبه ده چه دا خبره د په سنجیدګئ سره واخلی او په دے کښې د هغه خبرے نه راولی چه یره دا خبره اپوزیشن کړے ده یا د ګورنمنټ د طرف نه ده، دلته حکومت د دے خلقو د تحفظ، د امن و امان ذمه دار دے نو اوس به څوک کار نه کوی، هر سړے به د خپل کور په ګیټ کښې ناست وی، چوکیداری به کوی۔ نو زما سپشل ګزارش دے، زمونږ چیف منسټر صاحب خو نشته دے خو زمونږه ډپټی چیف منسټر صاحب ناست دے نو د دے متعلق

دے د خامخا داسے څه احکامات جاری کړی په دے فلور باندے چه دا کومه ښځه نیولے شوے ده او بچے ترے نه برآمد شوے دے، دا د پولیس صحیح Interrogate کړی او د دے نه به مکمل منزل ته دوئ اورسیږی او زما په آخر کښ، دا د انسانیت مسئله ده، دا د اولاد مسئله ده، د هر چا اولاد شته دے، نو زما سوال دے د گورنمنټ د طرف نه چه په دے کښ د دوئ ضرور دلچسپی واخلی چه د دے څه روک تهام اوشی او که روک تهام ئے او نه شی نو بیا به دا خلق را اوځی او په یو بل باندے به هسے ورځی او دلته به هغه حالات جوړ شی چه یو کور او بل کور به جنگیږی۔

جناب محمد اورنگزیب خان: محترم سپیکر صاحب! اس ضمن میں میں بھی بات کرنا چاہتا ہوں کہ کوہاٹ بھی ایک لاقانون سرزمین بن گئی ہے۔ روزانہ ایک اغوا ہوتا ہے جی۔ کل بھی سٹی میں میرے ہی محلے سے ظہور نامی لڑکے کو اغوا کیا گیا ہے، سٹی کے علاقے سے، شہر کے علاقے سے جہاں سے پولیس تھانہ کوئی پچاس قدم کے فاصلے پر ہے تو یہ واقعات ہو رہے ہیں۔ یوسف ایوب خان ذرا مہربانی کرکے Strict ایکشن لیں ان کے خلاف، جو بھی ہو۔

حاجی عبدالرحمان خان: جناب سپیکر صاحب! دا ښه ده چه پریس والا هم نشته دے او پرون ما یوه خبره کړے وه خو ما له دے وزیرانو صاحبانو جواب را نه کړو چه ما ورته ونیلی وو چه شپږ ارب او شپیته کروړه روپئ چه هغه 20% کمیشن مونږه په دے صوبه کښ بند کړو نو دا مونږ ته فائده ده خو دوئ جواب را نه کړو۔ آیا دوئ د هغوی سره شریک دی او که شریک نه دی نو هغه زما په خبره کښ وزن نه وو؟ نودا تپوس ترے نه اوس کوم ځکه چه اخبار والا نشته دے نو چه اخبار والا نشته دے نودوئ د ما له جواب راکړی چه څنګه

چل دے؟

<u>ارباب محمد ایوب جان</u>، جناب سپیکر صاحب! دوئ به جواب ورکوی، زه ستاسو په خدمت کښې یو عرض کوم۔ جناب سپیکر صاحب! تاسو ته به یاد وی چه په تیرو ورځو کښې مونږه یو قرارداد هم Unanimously په دے اسمبلئ کښې پاس کړے وو چه اغوا برائے تاوان کښې چه کوم خلق ملوث وی نو هغوی ته سزائے موت پکار دے۔ جناب سپیکر صاحب! زمونږه په دے اسمبلئ کښې ډیر زیات قراردادونه پاس شوی دی لکه په کالا باغ ډیم باندے مونږه درے ځله قرارداد پاس کړے دے خو د هغه قرارداد څه حل اوشو؟ د کومے اسمبلئ چه دومره عزت نه وی چه یو متفقه قرارداد پاس شی او په هغے باندے عمل درآمد نه کیږی نو دا یوه ډیره بده خبره ده۔ بیا مونږه دلته څه له کینو؟ او هغه خلق چه د هغے قرارداد حمایت نه کوی د هغوی د پاره د شرم خبره ده۔ دویم نمبر جناب سپیکر صاحب، تاسو سپیکر وئ او تاسو ته پته ده چه یو Unanimous قرارداد په دے هاؤس کښې پیش شوے دے که څوک Kidnaping کښې Involve وی او اغوا برائے تاوان ثابت شی نو د هغے سزا چه ده، نو هغه سزائے موت دے۔ جناب سپیکر صاحب، دلته خو ډیر زیات قراردادونه پاس شوی دی لکه Aerial firing دا هم دے اسمبلئ یو قرارداد پاس کړے وو۔ جناب سپیکر صاحب! تاسو ته پته ده لیډی ریډنګ هسپتال ته، تاسو که ډاکټر یا ایم ایس راوغوښتو نو 100 or 120 casualties due to aerial firing راځی۔ مونږ ته خو ډیره آسانه ده چه قانون جوړ کړو خو پکار دا ده چه په قانون باندے Implementation ضروری دے چه هغه مونږه اوکړو۔ لیډر آف دی هاؤس، چیف ایګزیکټیو دلته زمونږ سره ناست دے، قانون مونږه جوړ کړو خو دا د

دوئ ډیوټی ده چه بیا د هغے Implementaion اوکړی- نو He is sitting over
چه ولے here, we will ask him that why he is not implementing?
گورنمنټ Bound شی جناب سپیکر صاحب، چه یو قرارداد پاس شی
نوگورنمنټ له پکاردا ده چونکه هغه آنین شی، یو قانون شی یا د قانون حصه
شی، چه لازمی طور باندے په هغے باندے عملدرآمد اوکړی- چیف
ایگزیکټیو، He is Leader of the house، ټول زمونږه آنریبل ایم پی اےز،
دا قراردا دونه منظورکړی دی، مونږه ستاسو په وساطت گورنمنټ نه دا وایو
چه کله به تاسو دا Implement کوئ؟ یا چه تاسو فیل شوئ نو بس پریږدئ دا
خبرے چه مونږه ئے نه شو کولے- ډیره مهربانی جناب سپیکر صاحب۔

جناب سید رحیم خان: سپیکر صاحب! زه هم یوه خبره کوم- سپیکرصاحب! ما
د C & W محکمے متعلق هم څه تحریک التواء پیش کړے وه او هغه په دے
ایجنډا کښې نه ده راغلے- اکثر چه کومه ایجنډا وی نو په هغے کښې راشی چه
توجه دلاؤ نوټس، تحریک التواء وغیره وغیره، پرون په ایجنډا کښې وو او
نن هم په ایجنډا کښې دی خو زما په خیال نن هم څه نشته دےاوغالباً سبا پکښې دا
څه سوالونه غوندے دی- نو زما دا عرض وو چه دا کوم چه ئے پکښې ورکړی
دی نو دا به سبا راخی او که به نه راخی؟

جناب سپیکر: داسے کار دے چه یو شے ستاسو په نوټس کښې زه راولم چه د
اسمبلئ متعلق څومره ستاسو Matters راخی که هغه په هر یو شکل کښې وی
نو هغے ته نمبر ورکړے کیدے شی- اوس بدقسمتی دا ده زمونږ چه یو
سړی، فرض کړه د تیر شوے میاشت په یکم منی باندے یو شے داخل کړو،
کال اټینشن ئے داخل کړو، بل ورپسے په دویم، مونږ بیا هغے ته

Numbering ورکوو - ایډمشن ئے چه اوشی نو بیا ئے مونږه هم په هغه Numbering باندے اخلو - نو ستاسو داسے کار اوشی چه تاسو حو په وخت باندے لیکن تاسو نه مخکښ یو سړے راشی نو مونږه هغے له Preference ورکوو- نن هم زما په نوټس کښ راغلل بلکه ما ته خپل سیکرټری تر دے هم اووے چه جی تاسو ممبرانو صاحبانو ته اووایئ چه ښه او به گورو څه دی او هغوی بیا مونږ نه گلے کوی، زمونږ د علاقو خلق وی او مونږ ته واتی چه دا __ او مینځ کښ زه Strictly په هغه نمبرو ځم- هغے کښ سید رحیم خان، زه دا اوګورم بلکه ما یو بل شے هم پکښ کړے دے، اوس دا زه چه د اسمبلئ خپل کاغذونو ته اوگورم نو دا نیم غوټ خو د نجم الدین خان وی- بیا زه هغه سره دا طریقه کار کوم که فرض کړه د هغوی کال اټینشن وی نو هغه یو سیشن ئے نه شی پورا کولے، زه د هغوی نه یو یو اخلم او وړپسے هغه نمبر کښ کمزوری راځی که فرض کړه د هغوی شل په یو ورخ راغلے وی نو که د بل ورپسے په سبا یعنی دونشتم نمبر د بل راغلے وی نو زه یو د دوئ نه اخلم او هغه دونشتم اخلم نو په دے گله مه کوئ- تاسو په ټائم باندے داخلوئ- هاں که ما له مو دا ثبوت راکړو چه یره ُخما مخکښے وو او ما مخکښ داخل کړے وو او هغه نمبر ئے دا وو نو هغه وخت کښ به زه بیا د سیکرټریټ برخلاف بالکل ایکشن اخلم- نو دا زما خپله گله وه تاسو نه چه تاسو مهربانی اوکړئ په دے پریشر مه اچوئ جی-

ملک جهانزیب خان، جناب سپیکر صاحب! کله چه مونږ راشو او اکثر مونږه داخل کوو، هغه سیشن تیر شی او هغه بل سیشن له دا Lapse شو، نور به بیا داخلوئ- زما مقصد دے چه یو شے را نه شی نو هغه ----

جناب سپیکر: دا خو جی تاسو رولز اوګورئ کنه، هغے کښ چه ایډمشن کیږی نو په هغے کښ به باقاعده "آئنده سیشن کیلئے" نو هغه سیشن چه راشی نو په هغه کښ کوم څیزونه راشی، راشی، چه کوم را نه شی، هغه Lapse شی سوائے د دے نه چه کوئسچن Take up نه شی یعنی Move نه شی نو هغه کونسچنز بیا چه کله نمبر راخی، په هغے کښ راخی۔ دا نور Matters داسے دی چه هغه Pertain کوی هم هغه Particular session ته۔ نو اوس قانون سره خو زه څه چلے نه شم کولے لکه چه د خانه ورته څه دغه جوړکړم چه یره دا خو به خامخا وا نه وریدے شو لکه اوس دا نن ستاسو سوالونه نیم غوټ پاتے وو، دا هم ما یو قسم لږ غوښتے زیاتے اوکړو For particular reason چه هغه ما دغه کړو ګنی Otherwise position دا وو چه دا سوالونه تاسو ته Table شوے دی بس That all۔ ګورئ جی لکه اوس دا به نه وایمه، علاؤالدین صاحب اوس په دے اسمبلئ کښ نشته که هغوی موجود وے نو روز به نے ما سره جنګ وو۔ هسے نه چه علی افضل خان اوس په دے جنګ شروع کړی۔ هغوی به روز پاسیدل چه دا جی Starred Questions دی او دا Unstarred Questions دی۔ روز به نے عبدالاکبر خان سره جنګ وو او مونږ به ورته لاسونه ټپول هلته نه، چه او واقعی زبردسته خبره ده۔ نو ستاسو د Benefit د پاره هغه ټولو څیزونو باندے ما یو قسم دا هدایت کړے دے چه اسمبلئ ته مو وانیلی دی چه یره دا ټول Questions 'Starred' treat کوئ۔ نو دا پوزیشن دے جی، په دے ګله مه کوئ او انشاء اللہ تعالیٰ هیڅ قسم له به بے ضابطګی نه کیږی۔ جی!

ملک جهانزیب خان: جناب سپیکر صاحب! یوه آخرینئ خبره کوم، یوه خبره،

نوره خبره خلاصه ده- زه جی دا عرض کوم چه اکثر بعضے ممبران کم سوالونه ورکوی او بعضے ډیر ورکوی- لکه تاسو اوفرمائیل چه نجم الدین خان زیات سوالونه ورکوی او مونږ نے راخلو نو دغسے په ډیر ځیزونو کښې-----

جناب سپیکر: نه جی په هغے کښې تاسو زما په خبره___ تاسو ښه پوهه وکیل یئ جی- هغه چه شل داخل کړی یعنی ایک، دو، تین کښې نو هغه بیس راشی‌خو چه په کومه ورځ زه د هغه اخلمه نو که د هغه نه یو اخلم نو بل بیا اکیس واخلم، د هغه دویم نه اخلمه- یو، یو شے ورله راولمه-

ملک جهانزیب خان: زما جی صرف دا عرض دے چه یو ممبر هم محرومه پاتے نه شی چه کم از کم په سیشن کښې د یو ممبر خا مخا یو سوال پروت وی نو کم از کم هغه پخپله حلقه کښې چه څه خبره به کوی، ځکه چه دا خو د هر یوے حلقے خلق غواړی چه زمونږ ممبر په جلسه کښې څه اووئے د خپلو مسئلو متعلق، د د ے علاقے متعلق نی څه اووئے؟ او که نے او نه ونیل نو بعضے محرومه پاتے شی او بعضے دغه شی- اکثر داسے کیږی که یو سړے خان ډیر وژنی کنه خو چه په اسمبلئ کښې خبره نه کوی، وائی دا نه پوهیږی او ده له خبرے نه ورځی- تاسو ته پته نشته، مونږ ته د خپلے حلقے د خلقو پته ده چه وراوخو نو خبرے کوی -----

جناب سپیکر: دا زه Appreciate کومه خو زما هم -----

ملک جهانزیب خان: حالانکه مونږ خو چه کوم پوهـ شو -----

جناب سپیکر: ارباب صاحب!

ارباب سیف الرحمان: جناب سپیکر! دا عبدالرحمان خان چه کوم کونسچن او چت

کړے دے دا د کرپشن، دا کمیشنونه چه ښورلے شی، دا ډیره ضروری خبره ده۔ په دے باندے ایکشن اغستل پکار دی۔ بدقسمتی دا ده چه څوک دے طرف ته توجه نه ورکوی۔ هر سړے دا وائی چه مونږه دومره قرضدار شو۔ زمونږ په علاقه کښ، په دے ټول ملک کښ هر یو کس څومره قرضدار دے، د Foreign countries قرضونه شته، د لوکل بینکونو قرضونه شته، د دے هډو څوک علاج نه کوی او دے طرف ته هډو توجه نه ورکوی او وائی چه شته، وائی چه دا څومره بجټ دے دلته او دا کرپټ آفیشلز په دے کښ څومره پیسے حوری، د دے برخلاف سخت ایکشن اغستل پکار دی او د دے معلومات کول پکار دی چه د دے رومبنے حیثیت څه وو او موجوده حیثیت څه دے د دے؟ تر کومه پورے مونږ -----

جناب سپیکر: تاسو خو پخپله هم وکیل یئ جی، قانون جوړ دے او هغے کښ دا شے شته۔ هغوی وائی چه که د چا خپل حیثیت نه زیات دغه وی نو د هغه برخلاف کارروائی کیدے شی خو بدقسمتی دا ده چه څوک Evidence ورکوی؟ -----

ارباب سیف الرحمان: جناب سپیکر! دا ټهیک ده چه قانون شته خو چه ایکشن پرے څوک واخلی کنه۔ چه ایکشن پرے څوک نه اخلی او هم داسے Encourage کیږی۔ دوئ وائی مونږ به احتساب کوُو، احتساب هم برائے نام دے، هیڅ احتساب نشته دے او هیڅ چا سره نه دے شوے۔ نو پکار دا ده چه دوئ سره پرے حساب اوشی او په دے باندے ایکشن اغستل پکار دی۔ هسے د خُلے خبرو نه څه جوړیږی؟

جناب سپیکر: توفیق خان!

جناب توفیق محمد خان: محترم سپیکر صاحب! ډیر Humble request کومه، غصه راته نه شئ- زما دا سوال وو 613 نمبر، هغے باندے Discussion شروع وو، زه د رول 48 د لاندے تاسو ته Request کوم چه په دے باندے مونږ له ټائم راکړئ، زمونږه ډیر ممبرانو په هغے باندے خبرے کول غوښتل- هغه ډیره اهمه خبره ده چه هغے باندے Full discussion اوشی. نو دے د پاره مهربانی اوکړئ-

جناب سپیکر: توفیق خان! رول 48 لږ اولولئ چه 48 څه وائی؟ هغه چه څه وخت سوال جواب شروع وی او ته نوټس ورکړے چه په دے Discussion کوَو نو هغه هلته کښ فیصله شی- بیا چه کوم دے د رول 38 لاندے Provision دے چه کوم پاتے شی هغه تاسو ته Table شی .And that is the answer

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! زه رولز باندے خو پوهه نه یم چه دا زه خبره کوم، دا کوم رول لاندے راځی- تاسو به راسره مهربانی کوئ، ما ته به یو منټ موقع راکړئ- زمونږ دا منتسران صاحبان او حکومت ملګری چه دی، دوئ د هاؤس کښ مونږ ته یوه خبره اوکړی او د ټولو په خیر خبره کومه جی- دوه فسادات دا تیر دوو میاشتو کښ په دے صوبه کښ شوے وو- یو شوی وو په هنګو کښ سنی شیعه فسادات او یو فسادات په مانسهره کښ شوے وو د یو قیدی په جیل کښ د مړ کیدو په وجه ډیر شدید قسم فسادات شوے وو دوارو خائینو کښ- داسے شوے وو چه ما ته Privately دا پته لګیدلے وه چه که آرمی والا پکښ وو او که ایډمنسټریشن وو، داسے جنګ مونږه په پاکستان هندوستان والا نه دے لیدے لکه هنګو او په مانسهره کښ چه شوے دے- خو دے کښ د هنګو په شاهو کلی کښ په اکیس مارچ باندے چه

کوم فسادات شوی دی، په هغے کښې گنړ کسان مړه وو او په مانسهره کښې هم گنړ کسان مړه شوے وو، پینځه شپږ کسان خو مانسهرے والا د هنگو نه روستو شوی دی۔ مانسهرے والا کسانو ته معاوضه حکومت ورکړے ده خو هنگو کښې چه کوم فسادات شوی دی، د هغے معاوضه تر اوسه پورے نه ده ورکړے شوے۔ نو زه دا د هغوی په نوټس کښې راولم چه مهربانی د اوکړی لکه څنګه چه په مانسهره کښې ورکړے ده څکه چه سپلیمنټری بجټ کښې هغه شته چه نے ورکړے دی پیسے۔ نو دا د هنگو والا مخکښې شوے وو، پکار ده چه هنگو ته مخکښې ملاؤ وے او بیا مانسهرے ته۔ حو ښه ده چه مانسهرے والا غریبانانو سره نے ښه اوکړل او هغوی له نے ورکړه، چه اوس دے هنگو ته هم ورکړی۔ دا خبره مو کول غوښتل۔

جناب سپیکر: جی آنربیل منسٹر، پلیز۔

حاجی محمد یوسف خان (وزیر صحت عامه): جناب سپیکر! اکرم خان صاحب او اورنگزیب صاحب چه کومه مسئله دے هاؤس کښې د پوائنټ آف آرډر په ذریعه باندے راوستے ده، زما په خیال باندے جی د یو ملک، د یو قام د پاره هر ښه شے ضروری دے لیکن د ټولو نه اول شے لاء اینډ آرډر دے۔ چه په کوم ملک کښې او په کوم قام کښې د لاء اینډ آرډر مسئله خرابه وی نو زما په خیال هغه قام هغه خپل مقصد نه شی پورا کولے چه کوم د هغه حق جوړیږی۔ زما گزارش دا دے په دے ضمن کښې چه اکرم خان صاحب او اورنگزیب صاحب چه دا کومه مسئله راوچته کړے ده، د دے ډیر لوئے اهمیت دے او د حکومت په فرائضو کښې اولین فرض دا دی چه هغه لاء اینډ آرډرته ترجیح ورکړی۔ زه د دوئ مشکور یم چه دوئ دا مسئله د کوهاټ متعلق اورنگزیب صاحب اوونے

او د پیښور متعلق درانی صاحب اووئے، انشاء اللّٰه کوشش به دا کوو او دا د حکومت فرائضو کښ ده او زه به اوس چه د دے خانے نه اوځمه نو په دے باندے به آئی جی پی صاحب سره هم خبره کوو، ډی آئی جی سره به هم خبره کوو چه صحیح واقعات څه دی او په دے باندے ایکشن اغستلے شوے دے، نه دے اغستلے شوے، کوم حده پورے اغستلے شوے دے؟ او دا ستاسو په وساطت باندے دوئ ته تسلی ورکومه چه که په دے ضمن کښ هر یو سرے سرکاری ملازم څه کوتاهی کوی نو د هغه خلاف به سخت نه سخت ایکشن اغستلے کیږی انشاء اللّٰه۔ دے سره جی عبدالرحمان خان او ارباب سیف الرحمان صاحب، د ایوب جان صاحب مسئله هم شته حو دا دواړه پکښ یو دغه باندے راغلی دی، د کرپشن متعلق دوئ خبره کړے ده۔ جناب سپیکر! د حقیقت نه سترګے اړول زما په خیال باندے مناسب نه دی۔ د دے خبرے نه هیڅ څوک په دے ملک کښ انکار نه شی کولے چه کرپشن نشته -----

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: نه اورو، نه اورو۔

<u>وزیر صحت عامہ</u>: نه اورے، دا ولے؟ هغه ګل سنړ اولګوه کنه۔

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: جناب سپیکر صاحب! مسنتر صاحب پخپله لږ په غوږونو باندے دُروں دے او دوئ خبره پرو کوی۔

<u>وزیر صحت عامہ</u>: خبره خو ډیر په زوره کوم خو شاید چه زه، ښه په زوره به کوم۔ نو زما ګزارش دا دے جی چه دا یو حقیقت دے او د دے نه څوک نه دی خبر جی؟ آیا د دے نه هغه عوام پریږده، د هائیکورټ ججان نه دی خبر؟ د دے نه صدر پاکستان نه دے خبر؟ د دے نه وزیر اعظم پاکستان نه دے خبر؟ د دے نه سپریم کورټ نه دے خبر؟ اوس صرف دا خبره، زه چه څومره پوهیږم، دا

خبره د پنځوسو کالو نه راروانه ده او دا خبره کیږی خو حقیقت دا دے چه د خبرے کولو یو مقصد وی او په هغے باندے عمل کولو بل مقصد وی۔ په دے ملک کښې جی قانون دے جناب سپیکر صاحب، زما په خیال باندے زه خو دومره نه پوهیږم په قانون باندے او تاسو د سپیکر شپ نه علاوه یو ډیر ښه قانون دان یئ چه یو جمهوری ملک کښې څوک چا ته د قانون نه بهر لاس نه شی اچولے، هر یو جرم چه کوم دے، هغه به د قانون مطابق په هغے باندے عمل درآمد کیږی او پس د هغے نه به د قانون مطابق هغه ته سزا ورکولے کیږی۔ افسوس دا دے چه دا خبره خو زمونږ د هر سړی په خُله باندے ده چه کرپشن دے، کرپشن دے خو دے کرپشن د پاره عملی کارکول پکار دی او څو پورے چه عملی کار او نه شی نو زما په خیال په دے باندے هیڅ اثر نه پریوځی۔ زه ستاسو په وساطت باندے عبدالرحمان خان ته دا دعوت ورکومه چه دوئ د یو کیس داسے راپیدا کړی او زه ورسره وعده کومه چه پاڅو او هغه کیس باندے هغه قانونی تقاضه پورا کوو لکه څنګه چه ما تاسو ته عرض اوکړو چه قانون نه بهر څوک چا ته لاس نه شی اوچولے نو که داسے د دوئ په نوټس کښې داسے خبره وی او دوئ ته د دے څه معلومات وی نو زه ستاسو په وساطت باندے دوئ ته دا وایمه چه هغه کیس د رامخے ته کړی چه پاڅو ورپسے او هغے له څه قانونی لار ده د هغه ګریوان ته د لاس رسولو د پاره، هغه په صحیح طریقے استعمال کړو نو انشاء الله تعالیٰ خبره به مقصد ته اورسی۔ څو پورے چه د حکومت سوال دے نو مونږ خو دے حکومت ته اوس راغلے یو او دا حکومت چه کله راغلے دے نو د دوئ دغه اوله Priority ده چه مونږ کرپشن ختموو لیکن ناکامی زما په خیال په دے وجه باندے ده چه هغه قانونی تقاضے نه پورا

کیږی۔ زما په ناقص خیال باندے چه قانونی تقاضے نه شی پورا کولے نو عدالت هغوی له سزا نه ورکوی۔ ولے چه عدالت خو یو داسے خائے دے چه هغه خو په انصاف او په میرټ باندے خی او چه په قانون کښ د یو سړی گریوان ته لاس نه شے اچولے نو هغه به عدالت پریږدی۔ نو زما گزارش به دا وی چه که دا خبره یو حقیقت دے او دا نه د عبدالرحمان خان د ذات سره تعلق ساتی او نه زما د ذات سره تعلق ساتی، دا د دے ټول قام یو مسئله ده خو حقیقت دا دے چه عملی طورسره دے باندے تر اوسه پورے عمل نه دے شوے او عمل به هله کیږی جی چه هر سړے په صحیح طریقے سره په دے کښ تعاون اوکړی چه د چا څومره وس رسی او د چا چه څومره رسی او پس د هغے نه به دا مسئله روانیږی۔ زه عبدالرحمان خان او ارباب سیف الرحمان صاحب ته ستاسو په وساطت باندے دا تسلی ورکومه چه د موجوده حکومت دا اوله Priority ده، دا ئے خواهش دے، دا ئے کوشش دے او خاص کر زمونږه د چیف منسټر صاحب بار بار دا وائنا ده او دا ئے کوشش دے چه کرپشن ختم شی، که ختم نه شی چه کم از کم کم شی لیکن دے کښ د تعاون ضرورت دے او په دے کښ د قانون مطابق کارروائی کول پکار دی چه دا مقصد حاصل شی۔

جناب سپیکر: ستاسو دا باقاعده کارروائی حو ټوله پاتے کیږی۔

حاجی عبدالرحمان خان: جناب سپیکر صاحب! پوائنټ آف آرډر باندے اودریدږمه او وزیر صاحب ته یو شے په گوته کوم۔ زه ممبر وومه او د بټگرام جیل معائنه ما کړے وه او هغه اوس هم په ریکارډ باندے شته چه د بټگرام په جیل کښ نه اوسپنه وه اودا د پاکستان او د دنیا په تاریخ کښ چه لنټل ته ستنه چرته چا نه ده ورکړے، د بټگرام په جیل کښ لنټل ته د اوسپنے ستنه

ورکړے شوے وے او زما په خیال چه نن به هم د جیل هغه ستنه وی۔ چونکه حاجی صاحب زه Target کړم، یو مذهبی سړے یمه، زه به هیچ چرے هم هغه خبره نه کوم چه هغه دروغ وی۔ ما د جیل جرنیل ته اوونیل چه په دے پوړئ باندے پاس اوخیژه او دے دغه له لته ورکړه۔ په هغے کښ سیمنټ نه وو، چا څه اوکړل؟ ولے نے او نه کړل چه مونږه دا ونیل چه دا حکومت د عوامو حکومت نه دے دا د پیسو خورو حکومت دے نو تاسو چه دعوئ کوئ، تاسو د عوامو دعوئ کوئ۔ تاسو له چه عوامو ووټ درکړے دے نو په دے وجه باندے نے درکړے دے چه د هغوی مفادو ته به گورئ او د هغوی د مفادو عزیز والو ته به گورئ۔ دویم درته اوس ښایم۔ دویم دا حاجی عدیل تلے دے او د مانسهرے د ایجوکیشن سکینډل وو، تاسو د هغے غور ولے نه کوئ؟ دا احتسابونه د څه د پاره تاسو جوړول؟ دریم درته ښایم۔ دا زمونږ د فوډ چیئرمین ناست دے او په فوډ کمیټئ کښ نے اوونیل چه په چارسده کښ اته زره بورئ غبن وو، دا دے ناست دے او هغه مونږه برابر کړل۔ څنگه مو برابر کړې؟ ته نورڅه غواړے۔ حاجی صاحب! ما دا خبره نه کوله، اوس نے خکه کوم، ما تاسو ته یو لار اوښودله نو ته خو هم د کروړونو روپو، د خاورے، سوال دا نه دے، سوال دا دے چه مونږ خدائے سره وعده کوو، ما ورته ونیل چه مونږ به دا غلا ورکه وو۔ دا تراسی ممبران مونږ د صدق دل نه وایو چه دا غلا ورکه وو نو د هغے د پاره درته ما لاره هم ښودلے وه چه جرگه به جوړه کړو او په دے دفترونو به اوگرځو چه اے رونړو، اے افسرانو، اے ممبرانو، اے دوستانو، مونږه اراده کړے ده چه زمونږه دا ملک خرابیږی دا زمونږه خاورے ته نقصان دے، خدائے ته

اوکورئ چه یو کال صبر اوکړئ او مونږ سره روروِلی اوکړئ او دا کمیشنونه مه اخلئ۔ درے سوه کروړه روپئ کمیشن به بچ کیږی او گنی نو زه اوس نه شم وئیلے خو زه پختون یمه، زه نه قرآن کوم او نه م د یو خل نه سوا چرته کړے دے، چه هغه م هم د بی بی د وجے نه اوکړو گنی نو زه قرآنونه نه کوم۔ بالکل زه قران نه کوم، زه په خبره باندے عمل کوم۔ دلته کښ به ټول درے کانړی طلاق واچوو او دا طلاق به اُخرو چه نه به کمیشن اخلو او نه به کمیشن ته څوک پریږدو۔ که دا صوبه صحیح نه شوه نو زما نامه بدله کړئ۔ پرون م درته وئیلی وو او حاجی صاحب، نن ئے هم درته وایم چه خپل جائیداد دے صوبے له بیا د خدائے په نامه ورکوم که مونږ کامیاب نه شو خو کوے ئے نه۔

<u>وزیرِصحت عامہ</u>: جناب سپیکر! دا عبدالرحمان صاحب -----

<u>جنابِ بشیر احمد بلور</u>: پوائنٹ آف آرډر۔ جناب سپیکر صاحب! په پوائنٹ آف آرډر باندے عرض کوم چه فاضل وزیر صاحب ډیرے ښکلے خبرے کوی د Law & order situation په باره کښ۔ ولے چه هغه ختمه شوه نو زه ورته دا درخواست کوم چه Law & order situation تر هغه وخت پورے نه شی ښه کیدے چه تر کومے پورے ملکی اقتصادیات ټهیک نه شی او دوئ خو دعوے ډیرے لوئے کړی دی چه مونږ دا بجټ هم پیش کوو او مرکز کښ هم ډیر دغه اوشو، هغه پیسے هم زیاتے شوے، Reserves مو زیات شو، سټاک ایکسچینج هم ټهیک شو او دا تاسو اُولیدل پرونه پورے چه په پچپن روپئ باندے ډالر شو۔ د اقتصادیاتو سره د Law & order situation تړلے دے او دوئ د مونږ ته دا هم نن لږ اوښائی چه دوئ خو دلته خبره اوکړی چه مونږ به لاء

اینډ آرډر صحیح کړو خو تر کومے پورے اقتصادیات نه شی ټهیک کیدے، دا Law & order situation نه شی ټهیک کیدے، دا Law & order situation نه شی ټهیک کیدے- نو دوئ د مونږ ته دا هم اوښائی چه د اقتصادیاتو باره کښې دوئ څه نقطه نظر لری چه دا به دوئ څنګه ښه کوی او څنګه طریقے سره به دا دوئ کوی؟

<u>وزیرصحت عامہ</u>: جناب سپیکر! د ریکارډ د درست کولو د پاره د عبدالرحمان خان د دے خبرے، دوئ د بټګرام د جیل خبره اوکړه، څه نے پکښې د بل اوکړه- زما ګزارش هم دغه دے چه هر څه چه کیږی، د یو قانون لاندے کیږی- چیف منسټر، منسټر د دے خبرے Authorised نه دی چه یو سړی ته اووائی ته غل نے او هغه ته سزا واورئ او هغه جیل ته اولیږی- د هغے د پاره خپل یو پروسیجر دے، د هغے د پاره خپل یو طریقه کار دے، د هغے مطابق به کیږی په صبر او سزا به ورکولے کیږی- تر څو پورے چه د عبدالرحمان خان خبره ده، زه دا منم دا یو نیک سړے دے، ډیر ښه سړے دے، زه ستاسو په وساطت دوئ ته دا وایم چه دے زما مشر شو او زه به نے کشر شم، دے د مخکښې شی، زه به ورپسے شم، کم از کم چه ما سره یو ډیپارټمنټ دے او هغے کښې به خو او چه څنګه دوئ وائی، که وائی چه منت کوو نو منت به کوو او که دوئ وائی چه جنګ دے، نو جنګ به کوو او که دوئ پکښې څه پروف راپیدا کوی نو زه به ورسره ملګرے یمه- دا زما ده سره په دے فلور باندے وعده شوه چه دوئ زما مشر دے او زه د دوئ کشر یم او دے زما نه ډیر مشر دے او زه د دوئ قدر کوم او د ده احترام کوم- نو زما د ډیپارټمنټ نه به سټارټ واخلو، زما د محکمے نه به سټارټ واخلو نو که دا یوه محکمه مونږه

راتینگه کړله او د دے نه مونږه بالکل کرپشن ختم کړو نو زه او دے به د دے قابل شو چه مونږ به بل سړی ته گوته اونیسو۔

جناب سپیکر: عبدالرحمان خان! څه وائے؟

جناب عبد الرحمان خان: زه د وزیر صاحب د دے خبرے، بس دا د صبا نه زما او د ده دا فریضه شوه (قہقہے) او، دا یو جهاد دے او د پختونو د صوبے د پاره زه دے جهاد ته تیار یم۔ زه به نه بال بچ له خم او زه به هیچ چرته نه خم، د ده سره به مے ملا ترے وی ----

جناب محمد افتخار خان مهمند: جناب سپیکر صاحب! -----

حاجی عبد الرحمان خان: جناب سپیکر صاحب! زه خو په پوائنٹ آف آرډر بانده ولاړ یم، خو د دوئ نه یو تپوس کوم۔ دوئ چه کوم حکومت کښې ناست دی احتساب کمیټئ جوړے کړی دی، دا نے د څه د پاره جوړے کړے دی؟ دا خلق چه پکښې غلا کوی او دے خلقو پسے دغه کوی نو آیا دا نور نه شی کولے ----

آوازیں: د خدمت کمیټئ ----

حاجی عبد الرحمان خان: د خدمت بیلے دی او د احتساب بیلے دی۔ د خدمت کمیټئ نے د دوئ د پاره جوړے کړی دی چه په دوئ نے اعتبار نشته۔ په دے خپله ډله بانده نے اعتبار نشته، نو دوئ له نے خدمت کمیټئ جوړے کړے دی۔ هغه د دوئ په ضد کښې دی۔ دا دوئ چه احتساب کمیټئ جوړے کړے دی دا د څه د پاره دی او د دوئ اوس څه کار دے، دا چه هره ورځ په اخبار کښې راځیم د دوئ څه کار دے؟ نو چه سرے غل نیولے نه شئ نو بیا ضرورت نے څه وو چه تاسو جوړولے؟ حاجی صاحب، امین دعا د خیر ده، ممبرانو

صاحبانو تاسو واوریدل او په ریکارډ راغله، سحر به زه ستا دفتر ته درخمه ـ

جناب سپیکر: نه صبا سیشن دے، چه سیشن چه ختم شی-----

حاجی عبدالرحمان خان: نه نه، خیر دے، سیشن دوی-----

وزیرصحت عامه: پکار ده جی چه سیشن چه ختم شی کنه-----

حاجی عبدالرحمان خان: نه نه، خیر دے، سیشن ته نه گورو دا زما او ستا مشن شو-----

وزیرصحت عامه: دلته کښې زما ډیوټی ده، زما زمه واری ده۔ خیر دے چه دا پچاس سال کرپشن شوے دے، دا دوه ورځے پکښې نور انتظار اوکړه۔ هیڅ دومره تعدی نشته۔ که خیر وی چه دا سیشن ختم شی، زه به تاسو له دعوت درکړم چه راخه اوس مخکښے شه-----

حاجی عبدالرحمان خان: نه نه، یو منټ هم نه ورکوو۔

جناب سپیکر: جی!

جناب محمد افتخار خان مهمند: جناب سپیکر صاحب! چونکه دے پریس والا واک آوټ کړے وو او زمونږ معزز ممبران هغوی سره لا گفت و شنید کوی نو تاسو په پوائنټ آف آرډر باندې د اوپن ډسکشن اجازت ورکړو۔ گزارش دا وو چه زمونږ معزز ممبر توفیق محمد خان صاحب تاسو نه یو اجازت غوښتلو د روول 48 لاندے د نوټس ورکولو۔ نو زما گزارش جناب سپیکر صاحب، دا دے که تاسو لږ د دغه نه کار واخلئ او هغوی ته دا Permission ورکړئ چه هغوی په هغے خپل کونسچن باندے د روول 48 که سیکریټریټ ته ورکړی، نو تاسو مهربانی اوکړئ "Any Tuesday" یا Two clear days' Notice خکه چه هغه

ډير اهم، د Public importance خبره ده۔ دا به تاسو ته زمونږ يو درخواست وی۔

جناب سپيکر: دا به جی اوګورو کنه۔ تاسو رول 38 لږ اولولئ کنه -----

جناب محمد افتخار خان مهمند: دا رول 38 چه دے -----

Mr. Speaker: "If any question placed on the list of questions for answers on any day is not called for answer within the time available for answering of questions on that day",.

ټهيک شوه جی، يو Question وو چه د نن د پاره وو، هغه ټائم کښې هغه کال نه شو، داسے ده؟

جناب محمد افتخار خان مهمند: صحيح ده جی - "The answer shall be laid on the Table by the Minister concerned or the Member to whom the ----- question is addressed"

Mr. Speaker: "The answer shall be laid on the Table by the Minister concerned or the Member to whom the question is addressed and no oral answer shall be required for such a question. nor shall any supplementary question be asked in respect thereof".

Mr. Muhammad Iftikhar Khan: Janab Speaker Sahib! rule 38 is very clear, Sir, this does not refer to this particular matter.

زما ستاسو په خدمت کښے دا ګزارش وو چه Under rule 48, the Member can, with your permission, Sir."on every Tuesday, the Speaker. may, on two clear days' notice being given by a Member", the

only request I making of the Chair Janab Speaker Sir, that he be allowed to move a notice, then you put down for discussion,

زما Janab Speaker Sahib, just to how you want to deal with it. گزارش جناب سپیکر صاحب، Is this ----

جناب سپیکر: زه تاسو ته یو دا عرض کومه کنه جی۔ دا رول 48 چه کوم دے کنه جی، چه د دے دا Stage اوګورئ چه څه وخت راځی او په رول 38 کښې لړ Stages باندے تاسو په رول 48 به روستو راشو، دومره خبره نه ده خو رومبے به رول 38 ګورو -----

جناب محمد افتخار خان مہمند: رول 38 خو اوشو کنه جی -----

جناب سپیکر: رول 38 ګورئ جی، تاسو لږ رول 38 اوګورئ او د Particular question خبره چه هغه په دے کښې نه دے راغلے، ګورئ جی، هغه Question که فرض کړه په دے مینځ کښې راغلے وے نو روستو به ټول Questions هغه Lapse کول -----

جناب محمد افتخار خان مہمند: زما ګزارش دا دے کنه جی ----

جناب سپیکر: یو عرض کومه جی، هغه Question که فرض کړه په دے مینځ کښې راغلے وے او هغه د ډسکشن د پاره Admit شوے وے یا Two days' notice ورکړے شوے وے نو هغه به نور ټول Questions lapse کول، که نه به ئے Lapse کول؟ ما له دا جواب راکړئ۔

جناب محمد افتخار خان مہمند: نو جی دا خو به ټهیک وه چه If you decided ----- Janab Speaker Sahib, to take it up.

جناب سپیکر: ټهیک شوه، اوس -----

جناب محمد افتخار خان مہمند: چه تاسو کله دا Notice take up کړے وے Then other matters would have lapsed but Sir, my submission is that If

----- the honourable Member is allowed

جناب سپیکر: اوس یو منټ لږ دا یو شے گورو، خیر دے څه دومره خبره نه ده، خان پوهول غواړو۔ اوس دلته دا پوزیشن دے، "If any question placed on the list of questions for answers" ٹھیک ده جی؟

جناب محمد افتخار خان مہمند: جی، جی۔

Mr. Speaker: "On any day is not called".

That was not called for د نن د پاره For answer یو Question وو

جناب محمد افتخار خان مہمند: نه سر، Question دا وو جی چه محترم ممبر----

Mr. Speaker: "Within the time available for answering of question on that day" -----

جناب محمد افتخار خان مہمند: دا خو په هغه باندے کیدے شی جناب سپیکر صاحب، چه هغه Question take up نه شی بیا چه کوم دے، It is tabled. او په هغے کښی د Oral answer ضرورت نشته -----

جناب سپیکر: د کونسچن نمبر تاسو لږ اووایئ چه دا کوم نمبر کونسچن وو؟

جناب محمد افتخار خان مہمند: کونسچن نمبر چه کوم دے، 613 ------

جناب سپیکر: Take up شو ے وو؟ Take up شوے دے؟

Mr. Muhammad Iftikhar Khan: It was taken.

جناب سپیکر: که Take up شوے وی خو هغه بیله خبره ده او که نه وی Take

What will be the نو ورکړی نوټس هم هغه کښې هغے چه بیا نو شوے up

provision of others? بیا دا نور د څه د پاره ----- (شور)

جناب محمد افتخار خان مهمند: هغه Take up شوے دے جناب سپیکر صاحب، ---

(شور)

Mr. Muhammad Hasham Khan: Mr. Speaker Sir, it was 613, 619

and 630. په یو باندے سپیکر صاحب، ډسکشن روان وو چه تاسو د ټی بریک اعلان اوکړو -----

جناب سپیکر: بیا ټهیک شوه -----

Mr. Muhammad Iftikhar Khan Mohmmand: Thank you very much, Sir.

جناب سپیکر: چه تر سو پورے Take up شوی نه وی نو بیا په هغے نه شی کیدے۔

جناب محمد ہاشم خان: سپیکر صاحب! زما په خیال باندے هغه اخبار والا را نه غلل نو زه خو وایم چه چهټی کړئ، مونږ به اوکړو۔

جناب غفور خان جدون: پوائنٹ آف آرڈر، سر۔

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! چه کله په سوال باندے بحث کیدو، دا هغه سوال دے چه په کوم باندے مونږ واک آوټ کړے وو۔

جناب غفور خان جدون: جناب سپیکر صاحب! چه کوم وخت کښې دا سوال Raise شو، پکار ده چه دوئ په هغه ټائم باندے د رول 48 لاندے نوټس ورکړے وے۔ په هغه وخت کښې نے ورنه کړو کنه ----- (شور)

جناب سپیکر: غفور خان، دا اوس داسے کار دے چه اوس ډیر عجیبه غوندے پوزیشن وی، قانون هم داسے جوړ دے چه بعضے وخت کښ د ویرے څوک نوټس نه ورکوی چه د دے نورو قیصه به خرابه شی- بیا چه هغه قیصه ختمه شی نو بیا نوټس ورکړی- دا ټول قانون خو داسے تاویږی راتاویږی- خو که Take up شوے وی نو بیا Legally څه Bar نشته او که نه وی Take up شوے نو بیا There is no ------

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر صاحب! نہ صرف یہ کہ یہ Take up ہوا تھا بلکہ آپ نے تو کچھ دیر پہلے یہ بھی فرمایا تھا کہ میں زیادہ وقت بھی دونگا لیکن اچانک چونکہ آپ نے Adjourned کر دیا تھا For tea break تو وہ پوری ڈسکشن بھی نہیں ہوئی تھی- تو میرے خیال میں اگر آپ اجازت دیں اور ہاؤس اجازت دے تو یہ رول 48 کے تحت دے سکتے ہیں-

جناب سپیکر: اس میں یہ تھا ناں کہ___ میں پھر ذرا یہ Clear کر دوں- میں نے جو کہا تھا کہ فالتو ٹائم دونگا، تو میں نے فالتو ٹائم___ فرید خان نے کہا کہ دس منٹ ضائع ہوئے ہیں تو میں نے دس منٹ کی بجائے، وہ 11:35 بجے پہ ختم ہو رہا تھا اور میں نے 11:50 تک کر دیا، تو بعد میں زیادہ وہ میں نہیں کر سکتا تھا اور میں سمجھ گیا تھا کھسر پھسر سے کہ ایک خاص وجہ سے یہ کوئسچن ہے تو اسلئے میں نے اس کوئسچن کو پہلے ڈسکس کیا- میں نے کہا کہ ہاؤس کو پتہ چل جائے- This much I know اس پر اور نہیں، Anyhow بس ټھیک ده جی؟

جناب اکرم خان درانی: جناب سپیکر صاحب! زمونږ دا پریس والا رونړه جی وتلی دی؛ د هغوی یو جانزه خبره ده جی او په دے کښ څه مشکلات دی د گورنمنټ د طرف نه چه اوس -----

جناب سپیکر: یو منټ، چه دا یوه خبره حل کړو ----

جناب اکرم خان درانی: لوئے شور جی شروع دے۔

جناب سپیکر: یو خبره حل کوؤ جی۔ اوس تاسو ما ته د دے جواب راکړئ۔ یو منټ جی، دا رول 48 والا خبره حل کوؤ کنه۔ اوس تاسو ټول ما لره په دے Assist کړئ چه دا 'On every Tuesday' ستاسو سیشن کله ختمیږی، تاسو ته دا پته شته؟ دے 'On every Tuesday' سره به څه کوئ؟ چه دا نوټس ورکوئ په 'Two days' notice' نے تاسو ورکوئ And on every Tuesday اوس ما ته Tuesday اوښایئ، 'Come on' قانون خو تاسو ډیر آسان راویستے دے خو You give me now this. I am not going to meet that lacuna with you, I am not a party today. اوس 'Two days' notice' به تاسو ورکوئ او And then on every Tuesday I select to take that او فرض کړه که هغه Tuesday په دے سیشن کښې نه راځی نو What will be the position?

Mr. Muhammad Iftikhar Khan: Janab Speaker Sahib, you have certain discretionary powers under 240.

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر صاحب! جہاں تک مجھے روایات یاد ہیں، ترین صاحب جب یہاں سپیکر ہوا کرتے تھے تو اس دوران یہ ہوا کرتا تھا کہ ہم جب نوٹس دیتے تھے 48 کے تحت اور اسمبلی کا سیشن ختم کر دیا جاتا Abruptly تو Next سیشن میں جو پہلا Tuesday آتا تھا، تو اسی روز اس پر ہم Debate کیا کرتے تھے۔

جناب سپیکر: اس لحاظ سے وہ پوزیشن جو ہے ناں، وہ Precedence اگر کوئی ہو تو وہ ضروری نہیں ہے کہ The other Speaker should follow those precedence.

----- Every Speaker has to conduct rule

حاجی محمد عدیل، جناب سپیکر! اس پر بحث کیجئے۔ ہمیں تو پتہ نہیں ہے کہ یہ سیشن کب تک چلے گا یا سیشن کب تک ختم ہوگا۔ زیادہ سے زیادہ ہمیں یہ پتہ ہے کہ ہمارے دو دن پرائیویٹ ممبرز ڈے کے بقایا ہیں اور ایک کل آرہا ہے تو تین دن تک تو ہمیں پتہ ہے کہ یہ سیشن چلنا چاہئے۔ اس کے بعد یہ سیشن کب تک چلے گا' یہ تو گورنمنٹ کا اپنا اختیار ہے لیکن آپ نے ہماری راہنمائی -----

جناب سپیکر، آپ کو اتنا پتہ ہونا چاہئے جناب کیونکہ ایجنڈا جو آپ کے سامنے پڑا ہے تو ہم نے ایجنڈا چار تاریخ تک دیا ہوا ہے۔ اب چار تاریخ تک اگر Tuesday اس میں ہے تو پھر تو کچھ ہوگا ورنہ Otherwise ایجنڈا تو کوئی بھی نہیں ہے اس سے آگے ابھی تک اور باقی حکومت کا کام ہے۔ یہ چونکہ حکومت کیلئے ضروری ہے کیونکہ رولز کی Provision اس طرح ہے کہ جو پرائیویٹ ممبرز ڈے اس میں Utilize ہوئے ہوں تو They have to respect that otherwise the session was summoned by the Governor. This is exclusively his discretion as to when he is going to prorogue it but still I will say that the Government should respect the rules and if even they do not, then their is no other alternative but still I insist and I am sure that the Government will definitely respect the rules and they will give those days of which you are entitled. So I think this will be just a wastage of time if you just want to score a point for this reason that I should admit it. I will do it but see the practical aspect of that so many questions have been admitted. Let me clear it to you

and then I want to know from my office people that in previous sessions so many questions have been admitted, what happened to those questions? Before this there were other sessions they have not taken care of it.

جناب محمد افتخار خان مہمند: سر! تاسو په دے سیشن کښې جناب سپیکر صاحب، یو Question هم 48 لاندے نو ټس تاسو Receive کړے نه دے۔ جناب سپیکر صاحب، -----

جناب سپیکر: جی په دے سیشن کښې نه یادوم۔ دوئ دا وائی، تاسو د هغوی په خبره پوهه نه شوئ۔ دوئ خو وائی که فرض کړه سیشن Prorogue شی نو چه بیا سیشن راشی، هغے کښې به او شی .That's there زه دا وایمه چه داسے خو مخکښې هم دغه شوی دی خو .They were not taken again رول 48 کښې نوټس Within time ملاو شوے دے خو چه سیشن ختم شوے دے بیا په بل سیشن کښې په هغے چرته Discussion نه دے شوے۔ Give me that precedence.

جناب محمد افتخار خان: سپیکر صاحب! My humble submission دا دے، If you consider certain matter of such a grave public importance then There are certain residual powers جناب سپیکر صاحب under rule 241 ----- under which you can take the matter, Sir,

جناب علی افضل خان جدون: جناب سپیکر! پوائنٹ آف آرڈر 'On a point of order Sir. سر! پہلی گزارش تو یہ ہے کہ یہ جو کوئسچن زیر بحث ہے اور وہ پوائنٹ کہ جو ان کوئسچنز کی بحث سے چاہے وہ Starred ہیں یا Unstarred ہیں اور وہ آپ سمجھتے ہیں

یا کوئی ممبر سمجھتا ہے کہ اس کی پبلک Importance اتنی ہے کہ اس کو Discuss کیا جائے Under rule 48 تو اس کی تو جناب، ایک بڑی واضح بات ہے کہ پہلے پورے کوئسچنز پر Discussion ہوگی۔ پھر یہ کوئی ایک ممبر اکیلا Determine نہیں کرتا بلکہ بہت سارے کوئسچنز Public importance کے ہیں۔ کوئسچن Determine ہوگا۔ اس میں جناب، ابھی تک تو پورے کوئسچنز بھی ہم نے Discuss نہیں کئے کہ جن میں ہم پہلے ہی Single out کر لیں، یہ بات۔ دوسری گزارش یہ ہے کہ جیسے کہ آپ نے Rightly observe کیا ہے کہ اس کیلئے پھر بھی دو دن کا وہ نوٹس Required ہے اور تیسری بات جناب، یہ جو گزارش ہوئی ہے، فرمایا جاتا ہے کہ Suspension of rule تو اس سلسلے میں میری یہ گزارش ہے کہ جس کو آپ بڑا بہتر بھی سمجھتے ہیں کہ It is not normally done. آپ کے اختیارات میں یہ ضرور ہے، اس میں کوئی شک نہیں مگر اس میں بھی Certain limitations ہیں اور یہ صرف اس صورت میں ہوتا ہے کہ جبکہ کوئی ایسی Inconsistancy یا Difficulty arise ہو For the implementation of these rules, اور اگر کوئی ایسی بات ہو تو Then they should explain کہ وہ کونسی Difficulty ہے اور وہ کونسی ایسی Irregularity ہے جو Arise ہوئی ہے؟ اس کو آپ Determine کریں گے -----

جناب سپیکر: نہیں جی، I got your point میں یہ عرض کر رہا تھا کہ اس سلسلے میں سپیکر کو Practical aspect کو بھی دیکھنا پڑتا ہے۔ Residuals powers بھی ہیں، Discretionary powers بھی ہیں، کافی زیادہ ہیں لیکن میں آپ سے صرف اتنا عرض کرتا ہوں کہ اگر اس میں Allow کر بھی لوں تب بھی وہ فائدہ نہیں پہنچ سکتا ہے۔ I am sure کیونکہ جی یہ آپ نے ایجنڈا دیکھا ہے، میرے آفس والوں نے چار تاریخ تک ایجنڈا Circulate کیا ہے۔ قانوناً اس میں یہ ہے کہ ہم تین دن کے Entitle ہیں اور وہ

بھی I am thankfull to Haji Adeel کہ Calculation میں انہوں نے کہا Otherwise دو Thursdays ہم نے Utilize کئے ہوئے ہیں آپ کے بجٹ میں، وہ تو آپ کا Entitlement بنتا ہے اس Private Members' day پر لیکن انہوں نے پوائنٹ آؤٹ کیا ہے کہ ایک کل بھی جمعرات ہے حالانکہ میرا خیال تھا کہ شاید کل بدھ کا دن ہے تو Otherwise I was not agreeing with him, لیکن جب بی بی نے بھی بتایا اور حاجی صاحب نے میرے دفتر میں کہا کہ نہیں، کل بھی جمعرات ہے تو کل چونکہ آپ کا اپنا دن بنتا تھا تو تین دن کا ایجنڈا، یہ میرے اختیار میں ہے تو گورنمنٹ کو Respect کرنا چاہئے اور I am bound to take that اور اس کے بعد Naturally اب I doubt کہ وہ کس طرح Prorogation نہیں کریں گے تو ایک پریکٹیکل میں یہ ہے جی-----

بیگم نسیم ولی خان، محترم سپیکر صاحب! زما خیال دے که دا سوال دومره زیات اهم وی او دومره پرے دا ممبران زورکوی نو خو دویٔ د بل خل له بیا راپورته کړی کنه- نه اسمبلی خلاصه ده، نه دا ممبران چرته تلی دی- غله خلاص شو که شپے خلاصے شوے؟ خو بل خل له به نے راواخلی، تاسو به نے راپورته کړیٔ چه ډیر لونے بحث پرے کویٔ- ټوله ورخ د په دے یو سوال اولګوی، جوړیږی ترے څه؟ هډو دویٔ ټوله ورخ په یو سوال اولګوله جوړ به ترے څه شی؟ دا ستاسو خپله چه څه طریقه ده، هغه خپله طریقه اوکړیٔ-

جناب سپیکر، نه جی، بل په دے سلسله کښ به صرف او صرف دا یو Request زه کومه، تاسو چه دا دومره خفه کیږیٔ جی نو صرف او صرف په دے وجه چه تاسو خپل ټائم پخپله، دا زه نه وایم چه Waste کویٔ، No, I will never say that you are wasting your time, I will not say. خو تاسو جی په

پوائنټ آف آرډر پاسئ، په پوائنټ آف آرډر یو ممبر له چه زه Permission ورکړم بیا خما سترګے شرمیږی چه ده له ئے ولے ورنه کړم، هغه له ئے ولے ورنه کړم، نو په هغے کښ هغه خپل ټائم حالانکه او بله هم تاسو ته دا وایمه جی چه که داسے دا رول 48 خو تاسو لولئ، د هغے لږ مخکښ اوګورئ که Within two hours د هغے دغه او نه شی نو هغه ستاسو Discussion دے کښ Allow کړی، نو هغه بیا هم نه شی Discuss کیدے، You can't discuss that. نو تاسو دوه دوه، درے درے ګهنټے ـــــ رول لږ ښه سمګړی کوئ۔ دا چه زه وایمه چه "نیم حکیم خطره جان" دا قصه نه کوم خو لږ ښه سمګړی کوئ ولے چه دے پسے یو بل رول دے، هغه ته اوګوره که دوه ګهنټو کښ ملاو نه شی بیا ستا هغه Admitted question چه کوم دے، You can't discuss

<u>جناب فرید خان طوفان</u>، سپیکر صاحب! ډیرے خوږے خبرے د اوکړے، یوه پوښتنه درنه کومه۔ تاسو په اردو کښ اووے ـــــ

<u>جناب سپیکر</u>، هغه مرچکی واله پوښته خو به نه کوے؟

<u>جناب فرید خان طوفان</u>: نه، تاسو نه خو دا پوښتنه کوم تاسو دا په اردو کښ اووے چه "میں نے دل میں غلط سمجھا تھا" تاسو راته دا اووایئ چه تاسو سوچ په زړه کوئ که په مزغو کوئ؟ (قہقہہ)

<u>جناب سپیکر</u>: هغه پریس والا باره کښ جی خبره وه کنه ـــــ

<u>جناب اکرم خان درانی</u>: جناب سپیکر صاحب! زمونږه هغه پریس والا رونړه راغلل۔ هغوی ته مونږه خوش آمدید وایو او که د ګورنمنټ د طرف نه ورسره څه خبره شوے وی نو پکاردی چه هغه دلته بیا یو پخه غونډے خبره وی جی، چه داسے نه وی چه هغه بل ځل هم پریس سره د ګونمنټ د طرف

نه خبره اوشوه او په هغے باندے عمل او نه شو، نو دے خل زما گزارش دا دے چه کومه خبره ورسره شوے وی، په هغے باندے د عمل اوشی۔ (شور)

<u>جناب سپیکر</u>: جی، هغه پریس والا په باره کښې خبره وه ــــ

<u>میاں افتخار حسین</u>: سپیکر صاحب! دا جی داسے ده چه د ډیرو اوږدو خبرو نه پس دوه درے مسئلے وے د هغوی، یو د مشرق اخبار نه درے کسان وتلی دی جی او بل د این این آئی د چیف بیورو مسئله وه جی او بل د پی ټی وی نه چه کوم یو صحافی دوئ اخوا کړے دے، عبدالرحمان جی، نو د دے دوو خبرو خو ورسره انفارمیشن منسټر صاحب پخپله خبره اوکړه چه زه به هغوی راوغواړمه او ډائریکټر صاحب نے راغوښتے هم دے، د انفارمیشن ډائریکټر دلته موجود دے، ورته نے وے چه زه به د دے پخپله معلومات اوکړم او چه څومره زمونږ نه کیدے شی نو دا مسئله به حل کړو جی۔ دوئ به د گورنمنټ د طرف نه تاسو ته پخپله هم خپله خبره اوکړی په دے باندے خو د هغوی یوه مسئله د این این آئی والا ده چه هغوی د انفارمیشن ډائریکټر په مخ کښې هم هغه بیان اوکړو کوم چه لیکلے بیان دلته ډیرو ملگرو ته هغوی Written ورکړے دے او هم هغه رنگ خبره نے ورته اوکړه نو هغے کښې مخکښې هم فیصله شوے وه، ستاسو د چیئر نه دا خبره شوے وه چه دا Suo moto د دوئ واخلی او انفارمیشن کمیټئ د دا واخلی چه په دے باندے ډیټیل خبره اوشی۔ نو دوئ هم دغه رنگ مونږ سره متفق شو چه Suo moto دغه به واخلی او انفارمیشن کمیټئ ته د د این این آئی دا مسئله لاړه شی چه حقیقی پوزیشن معلوم شی چه دا حقیقت څه دے؟ نو په دے وجه باندے مونږه هم د صحافیانو رونړو شکریه ادا کوو چه زمونږ خبره نے او منله او هغوی خپل

بائیکاټ ختم کړو او دننه راغلل۔

جناب باز محمد خان: Suo Moto مخکښې هم تاسو وئیلی وو او دوئ اوس هم دا ذکر اوکړو۔ ما نن هغه کمیټۍ ته حواله ته کړے دے چه دا Suo moto موږ.ه واخلو او دا اجلاس پرے راوغواړو، میټنګ پرے راوغواړو او انشاء الله په هغے کښې به دا Discuss کړو چه څه -----

حاجی محمد عدیل: جناب سپیکر! یہ صحافی بھائیوں نے پریس گیلری سے واک آؤٹ کیا تھا اور پھر ہم گئے تھے اور اسمبلی میں بات ہوئی تھی۔ اس وقت بھی یقین دہانی دلائی گئی تھی کہ ان کے مسائل حل ہوں گے۔ اب دوبارہ یقین دہانی ملی ہے تو یقیناً امید ہے کہ اس مرتبہ کی یقین واقعی یقین دہانی ہو گی۔ شکریہ۔

Mr. Speaker: Honourable Minister!

جنابِ فتح محمد خان (وزیر جنگلات): یقین دهانی جی؟ حاجی صاحب وو او تاسو هغه ریکارډ هم کتلے شئ، یقین دهانی موږ په دے طریقه ورکړے وه چه ستاسو جانز کومه مسئله ده، څومره حده پورے حکومت هغه حل کولے شي، د هغے به موږ کوشش کوو۔ او حکومت خپل کوشش کړے دے۔ ډائریکټر دوه درے خله تلے دے، مشرق اخبار والا سره ئے خبره کړے ده او هغه چه د کوم حده پورے هغه نه وی، لیبر کورټ شته، موږ.ه ورته اووے چه تاسو لیبر کورټ ته پکار وه چه لاړ شئ، لیبر ډائریکټر دے، د هغه سره پکار وه۔ د اسمبلۍ دے سره څه کار دے؟ دا خو ډیر کسان وی، مزدوران وی، په ملونو کښې کار کوی، نورو خایونو کښې کار کوی، د هغوی سره زیاتے کیږی، هغه باقاعده لیبر کورټ ته څی۔ یو طرف ته خو په حکومت بیا دا الزام لګوی لکه اوس چه څنګه د این این آئی هغه خبره هغه کوله، هغه ډائریکټر

ورته مخامخ او وے چه ما نه تا ته ونیلی دی، نه زه د دے خبرو خبر یم، دا ته چه کومے خبرے کوے او حاجی عدیل متعلق خبره اوکړه، هغه وے چه دے خو زما ډیر خاص دوست دے، زه خو د هغه ووټر یمه او تاسو واییٔ چه د حاجی عدیل خلاف بیان ورکړه۔ نو وے دا ټول ما پورے هسے الزام لګوی، دا خبره قطعاً نه ده شوے، ما دا خبره نه ده کړے----

جناب سپیکر: اوس تاسو----

وزیر جنگلات: هغه راغلی دی جی، بس خبره د حکومت د طرف نه ورله مونږ سفارشی دغه کولے شو جی۔ لکه مشرق ته مونږه سفارش کولے شو چه مهربانی اوکړئ او که واقعی دا سړے، دا صحافیان تاسو ویستلی وی نو واتخلئ، د سفارش نه علاوه، مونږ ته که دا څوک وائی----

میاں افتخار حسین: سپیکر صاحب! زه ښبنه غوارم۔ زه دوئ ته په دے مینځ کښے----

وزیر جنگلات: بلیک میلنګ وانی چه تاسو اوکړئ او بلیک میلنګ په دے طریقه اوکړئ، اشتهارونه بند کړئ۔ نو اشتهارونه خو بیا به وانی چه تاسو بلیک میلنګ) کوئ جی۔ اشتهارونه بندول او آزادول، دغه خو یوه داسے غلطه طریقه ده چه زه وایم چه دغه خپل طریقه باندے تقسیمیدے او ورکړے کیدے چه دا خبره پکښ د سره نه کیدے۔ د بلیک میلنګ نه علاوه چه حکومت سره نور څه لار وی، هغه به مونږه کوو جی۔ بلیک میلنګ به نه شو کولے جی۔

میاں افتخار حسین: جناب سپیکر صاحب! داسے ښه د منسټر صاحب خپل انداز دے، زه خو ښبنه غوارمه، ډیر په خوشګوار ماحول کښ خبرے شوی دی

-

او د انفارمیشن منسټر ورته پخپله دا خبره اوکړه چه زه به مالک راوغواړمه او انفارمیشن ډائریکټر به هم راسره وی، هغوی سره به کینو او ستاسو دا مسئله به حل کړو- پاتے شوه جی د بلیک میلنګ خبره، د صحافیانو د طرف نه د بلیک میلنګ هیڅ خبره نه ده شوے- دوئ ورته صرف دا اووے چه حکومت سره Power څه دے؟ نو هغوی ورته دا Power اوښودلو چه تاسو سره دا Power شته چه کوم اخبار ناجائز کوی نو کم سے کم ستاسو په لاس کښ دا اشتهارات دی چه دا تاسو بے دهرکه خلقو له ورکوئ، نو لږ ډیر د هغوی په دے طریقه کنټرول کیدے شی- د بلیک میلنګ خبره نه وه- ډیر په ښه انداز کښ خبره شوے ده نو سپیکر صاحب، اوږدومه نے نه څکه چه د دواړو خبرو حل هم راوتے دے او بله کمیټئ ته لاړه نو د ډیټیل خبرو ضرورت پرے نشته دے جی-

جناب باز محمد خان: محترم سپیکر صاحب! ما په هغه واپیا باندے په پوائنټ آف آرډر باندے خبره کړے وه جی -----

جناب سپیکر: د دے یوے خبرے نه بل خوا ته نه خو کنه-

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! دا کوم زمونږه صحافیانو رونړو چه واک آوټ اوکړو بیا د دے هاؤس کمیټی لاړه او خمونږ معزز وزیران صاحبان او د اپوزیشن محترم ممبر صاحب لاړل او په وزیرانو کښ چه کوم ډیر شریف سړے دے، هغه پخپله باندے هلته موجود وو- داسے ده چه مونږه توقع دا نه کوو چه که غلطه خبره مونږه اوکړو، کشران یو خو چه فتح محمد خان صاحب خبره کوی -----

جناب سپیکر: هسے ټول وزیران شریف دی جی-

جناب فرید خان طوفان: خه، تاسو جی خپل موضوع ته یو منټ ما پرېږدئ- زه دا وایمه چه مونږ غوندے کشران خلق غلط خبره اوکړی نو سړے پرے افسوس کولے یا خفه کېدے نه شي خو زه د فتح محمد خان صاحب ډیر احترام کومه، دا ورته وایمه چه فتح محمد خان صاحب، چه زه دا خپل زړه داسے کلک اونیسم نو ما ته پته لږی چه د حکومت هر وخت کښ د دے اشتهاراتو ورکولو نه ورکولو لیوړ چه کوم دے، دا استعمالوی- جناب سپیکر صاحب! دے حده پورے زه دا خبره په ریکارډ راوستل غواړمه چه که په پریس کلب کښ الیکشن کیږی او که په پریس ګیلرئ کښ الیکشن کیږی، که د صحافیانو بهر ته لیګل کیږی، که صحافیا نو ته پلاټ ورکړے کیږی، که صحافیانو پولیس سره څه مسئله راخی، دا ټولے مسئلے دا شان دی، زمونږ چیف منسټر صاحب پرون نه هغه بله ورځ لاړ دے، پریس کلب کښ چیف ګیسټ وو، زه دا خپله خبره، دے وخت کښ چونکه باز محمد خان مهربانی کړے ده، Immediate هغه خپل میټنګ راغوستے دے- دا ټول څیز به مونږه هلته کښ اوړو، هلته کښ حکومت دا نمونه اختیارات نه شی استعمالولے- یو حکومت هم اسمبلئ ته په زیرو کښ ضرب نه شی ورکولے- دا د این این آئی والا چه کومه مسئله اوچته کړے ده، په هغے کښ هغوی یو ازے جناب سپیکر، دا ډائریکټر صاحب نے نه دے یاد کړے- دا ډائریکټر صاحب چه کوم دے، هغه دلته کښ څو څو خله ډائریکټر پاتے شوے دے- د هغوی خبره چه کومه ده او د این ین آئی د رپورټر خبره، دا دواړه چه تاسو کینئ او بیا په اخباراتو کښ چه کوم رپورټ: راغلے دے او د هغے Cutting شوے دے نو جناب سپیکر، دا زه درته په دے هاؤس کښ

په ایمانداری سره وایمه چه دے ډائریکټر داسے خبرونه Feed کړی دی او هغوی دا ونیلی دی او هغه اخبار د پیښور نه اوځی، 'The Frontier Post' او هغه د هغوی نمائنده چه کوم دے او په پیښورکښ چه کوم اخبار د کوم خانے اوځی نو په هغه خانے کښ ذمه وار صحافیان چه کوم دی، قابلان صحافیان چه کوم وی نو هغه په هغه مقامی خائے کښ موجود وی خو که د هغے اخبار خبر د لاهور نه یا د پنډئ چه کوم چهاپ کیږی نو په هغے کښ به د چا Interest ضرور وی۔ نو ځکه دا وایمه چه فتح محمد خان صاحب، د خپل خان د پاره تاسو بلیک میلنګ ورته مه وایئ، که تاسو هغه لیور استعمالوئ نو دا هم جائزه خبره ده۔ که صحافیان غریبان، خواران، صحافیان هغه خلق دی چه په معاشرے کښ د عزت روزی چه کومه ده، هغوی د قلم په زور باندے، د علم په زور باندے او د دے صوبے د خلقو د خبرونو په بنیاد، د دے صوبے یو مقدس خدمت کوی۔ د هغوی آواز خو بل نشته، مونږ هغه خلق چه د غریبانو د پاره نمائندګی، Majority ځمونږه Followers، ځمونږه Supporters چه دی هغه دا غریب خلق دی نو نن مونږه د هغوی په Interest کښ پاسیدو۔ که حکومت غواړئ نو مشرق اخبار یا 'The Frontier Post' یا 'The News' یا بل اخبار، زه جئ تاسو ته یو بل عرض هم په دے کښ کول غواړمه چه دا لوئے ملکی اخبارات چه کوم دی چه هغه د دے خانے نه اوځی، مشرق اخبار او 'فرنټیر پوسټ' اخبار نه، چه هغه د پنجاب او د لاهور او د کراچئ نه اوځی، د هغوی اشتهارات د دے صوبے د ټولو نه زیات دی او دوئ هغه هم کنټرول کولے شی که دوئ غواړی۔ د څه د پاره؟ د خیر د پاره، د شر د پاره نه۔ دوئ خو هغه خبر Kill

کولے شي چه هغه دلته کښې راشي چه پراپرټي ټيکس چه کوم دے، دا شريعت کورټ غير آئيني کړے دے۔ هغے کښې دوئ اودريږي چه نه، دا کول غواړي او هغه خبر چه سبا له په اخباراتو کښې نه راخي نو دوئ نے کنټرول کړي۔ زه فتح محمد خان صاحب ته دا وايمه چه تاسو سره وسيع تر اختيارات دي او چيف منسټر صاحب اوس اوس پريس کلب ته تلے دے او Commitment نے کړے دے او دا خبره چه کوم ده چه که تاسو غواړئ چه په خوش اسلوبئ سره د حل شي نو دا حل کيدے شي۔ دا خبره چه مونږ کوؤ، دا خبره درسته نه ده۔ جناب سپيکر! زه د دے خبرے نور وضاحتونه کول نه غوارمه ځکه چه د هغے کميټئ په درے ځلورو ورځو کښې به ميټنګ کيږي۔ دا به مونږه، ډائريکټر صاحب او ممبران صاحبان به هم ناست وی اوجرنلستان به هم کميټئ والا راوغواړي اودودھ کا دودھ اور پانی کا پانی به ډير زر اوشي او دا رپورټ به دے اسمبلئ ته بيا راخي۔ زه په دے خبره باندے ستاسو ډيره شکريه ادا کوم جي۔

حاجی محمد عدیل: لیبر کورٹ اور لیبر ڈائریکٹوریٹ کی بات کی ہے جناب سپیکر، میں نے اسی ایوان میں ہمیشہ صحافت کی آزادی کیلئے اور صحافیوں کے حقوق کی بات کی ہے۔ بے شک اخبارات کے مالکان بالکل میری کوئی خبر شائع نہ کریں۔ وہ جو کچھ کر رہے ہیں، مجھے اس کا اندازہ ہے۔ جناب سپیکر! لیبر کورٹ اور لیبر قوانین کی بات ہے تو یہ ویج بورڈ ایوارڈ دیا جا چکا ہے، کیا پراونشل گورنمنٹ کا یہ فرض نہیں ہے کہ اس کی Implementation کرائے؟ جب لیبر قوانین ہیں اور کوئی ادارہ اگر لیبر قوانین کی خلاف ورزی کرتا ہے تو مداخلت کیلئے لیبر ڈیپارٹمنٹ ہے، ویج بورڈ ایوارڈ دیا جا چکا ہے اور اس کی کچھ شرائط ہیں اشتہارات کے حوالے سے۔ اگر پراونشل گورنمنٹ انہی شرائط پر

پوری نہیں اتر رہی ہے تو میں یہ سمجھتا ہوں کہ یہ اشتہارات بلیک میلنگ کیلئے استعمال نہ کرے، ویج بورڈ ایوارڈ کے نفاذ کیلئے استعمال کرے۔ شکریہ۔

جناب سپیکر، جی، هسے فتح محمد خان -----

وزیر جنگلات، حاجی صاحب چه دا کومه خبره کوی، دا خبره خو ما اوکړه جی -----

جناب سپیکر، یو عرض ستاسو په خدمت کښ اوکړم جی، ده مخکښ هم د صحافیانو حضراتو په دے باندے کړے وه او بیا تاسو ورغلے وئ- هغوی دا یو لیکلے کاغذ په ټولو تقسیم کړے دے- ما ته هم راغلے دے- هغوی وائی چه دوئ Commitment اوکړی او Commitment نه Honour کوی- نو زه هسے گورنمنټ ته دا وایمه جی یو ځل تاسو په هاؤس کښ داسے څه خبره اوکړئ نو د هغے دلته کښ کاپیانے پرتے وی، ریکارډ کیږی، هر څه کیږی، نو د هغے په مطابق مهربانی کوئ چه لږ عمل پرے کوئ- نو پکار دی چه کوم Commitment اوشی چه هغه بیا Honour کوئ، هغه Honour کوئ۔

وزیر جنگلات، د هغے متعلق خو ما تاسو ته اوونیل جی چه تاسو هغه ریکارډ راوغواړئ او تاسو ئے اوګورئ که Commitment مونږ بل شان کړے وی- مونږ دا ونیلی وو که د حکومت څومره وس دس کیږی مونږه به هغه طریقے سره، هغه څمونږه فرض دی چه مونږ کوؤ لکه څنګه چه فرید خان اوونیل مونږه هم دوئ سره ملګری یو چه صحافیان زمونږ رونړه دی او د هغوی تحفظ چه څه قسمه د حکومت نه کیدے شی، دا بله خبره خو ما د خان نه اوکړه چه ما اووینل چه اشتهارونه بندول، ما په خپلو الفاظو کښ درته اووے چه دا بلیک میلنګ به وی که څه طریقه باندے حکومت کوی نو

ټهیک نه ده۔ داسې نه چه په دے طریقه نےکوی، دا ټهیک ده او په دے طریقه نے کوی نو دا ټهیک نه ده۔ هره طریقه چه کوی نو هغه ټهیک کوی۔ مونږه وایو چه په دے کښې حکومت بالکل مداخلت نه کوی جی او یو ځائے کښې هم نه ده پکار او چه کومه د اشتهاراتو یو طریقه او Criteria جوړه شوے ده په هغه طریقه باندے د اشتهارات ورکړے کیږی او اخبارونو ته دِ دَ خپلے آزادنه رائے اظهار وی ----

جناب بشیر احمد بلور: جناب سپیکر صاحب! ما مخکښې Request کړے وو۔ دا فتح محمد خان یو رنګ خبره کوی او میاں صاحب بل رنګ خبره کوی۔ فتح محمد خان Ambiguously دا خبره کوی چه مونږه به کوشش کوؤ او دا د دے لیبر کورټ خبره چه دوئ کوی نو هغه صحافیان عاجزانو ته د اخبارونو مالکان Appointment letters هم نه ورکوی نو هغه به کوم کورټ ته لاړ شی؟ او بل دا چه دوئ دا وائی چه مونږه به کوشش کوؤ نو کوشش ولے، دوئ خو کولے شی۔ د کوشش خبره خو داسے وی چه څنګه خلق وائی چه انشاء الله چه خدائے اوکړی بیا به نے کوؤ، دا خو یو ټرکالوجی والا خبره ده۔ نو پکار دا ده چه Openly خبره اوکړی چه تاسو د دوئ Favour کوئ که نه.به کوئ؟ طریقه خو دا ده۔ چه دا مونږ چه د آزادئ صحافت خبره کوؤ.اؤ دا هم وایو چه جمهوریت چه دے نو په څلور ستنو باندے ولاړ دے او په دے کښې Parliament, Judiciary, Executive او پریس دے او که پریس تاسو داسے ملیامیټ کوئ او په دے اشتهارونو باندے تاسو Pressure اچوئ او صحافیان چه صحیح خبره اوکړی، تاسو وایئ چه نه دا غلطه خبر مو پریس ته ورکړه او دا ورکړه او دغه شانتے اوکړه۔ هغه

وخت تاسو Pressure اچولے شئ- ما ته ياد دی، يو خلے راجيو گاندی نه چا تپوس اوکړو چه دا زرد صحافت نن سبا ډير زيات شوے دے نو هغوی اووے چه د زرد صحافت او د ښه صحافت Balance اوکړئ نو د ښه صحافت 'پلړا' زيات راځی ----

جناب سپيکر، دا چه د چا چا کال اټينشن نوټسونه او ايډجرنمنټ موشن وی، دے ته لږ سوچ کوئ-

جناب بشير احمد بلور، جناب سپيکر صاحب! زما دا خواست دے چه دا حکومت د صفا Commitment اوکړی چه هغه کوم غريبان خلق چه دوئ ويستلی دی، هغوی ته دوئ خا مخا به واپس روزگار ورکوی او بيا دا هم ورته اووايئ چه دا کوم لوئے لوئے اخبارونه دی او دوئ ورته د کروړونو روپو اشتهارات ورکوی، دا د کوم قانون لاندے ورکوی؟ دا په Liking او په Disliking باندے ورکوی، نو پکار دی او بيا فتح محمد خان صاحب دا اوفرمائيل چه مونږه پريشر نه اچوؤ- دا تاسو ----

جناب يوسف ايوب خان (وزير مواصلات)، يہ اپوزيشن کی طرف سے مياں صاحب ساتھ تھے، ميرا خيال ہے کہ يہ بتا ديں گے- After all وہ واپس آ گئے ہيں، واک آوٹ انہوں نے ختم کيا ہے، کچھ Satisfy ہوئے ہيں-

جناب بشير احمد بلور، زه دا عرض کوم چه مياں صاحب يو رنگ خبره کوی او وزير صاحب بل رنگ خبره کوی، نو مونږه وايو چه دوئ د کلير کټ خبره اوکړی چه هغه صحافيان به په خپل ځائے باندے بيا Reinstate کوی-

جناب سپيکر، يره جی، داسے کار دے ----

وزير جنگلات، يو منټ جی، زه عرض اوکړم- بشير خان، مونږه وايو چه کوم

زمونږه اختیارات دی، هغه اختیاراتو کښې دننه مونږه مکمل طور به کوشش کوؤ خو دغه قانون د دوئ مونږ ته اوښانی چه د کوم تحت مونږه هغه اخبار والا Force کولے شو چه د دے قانون تحت ته فوراً دا سړے واخله۔ هغه قانون د دوئ مونږ ته اوښانی چه مونږه ورسره د دے خائے نه هغه آرډر شائع کړو۔ د دے خائے نه به نے اوس ور کړو۔

میاں افتخارحسین، سپیکر صاحب! زه پرے مخکښے ----

جناب سپیکر، دا نجم الدین خان یو شل خل پاسیدو، پریږده چه دوئ پرے خبره اوکړی۔

جناب نجم الدین، یو شل خل پاسیدم۔ زما درخواست دا دے چه دلته انفارمیشن منسټر صاحب شته، هغه تلے وو او مونږ ورسره تلے وو، بره د هغوی سره نے خبرے شوی دی۔ هغه د وضاحت اوکړی چه هغوی سره هغوی څه معمه فیصله کړے ده؟ یو ټکے دا دے۔ دوم دا دے چه سټینډنګ کمیټئ ته ټول کیس ریفر شو، دا خبرے چه ما سره اختیار شته او که نشته او د ډائریکټر نه تپوس کولے شی که نه شی کولے، بس هغه د سټینډنګ کمیټئ چیئرمین اوونیل هغه به خبرے اترے اوکړی۔ دغه صحافیان به هم راشي، مونږه ممبران به هم پکښې ناست یو، د حکومت خلق به هم ناست وی، پخپله به "دودھ کا دودھ اور پانی کا پانی" شی۔

میاں افتخارحسین، جناب سپیکر! داسے ده چه ما مخکښې هم سر کښې اووے چه زمونږه د وزیر صاحب خپل انداز دے، نیت به نے ګډ وډ نه وی، دے هسے یریږی چه کوشش به کوؤ لکه چه ګنی لوئے بلا ته مخامخ دے، هیڅ خبره داسے نشته۔ انفارمیشن منسټر ورته مخ په مخ اووے چه زه به ډائریکټر

صاحب هم راوغوارم، مالک به هم راوغوارم، تاسو به کینوم، دا خبره به زه حل کړم- نو اوس دے کښې لفظ د "کوشش" ورکوی او که بل ورکوی او که بل ورکوی-

جناب سپیکر: انفارمیشن منسټر خو پریږده چه هغه یوه خبره اوکړی کنه- تاسو خو هغه هډو د سره پریږدئ نه- هغه چه ئے آن کوی نو بشیر خان ئے ورله آف کوی چه ته اودریږه چه زه پاسم- هلته کښې چه هغه پاسی نو هغه هم پریږدی نه چه خبره اوکړی- اصلی سړے خو گوره دا دے کنه-

جناب ثناء اللہ خان میاں خیل (وزیر اطلاعات): جناب سپیکر! میں مشکور ہوں- ہم ویسے بھی حقیقت یہ ہے کہ جب اسمبلی آن ہوتی ہے تو مسکین اور غریب کے نام سے منسوب ہوتے ہیں اور باقی یہاں پر ایک مظلوم کی حیثیت سے آپ کے کٹھرے میں صحافی ہمارے بھائی ہیں' ان سے میری بات ہوئی ہے- جہاں تک لیگل جواز کا تعلق ہے یا حکومت کا کسی ادارے پر Impose کرنے کی بات ہے' میں اس میں نہیں جانا چاہتا ہوں لیکن مجھے امید ہے کہ میں نے اپنے بھائیوں کو بھی یقین دہانی کرا دی ہے اور ان کی انتظامیہ سے بھی بات کریں گے' انشاء اللہ I hope کہ یہ مسئلہ حل ہو جائے گا- سر! جہاں تک قانونی بات ہے' تو اس میں ظاہر ہے کہ جس جگہ پر جس کو Appointment ملتی ہے' چاہے وہ پرائیویٹ ہو یا وہ سرکاری ادارہ ہو' وہاں پر کوئی نہ کوئی Terms and condition طے کئے جاتے ہیں لیکن شاید میں اس کے متعلق زیادہ علم نہیں رکھتا ہوں کہ وہ ویج بورڈ ہے یا اس کے جو ہیں' ابھی تک وہ چل رہے ہیں یا جو بھی ہیں' وہ نہیں ہوئے ہیں لیکن حقیقت یہ ہے کہ اس صورتحال میں جو کہ موجودہ اخبارات اور ان کی چل رہی ہے' میں زیادہ سچ میں بھی نہیں جانا چاہتا اسلئے کہ سچ بولے تو چمڑی لٹ جائیگی کہ یہاں پر اکثر نمائندے بغیر اخبارات کی تنخواہ یا ویج کے کام کر رہے ہیں- انشاء

اللہ اس کیلئے بھی جو کوششیں ہوئیں، وہ اس کے ساتھ Relevant نہیں ہیں اور ہیں بھی، اس کیلئے بھی کوشش کریں گے لیکن جو موجودہ مسئلہ ہے، اس کیلئے میں ان کے ساتھ بات کرکے آیا ہوں۔ انشاء اللہ ان کے ساتھ میں اپنے ذاتی نوعیت سے Efforts کرکے اس مسئلے کو حل کرانے کی پوری پوری کوشش کرونگا۔ (تالیاں)

جناب سپیکر: جی، د دوی دا جواب ورکړی، ایجنډا به Carry over کړو، بل خو نے څه علاج نشته۔ ټائم ختم شو۔

جناب اکرم خان درانی: زمونږه جی د واپډا خبره وه، بنوں کښې پرون څه واقعه شوے ده ----

جناب سپیکر: نه، یو خائے به نے واخلو کنه ----

جناب اکرم خان درانی: د هغے د ټهیکیدارۍ سسټم باندے د کولو خلاف چه کوم احتجاج شوے دے، د ګورنمنټ د طرف نه داسے څه خبره د مونږه ته اوکړے شی چه هغه ډیر سنګین حالات دی جی هلته۔ هلته خو ډیر تکلیف دے۔ هغه خلق ډیر ----

جناب سپیکر: یہ ان کی بجلی کے بارے میں پتہ کرلیں کہ کیا پوزیشن ہے؟

وزیر مواصلات: درانی صاحب، معذرت چاہتا ہوں میں اخبار والوں کے پیچھے گیا ہوا تھا، میں نے سنا ہی نہیں۔

جناب اکرم خان درانی: میں ابھی بات کرتا ہوں -----

جناب فرید خان طوفان: جناب سپیکر صاحب! یوسف ایوب صاحب بهر وو۔ د دے نجکارۍ چه کوم اول فیز نے په بنوں کښې شروع کړے دے، په هغے باندے هلته کښې خلقو چه کوم احتجاج کړے دے، هغه باندے ډیرے اوږدے خبرے پرے شوی دی۔ یوسف ایوب صاحب چه راغے، دے به جواب کوی

خو زه یو نازک ترین صورتحال د بنوں د دوئ په نوټس کښ راوستل غوارم او دا مے خواهش دے چه ټول هاؤس دِ دَ دے نوټس واخلی۔ بنوں خاص قوم چه دے کنه د دے یو خپل خاصیت دے۔ دا سیاست چه کوم دے، دوئ په سیاست تقسیم نه دی۔ بنوں قوم چه دے، په بنوں کښ اوسیدونکی خلق، دا په سیاست ډیر کم تقسیم کیږی۔ پرون چه کوم Reaction شوے دے هلته کښ، بنوں کښ جی یو اتحاد دے چه اقوام بنوں نوم ئے ورکړے دے چه هغے کښ ټولے پارټئ دی او چه کله د بنوں د خلقو، دا دومره جذباتی خلق دی، دا دومره اجتماعی خلق دی چه دوئ په نتانجو که بیا ورروستو ئے هر څه ریزلټ راوخی، هغه به راوخی خو چه کومے خبرے ته یو خل راپاسی، یونیورسټئ جوړولو خبره وه، په هغے ئے Agitation کړے دے او بیا زه تاسو ته دا خبره کوم، د ډویژن خبره وه چه بنوں د ډویژن جوړ شیَ نو تاسو جی یقین اوکړئ چه پرائم منسټر، نواز شریف صاحب سره مونږه په هغه جلسه کښ موجود وو چه د بنوں خلقو د دے ټول مسلم لیگ او اے این پی چه مونږه کنټرول کول غوښتل، مونږه هغوی کنټرول نه کړے شو او هغوی ونیل چه یو ډویژن غواړو او اوس جی درته دا وایم چه هغوی وانی چه تاسو په ټول پاکستان کښ که نجکاری کوئ، کرچه دا جی د ټولے واپډے خبره نه ده، د ټرانسمیشن ده، د پاؤر جنریشن ئے نه کیږی۔ دوئ ډسټری بیوشن کوی نو ډسټری بیوشن چه کوی نو دا منے چه د دے صوبے هم ډیر شدید اعتراض دے۔ زما یقین دے چه زمونږه د دے صوبے چیف منسټر به هم په دے باندے څه اعتراضات کړی وی نو زه درته دا وایم جی چه په بنوں کښ چه کوم احتجاج روان دے، بنوں کښ کرم کرهی ده

او د بنوں بجلی زمونږه دے ټولو ضلعو ته راځی- دا ورته په نوټس کښ راوستل غواړم چه دا مسئله ډیر په همدردئ سره حل کړئ، دا ډیر په احتیاط سره Handle کړئ- د بنوں خلق چه کوم دی دا به بلا تفریق، د ټول سیاسی جماعتونو چه دی، په دے څیز راوتی دی چه داسے مسئله جوړه نه شی چه هم نه کرم ګرمی وی او نه نوره مسئله وی- دا درته وایم چه هغه ډیر جذباتی خلق دی، لږ په احتیاط سره دا مسئله Pending کړئ او د هغوی تسلی اوکړئ- دے سره خکه چه ټولے صوبے کښ جی ګړ بړ روان دی، څنے ځانے کښ کلرکان راوتی دی، څنے ځانے کښ ټیچران راوتی دی او دا جی اوس داسے خبره ده چه د واپډا یو نجکاری چه کیږی هغه د بنوں نه سټارټ کوی او بنوں داسے پرآمن خلق، هغه پښتو کښ وائی "دوئ هغه ځائے ګروی چه کوم ځائے ئے نه ګریږی" چه کوم ځانے کښ خاموشی ده نو دوئ وائی چه دوی ولے خاموش ناست دی؟ بنوں د ولے په آرام ناست وی نو که بنوں ډسټرب شو، زه دا دوئ ته تسلی ورکوم چه نه به ئے بیا فوج کنټرول کړی، نه به ئے اے سی کنټرول کړی- نو دا ورته په همدردئ اپیل کوم چه په دے غور اوکړئ او د هغوی تسلی اوکړئ-

جناب سپیکر: دا تاسو اتفاق کوئ چه دا، یو منټ جی، یو منټ جی، تاسو اتفاق کوئ چه دا ننئ ایجنډا به Carry over کړو سبا سره؟

آوازیں: او جی، او جی-

جناب سپیکر: دا اخری خبره اوکړه جی-

جناب اکرم خان درانی: د فرید خان جی شکریه ادا کوم- دا یوه داسے مسئله ده جی چه دا نن په بنوں باندے ده، ما مخکښے هم اووے چه مونږه هغه خلق یو

چه تجربے په مونږه کوی- چه چرته په دے صوبه کښې څه غلط کار وی نو
هغه زمونږ د پاره ئے خوښ کړے وی نو دا خلق اوس زمونږه د خلقو غیرت
او ایمان گوری چه آیا که چرته په دے خلقو کښې څه غیرت، ایمان وی نو بیا
به دا خبره که دوئ خوښه نه کړه بیا به د صوبے نورخلق هم نه خوښه وی-
نو اوس یوسف ایوب خان ته مونږه دا وایو، دے دلته ناست دے چه زمونږه
دا مسئله د یو پارټئ نه ده، دا د ټولو سیاسی پارټو مسئله ده- هلته تاسو نن
اخبار اوگورئ چه څومره پارټئ دی په بنوں کښې، هغے ټولو Even دا چه
د دوئ د مسلم لیگ پریزیډنټ دے، هغه هم په جلوس کښې هلته موجود وو-
نو اوس دا خبره جی اول خو زمونږه احتجاج په دے دے، د دے صوبے نه
چه مونږه همیشه دا گله کوؤ چه تاسو مونږه په اقلیت کښې گنړئ- په هره
خبره کښې مونږه ته په دے نظر گورئ چه یره د دے خانے خلق څنگه دی؟
اوس د ټولے صوبے چه څه دی، په دے ټول ملک کښې هغه بیا هم په مونږه
باندے راغلل- نو زمونږ شدید احتجاج دے په دے باندے او خدائے د پاره دا
فیصله د دوئ واپس واخلی جی- مونږه یقیناً، هغه فرید خان خو اووے
جذباتی خلق نه یو حالانکه که چرته مونږه جذباتی خلق وے نو پرون پکار وه
چه د دے واپډا یو کس هم ژوندے نه وے راغلے د بنوں نه که چرته مونږه د
جذباتو نه کار اغستے وے-

Mr. Speaker: The sitting is adjourned till tomorrow morning. We will re-assemble at 9.30 am tomorrow morning. Thank you.

(اسمبلی کا اجلاس 2 جولائی 1998 بروز جمعرات ساڑھے نو بجے صبح تک کیلئے ملتوی ہو گیا۔)